

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

Aistė Čepaitė

**LIETUVOS EKONOMINĖS INTEGRACIJOS EUROPOS SĄJUNGOJE
POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė prof. dr. Jadvyga Čiburienė

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

LIETUVOS EKONOMINĖS INTEGRACIJOS EUROPOS SĄJUNGOJE
POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMAS

Ekonomika 621L10008

MAGISTRO DARBAS

Studentė

Aistė Čepaitė, VME-6 gr.

2018 m. gegužės 17 d.

Vadovė

Prof. dr. Jadvyga Čiburienė

2018 m. gegužės 17 d.

Recenzentas

Prof. dr. Daiva Dumčiuvienė

2018 m. gegužės 17 d.

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Ekonomikos ir verslo fakultetas

Aistė Čepaitė

Ekonomika, 621L10008

Baigiamojo magistro darbo „Lietuvos ekonominės integracijos Europos Sąjungoje poveikio šalies
ekonominiam augimui vertinimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2018 m. gegužės 17 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano **Aistės Čepaitės** baigiamasis magistro darbas tema „**Lietuvos ekonominės integracijos Europos Sąjungoje poveikio šalies ekonominiam augimui vertinimas**“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Aistė, Čepaitė. Evaluation of the Impact of Lithuanian Economic Integration into the European Union on the Country's Economic Growth. Master's Final Thesis in Economics / supervisor prof. dr. Jadvyga Čiburienė. The School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Science: 04 S Economics.

Key words: economic integration, economic integration factors, economic growth, economic growth factors, correlation-regression analysis.

Kaunas, 2018. 81 p.

SUMMARY

Economic integration is one of the main directions of economic development. The economies of the countries that belong to this integration are open and interconnected. It promotes globalization of business and the formation of regional trade blocs, which lead to closer and wider integration among the participating members. The most important aim for all countries of the world is the economic growth. Each state evaluates the activities of its national economy units and state institutions according to the dynamics of economic growth and living standards. The goal of the economic growth is consumption and the rise of wealth. However, this is a complex socio-economic process that requires the development of human and natural resources and the amount of physical capital.

After the Second World War, one of the most prominent examples of integration is the unification of European countries that has created the European Community (EC), later called the European Union (EU), which seeks to strengthen and improve the economies of the Member States. In 2004 on the 1st of May Lithuania became a member of the EU and made an important step towards the integration of the country's economy into the EU. Each country, together with the economy of Lithuania, forms an integral part of the world economy. This can seriously affect the opportunities and threats of the development of the national economy. The strength and weaknesses of the country's economy depend on how the development of the Lithuanian economy coincides with the trends of the global economy.

After Lithuania's accession to the EU, the standard of living has risen, but one of the main problems is that the macroeconomic indicators of Lithuania are falling behind the EU average and many EU member states. The economic growth is very important, it shows the country's level of development. In order to ensure economic growth, the country's economic integration into the EU is very important for Lithuania and is manifested by the strengthening of economic trade relations, the growth of foreign direct investment, and the development of international business, which determines the growth of economic performance. In order to ensure economic growth, indicators of economic integration need to be improved. These indicators need to be analyzed and their impact on economic

growth too. In order to ensure the impact of economic integration, indicators on the economic growth, the analysis of scientific literature and statistics has been based on information provided by the EU and websites of Lithuanian institutions using graphs and correlation analysis.

Aim of the research: To study the most important indicators of economic integration and to determine their impact on the growth of Lithuania's economy.

Material: Impact of economic integration on the growth of the country's economy.

Tasks:

- To describe the importance and problems of the impact of economic integration on economic growth;
- To analyze the concepts of economic integration, economic growth and key indicators;
- To analyze the impact of economic integration on economic growth;
- To evaluate the impact of economic integration indicators on Lithuania's economic growth.

Main results of the work: The first part of the study analyzes the importance and problems of economic integration and economic growth of the country and its causes. In the second part of the research, the concept of economic integration and the main indicators influencing economic growth, concept of economic growth and its main indicators are analyzed. The impact of economic integration on economic growth is analyzed. The third part consists of the research methodology. The fourth stage of the study deals with the indicators of economic integration that affect the economic growth. At the end of the work, a conclusion is drawn about the study. The work consists of 34 pictures, 18 tables, 4 annexes. Number of references is 118.

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	7
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	8
ĮVADAS.....	10
1. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMO SVARBA IR PROBLEMATIKA.....	12
2. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS EUROPOS SĄJUNGOJE POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI TEORINIAI ASPEKTAI.....	19
2.1. Ekonominės integracijos teorijos esmė ir rodikliai.....	19
2.1.1. Ekonominės integracijos samprata.....	19
2.1.2. Ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai.....	23
2.2. Ekonominio augimo teoriniai aspektai ir rodikliai.....	30
2.2.1. Ekonominio augimo samprata.....	30
2.2.2. Ekonominio augimo pagrindiniai rodikliai.....	37
2.3. Ekonominės integracijos poveikis ekonominiam augimui.....	39
3. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO EKONOMINIAM AUGIMUI TYRIMO METODOLOGIJA.....	43
4. LIETUVOS EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMAS.....	47
4.1. Lietuvos ekonominio augimo rodiklių lyginamoji analizė.....	47
4.2. Lietuvos ekonominės integracijos Europos Sąjungoje rodiklių sąlygojančių šalies ekonominį augimą analizė.....	49
4.2.1. Užsienio tiesioginių investicijų ir tarptautinės prekybos poveikis šalies ekonominiam augimui.....	49
4.2.2. Lietuvos verslumo poveikis šalies ekonominiam augimui.....	53
4.2.3. Lietuvos darbo rinkos ir socialinės aplinkos poveikis šalies ekonominiam augimui.....	56
4.2.4. Lietuvos mokslo ir technologijų, inovacijų bei švietimo poveikis šalies ekonominiam augimui.....	62
4.2.5. Lietuvos gamtos išteklių ir aplinkosaugos poveikis šalies ekonominiam augimui.....	66
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	69
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	72
PRIEDAI.....	82

Paveikslų sąrašas

1 pav. Europos ekonominės integracijos tikslai	14
2 pav. BVP vienam gyventojui 2016 m., PGS vienetais.....	14
3 pav. ES šalių narių minimalioji mėnesinė alga 2017 m., EUR	15
4 pav. ES ekonomikos augimo strategijos „Europa 2020“ pagrindiniai prioritetai	17
5 pav. Neigiamos ekonominės integracijos pasekmės	17
6 pav. Pagrindiniai ekonominės integracijos etapai	21
7 pav. Ekonominės integracijos efektai.....	22
8 pav. Neigiami ekonominės integracijos efektai	23
9 pav. Ekonominio augimo modelių teorijos	32
10 pav. Pagrindinės Domar modelio prielaidos	33
11 pav. Harrod ir Domar ekonominio augimo teorijos modelio struktūra.....	34
12 pav. Ekonominio augimo veiksniai	37
13 pav. Ekonominės integracijos poveikis ekonominiam augimui.....	40
14 pav. Ekonominės integracijos svarba ekonominiam augimui.....	41
15 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR	47
16 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realiojo BVP augimo tempai 2010-2016 m. laikotarpiu, %	48
17 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui PGS vienetais 2010-2016 m. laikotarpiu, vnt.....	48
18 pav. TUI vienam tūkstančiui gyventojų Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR.....	49
19 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio tiesioginės investicijos užsienyje vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, tūkst. EUR.....	50
20 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir ES šalių narių vidurkio eksportas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR.....	52
21 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir ES šalių narių vidurkio importas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR.....	52
22 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio korupcijos lygio rodiklis 2010-2016 m. laikotarpiu.....	55
23 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio vidutinis darbo užmokestis 2010-2016 laikotarpiu, EUR.....	56
24 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio minimali mėnesinė alga 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR.....	57
25 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų užimtumas 2010-2016 m. laikotarpiu, %	57

26 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio nedarbo lygis 2010-2016 m. laikotarpiu, %.....	58
27 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų emigracija 2010-2016 m. laikotarpiu, žm.....	59
28 pav. Imigracija į Lietuvą, Latviją, Estiją ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, žm.	59
29 pav. Gyvenantys žemiau skurdo ribos asmenys Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, %	61
30 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos MTEP vienam gyventojui ir MTEP dalis BVP 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR ir %	63
31 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 20-24 metų asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, %	64
32 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 30-34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, %	65
33 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių nuo viso energijos suvartojimo 2010-2016 m. laikotarpiu, %.....	66
34 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio atliekų perdirbimas nuo visų surenkamų atliekų 2010-2016 m. laikotarpiu, %	67

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Pagrindiniai ekonominės integracijos bruožai.....	19
2 lentelė. Pagrindiniai ekonominės integracijos rodikliai	24
3 lentelė. Ekonominio augimo sąvokos.....	31
4 lentelė. Pagrindiniai ekonominio augimo rodikliai	38
5 lentelė. Lietuvos ekonominio augimo pagrindiniai rodikliai	43
6 lentelė. 2010-2016 m. Lietuvos ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai.....	44
7 lentelė. Koreliacijos koeficiento interpretavimas.....	45
8 lentelė. BVP ir TUI koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	51
9 lentelė. BVP ir tarptautinės prekybos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	53
10 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio verslo subjektų skaičius 2010-2016 m. laikotarpiu, vnt.	54
11 lentelė. BVP ir verslo koreliacinės-regresinės analizės rodikliai.....	54
12 lentelė. BVP ir institucinių veiksnių koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	55
13 lentelė. BVP ir darbo rinkos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai.....	60
14 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos socialinei ir sveikatos apsaugai nuo BVP 2010-2015 m. laikotarpiu, %	61
15 lentelė. BVP ir socialinės aplinkos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	62

16 lentelė. BVP ir mokslo, technologijų bei inovacijų koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	63
17 lentelė. BVP ir švietimo koreliacinės-regresinės analizės rodikliai	65
18 lentelė. BVP ir gamtos išteklių bei aplinkosaugos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai.....	67

IVADAS

Ekonominė integracija yra viena pagrindinių ekonominio vystymosi krypčių. Integracijai priklausančių valstybių ekonomikos yra atviros ir tarpusavyje susijusios. Tai skatina verslo globalizaciją ir regioninių prekybos blokų formavimąsi, kurie nulemia glaudesnę ir platesnę integraciją tarp dalyvaujančių narių. Aktualiausias visų šalių tikslas yra ekonominis augimas. Šio augimo ir gyvenimo lygio dinamika lemia valstybės ūkio subjektų ir valstybinių institucijų veikla. Ekonominis augimas sąlygoja vartojimo ir gerovės kilimą šalyje, tačiau yra sudėtingas socialinis-ekonominis procesas, kuriam vystytis būtini gamtiniai ir žmogiškieji ištekliai bei fizinio kapitalo kiekis.

Po II-ojo pasaulinio karo, vienas ryškiausių integracijos pavyzdžių – Europos valstybių susivienijimas, sukūręs Europos Bendriją (EB), vėliau pradėtą vadinti Europos Sąjunga (ES), kuri siekia stiprinti šalių narių ekonomiką. ES regioninė politika prisideda prie valstybių narių socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo. Jos pagrindinis tikslas – skatinti ekonominį augimą ir efektyvumą, siekiant socialinės-ekonominės sanglaudos ir integruojant gamybos veiksmų bei prekių rinkas. 2004 m. gegužės 1 dieną Lietuva tapo ES nare ir padarė svarbų žingsnį šalies ekonominei integracijai į ES. Valstybei atsirado visos galimybės kapitalo, žmonių, paslaugų judėjimui ir laisviems prekių mainams tarp ES šalių narių.

Kiekvienos šalies, kartu ir Lietuvos ekonomika, sudaro pasaulinės ekonomikos sudedamąją dalį, kuri stipriai veikia nacionalinės ekonomikos plėtojimosi galimybes ir grėsmes. Kaip Lietuvos ekonomikos plėtojimas derinasi su pasaulinės ekonomikos tendencijomis, nuo to priklauso šalies ekonomikos stiprybės ir silpnybės.

Darbo aktualumas: Pagrindiniai Lietuvos makroekonominiai rodikliai XXI a. pirmąjį ir antrąjį dešimtmečius gerėja, tačiau šalies gyventojų gyvenimo lygis vis dar atsilieka nuo ES vidurkio. Ekonominis augimas – svarbus rodiklis, rodantis šalies išsivystymo lygį, visuomenės socialinę-ekonominę raidą. Kiekviena valstybė siekia kuo aukštesnio vystymosi lygio, nori lygiuotis su išsivysčiusiomis šalimis. Siekiant užtikrinti ekonominį augimą, Lietuvai ypač svarbi šalies ekonominė integracija į ES, pasireiškianti ekonominių prekybos ryšių stiprėjimu, tiesioginių užsienio investicijų (TUI) augimu, tarptautinio verslo plėtra, kurie lemia ekonominės veiklos rezultatų augimą. Norint užtikrinti ekonominį augimą, turi būti gerinami ekonominės integracijos rodikliai. Šiuos rodiklius reikia analizuoti ir nustatyti jų poveikį ekonominiam augimui.

Darbo problema: Kurie ekonominės integracijos rodikliai yra svarbiausi ir kaip ji veikia Lietuvos ekonominį augimą?

Darbo objektas: Ekonominės integracijos poveikis šalies ekonominiam augimui.

Darbo tikslas: Išnagrinėti svarbiausius ekonominės integracijos rodiklius ir nustatyti jų poveikį Lietuvos ekonominiam augimui.

Darbo uždaviniai:

- Apibūdinti ekonominės integracijos poveikio ekonominiam augimui svarbą ir problemas;
- Išnagrinėti ekonominės integracijos, ekonominio augimo sąvokas ir svarbiausius rodiklius;
- Charakterizuoti ekonominės integracijos poveikį ekonominiam augimui;
- Įvertinti ekonominės integracijos rodiklių poveikį Lietuvos ekonominiam augimui.

Tyrimo metodai: mokslinė literatūros ir statistinių duomenų analizė, ES ir Lietuvos institucijų internetinių svetainių informacija, grafinė, lentelinė ir koreliacinė analizė.

1. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMO SVARBA IR PROBLEMATIKA

Ekonominis augimas – svarbiausias visų šalių ekonominės plėtros tikslas, kuris yra vienas iš pagrindinių valstybės makroekonominės raidos rodiklių. Šis augimas siejamas su daugumos ekonominių rodiklių kitimu, tačiau daugiausiai su bendrojo vidaus produkto (BVP) augimu per tam tikrą laikotarpį.

Pagrindinis ekonominio augimo tikslas – didinti ekonominę gerovę, kuri pagerintų žmonių gyvenimo lygį, sukurtų stabilią teigiamą socialinę-politinę situaciją šalyje, didintų šalies tarptautinį prestižą. Ekonominis augimas prisideda prie ribotų išteklių problemos sprendimų sukūrimo. Besivystanti ekonomika įgyvendina programas, skirtas kovai su aplinkos tarša.

Ekonominis augimas yra šalies ekonominės galios rodiklis (Vinnychuk, Grygorkiv ir Makhnats, 2013, p. 154; Abel, Bernanke, Croushore, 2016, p. 32-34). Kaip teigia Ayala ir Jurado (2011), „daugelyje šalių ar regionų ekonominis augimas mažina skurdo rodiklius, skirtumų mažinimas skatinamas įvairiomis politinėmis priemonėmis“ (cit. iš Šneiderienė ir Juščius, 2015, p. 134).

Šis augimas yra svarbus visoms pasaulio valstybėms, nepriklausomai nuo šalių išsivystymo lygio. Išsivysčiusiose valstybėse ekonominis augimas prisideda prie dar aukštesnio gyvenimo lygio kilimo ir valstybės ūkio ekonominės-socialinės plėtros sąlygų. Besivystančios valstybės stengiasi sumažinti skirtumus, siejančius su išsivysčiusiomis valstybėmis. Mokslininkų nuomone (Arnold, 2011; Dornbusch ir kiti, 2011; Romer, 2012; Hess, 2013; Abel, Bernanke, Croushore, 2016), pagrindinis ekonominio augimo rodiklis – realusis BVP vienam gyventojui ir jo augimo tempai, rodantys ekonomikoje sukurtų prekių ir teikiamų paslaugų apimčių didėjimą. Ekonominiam augimui įtaką daro ne tik šalies nacionalinis ūkio pajėgumas, bet ir užsienio šalių vykdomos politikos (Dudzevičiūtė, 2015, p. 22).

Didelę reikšmę augimui turi globalizacija, kuri suteikia sąlygas kapitalui judėti iš vienos valstybės į kitą. Globalizacija – esminis veiksnys, suteikęs paskatas pasaulio ekonomikos transformacijai, kuri lemia sumažėjusias fizines, ekonomines, finansines ir teises kliūtis bei palengvina tarptautinį valstybių bendradarbiavimą tiek ekonominių santykių lygmeniu, tiek koordinuojant politikas ir kultūrinį gyvenimą. Molle (2006) įvardina šiuos ekonomikos struktūros pokyčius, susijusius su ekonomikos globalizacija: gamybos etapų fragmentavimas ir paskirstymas po įvairias rinkas, paklausų prekių kiekio padidėjimas, kapitalo judėjimas, finansų rinkų integravimasis, ekonomikos politikų konkurencija tarptautinėse rinkose ir gyventojų migracija (Daugėlienė, 2011, p. 48). Globalizacija siejama su ekonomine integracija, kuri susijusi su įvairių elementų (organizacijų, institucijų, valstybių ar verslo subjektų) susijungimu ir susiliejimu į vieną sistemą bei valstybių bendradarbiavimu siekiant ekonominės naudos.

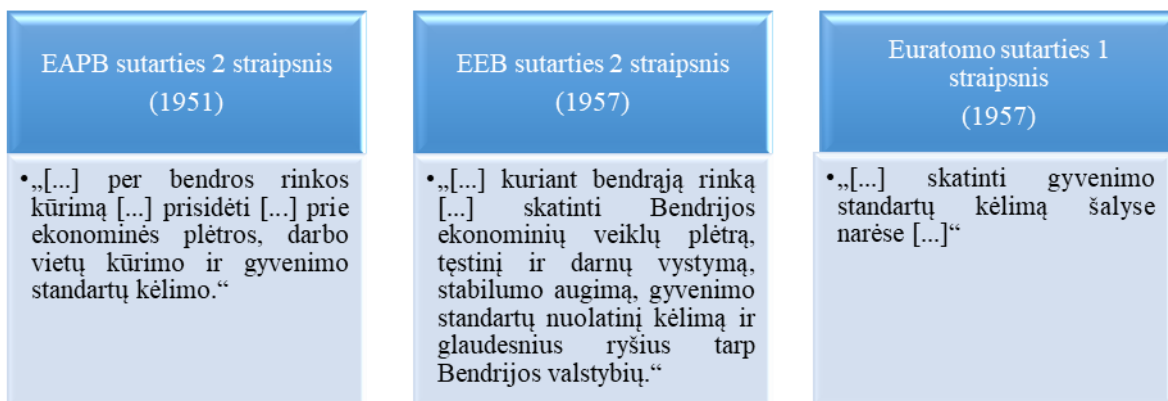
Siekdamos išlikti konkurencingos, įmonės turi teikti didelį dėmesį užsienio rinkų tendencijoms ir bandyti jas užimti. Tai prisideda prie paskatos atsirasti kitiems reiškiniams: gyventojų migracijai, individų poreikiams, lūkesčiams ir vertybėms. Ekonominė integracija, rinkų atsiradimas ir individų mąstymo pasikeitimas, valstybių bendradarbiavimą, didesne dalimi veikia teigiamai, nei neigiamai.

Dalyvaujant ekonominėse asociacijose svarbiausias ekonominės integracijos pagrindas – ekonominio augimo skatinimas, kuris vyksta naudojant masto ekonomiją ir konkurencingas struktūras, vystant prekybos rinkas, pritraukiant trūkstamus išteklius iš kitų valstybių ir vengiant investavimo į ekonomiškai nepalankias pramonės sritis (Daugėlienė, 2011, p. 48). Europos valstybių ekonominė integracija suvokiama tiek įmonių, tiek regioninių ekonomikų lygmeniu. Remiantis tarptautine ekonominių santykių perspektyva, ekonominė integracija suprantama kaip laipsniškas ekonominių ribų šalinimas tarp atskirų šalių. Dumčiuvienė (2010, p. 26) ekonominę integraciją apibrėžia, kaip „nacionalinių ekonomikų susijungimas, ribų, skiriančių vienos valstybės ekonominę veiklą nuo kitos, panaikinimas“. Kitoje mokslinėje literatūroje (Daugėlienė, 2011, p. 47) ši sąvoka įvardinama, kaip šalių ekonominis bendradarbiavimas pagal iš anksto suderintą tarpvalstybinę ekonominę politiką. Ekonominė integracija suprantama kaip ekonominių ryšių plėtra ir ekonominių ribų tarp šalių panaikinimas. Prekybos kliūčių mažinimas ir konkurencijos didėjimas vertinama kaip pagrindinė ekonominio augimo ir technologinės pažangos sąlyga (Drożdż, 2010, p. 16).

Ekonominė integracija apima rinkos ir ekonominės politikos integraciją. Rinkos integracija sudaro didžiausią dalį, vykdant ekonominę politiką, ji veikia rinkos elgseną ir sistemą. Dumčiuvienė (2010, p. 26) rinkos integracijos sąvoka apibūdina, kaip „rinkos dalyvių veiklą skirtinguose regionuose ir esant tam tikroms pasiūlos ir paklausos sąlygoms“. Politikos integracija išskiriama kaip skirtingų ekonominių politikų apėmimas, kurios naudoja skirtingas priemones. Kriščiūnas ir kt. (2016, p. 108) teigia, kad ekonominė integracija, kaip procesas skatina politinę integraciją, kaip rezultatą, tačiau ekonominė integracija nevyksta be politinio, institucinio ar teisinio pagrindo. Integracija suprantama, kaip vykstantis procesas (rezultatas) arba politinis, ekonominis fenomenas.

Ekonominės integracijos tikslas – ekonominės naudos siekimas, bendros rinkos kūrimas, kuris prisideda prie ekonominės plėtros, darbo vietų augimo, gyvenimo lygio kilimo. Bendros rinkos sukūrimas skatina Bendrijos ekonominių veiklų augimą, darnią plėtrą, politikų pastovumą, nuolatinį gyvenimo lygio kilimą ir artimesnių ryšių tarp valstybių, kurios priklauso Bendrijai ir trečiosioms šalims, palaikymą (Daugėlienė, 2011, p. 48).

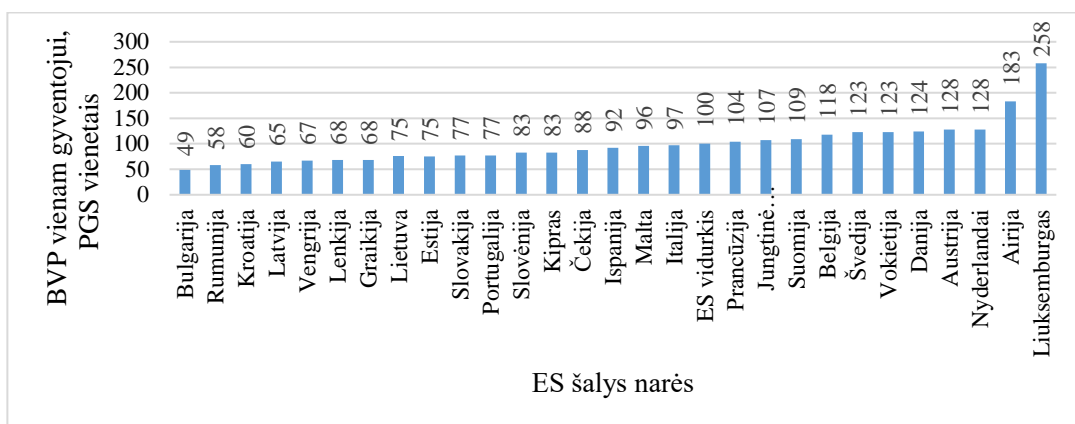
Europos anglies ir plieno bendrijos (EAPB), Europos ekonominės bendrijos (EEB) ir Euratomo sutartyse yra pateikiami (1 pav.) Europos ekonominės integracijos tikslai.

1 pav. Europos ekonominės integracijos tikslai (sudaryta pagal Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartį, 1951, p. 3, 8; Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartį, 1957, p. 1)

Remiantis ES sutartyse išskirtais Europos ekonominės integracijos tikslais, ES ekonominė integracija lemia šalių narių ekonominę plėtrą, skatina jų gyvenimo standartų kilimą, siekia aukšto užimtumo ir mažesnės socialinės atskirties bei skurdo.

Nors Lietuvai tapus ES nare gyvenimo lygis kilo, tačiau viena pagrindinių problemų – Lietuvos makroekonominiai rodikliai atsilieka nuo ES vidurkio ir daugelio ES šalių narių. 2 pav. rodo, kad Lietuvos BVP vienam gyventojui PGS vienetais yra ženkliai mažesnis už ES vidurkį ir kitas ES šalis nares.

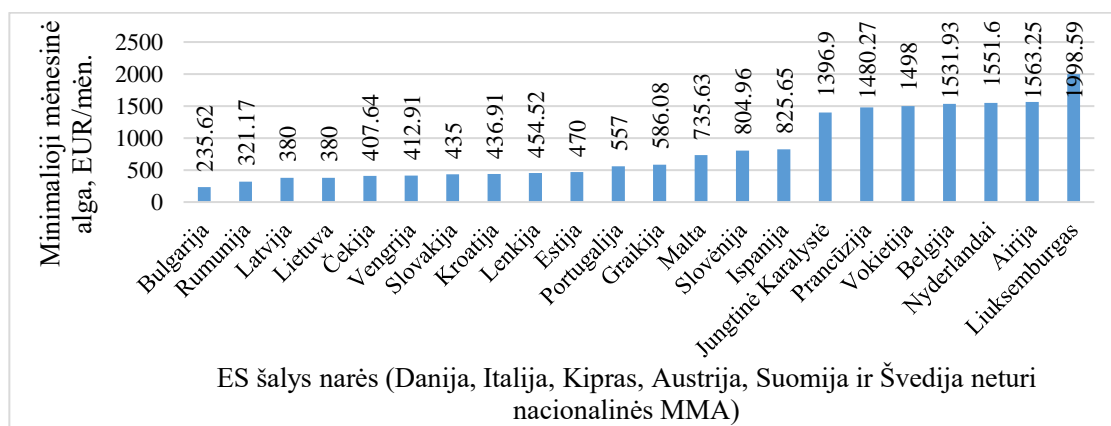

2 pav. BVP vienam gyventojui 2016 m., PGS vienetais (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Šis rodiklis įvertina kiekvienos valstybės gyvenimo lygį pagal prekių ir paslaugų kainas pajamų atžvilgiu. 2016 m. Lietuvos BVP vienam gyventojui PGS vienetais (2 pav.) buvo 75. Iš ES-28 šalių narių Lietuva lenkė tik 7 šalis ir nuo ES vidurkio atsiliko 25 vienetais. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvos BVP vienam gyventojui PGS vienetais rodiklis buvo lygus su Estija (75), o Latviją (65) lenkė dešimt vienetų.

Minimalios mėnesinės algos (MMA) analizė (3 pav.) rodo, kad 2017 m. Lietuva ir Latvija (atitinkamai po 380 EUR) ženkliai atsiliko nuo Estijos (470 EUR), ir kitų ES šalių narių, išskyrus Bulgariją (235,2 EUR) ir Rumuniją (321,17 EUR). Didelis MMA atsilikimas nuo kitų ES šalių narių

rodo šalyje vyraujančią ekonominę ir darbo rinkos padėtį. Būtent mažas MMA yra viena pagrindinių priežasčių, lemiančių Lietuvoje sparčiai augančią emigraciją.

3 pav. ES šalių narių minimalioji mėnesinė alga 2017 m., EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Nors Lietuva atsilieka nuo daugelio išsivysčiusių ES šalių narių lygio, tačiau šalies ekonominės integracijos ES privalumai ekonominiam augimui įvardinami: prekyba, sustiprėjęs ir augantis Lietuvos ūkis, TUI. Lietuva, tapusi ES nare, perima jos rinkos ekonomikos vystymosi patirtį ir žinias, kurių įsisavinimui skiriamos ES struktūrinių fondų lėšos.

ES integracija suprantama kaip valstybių bendrų klausimų sprendimas ir įvairiausių sričių (žemės ūkio, kultūros, vartotojų reikalų, konkurencijos, aplinkosaugos, energijos, transporto ir prekybos) politikos kryptių įtvirtinimas (Kriščiūnas ir kt., 2016, p. 106). ES integracija yra auganti, didžiulė tarpusavio priklausomybė (ypač ekonominė) tarp nacionalinių valstybių. Wiener ir Diezo (2009) teigia, kad: „Europos integracijos teorija yra stiprėjančios politinės kooperacijos ir bendrų politinių institucijų plėtros, šio proceso rezultato, sistemingo apmąstymo laukas“ (cit. iš Radžvilas, 2009, p. 34). Anot Manioko (2002, p. 13) „Europos integracija pirmiausia aiškinama kaip atsakas į didėjančią tarpusavio priklausomybę, kuri nacionalines valstybes verčia peržiūrėti ne tik savo nacionalinės politikos turinį, bet ir jos formavimą ir kelia pačios nacionalinės valstybės, kaip visuomenės organizacijos formos, efektyvumo klausimą“. Valstybės, stojančios į ES, turi paklusti Europos integracijai, kuri suprantama kaip režimų įvairiose politikos srityse visuma.

Bendrojoje rinkoje valstybių narių ekonomikos susilieėjimas įmanomas panaikinus ribojimus keliauti prekėms, paslaugoms ir gamybos veiksniams. ES bendrojoje rinkoje egzistuoja keturios laisvės: laisvas žmonių, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimas. Bendrojoje rinkoje gyventojai ir įmonės laisvai juda ir prekiauja ES šalyse narėse. Dėl šios priežasties panaikinta dauguma techninių, teisinių, biurokratinių kliūčių, trukdančių laisvam judėjimui ir prekybai iš vienos ES šalies narės į kitą. Bendroji rinka leidžia asmenims užsidirbti, mokytis, gauti pensiją kitoje ES šalyje narėje, didėja

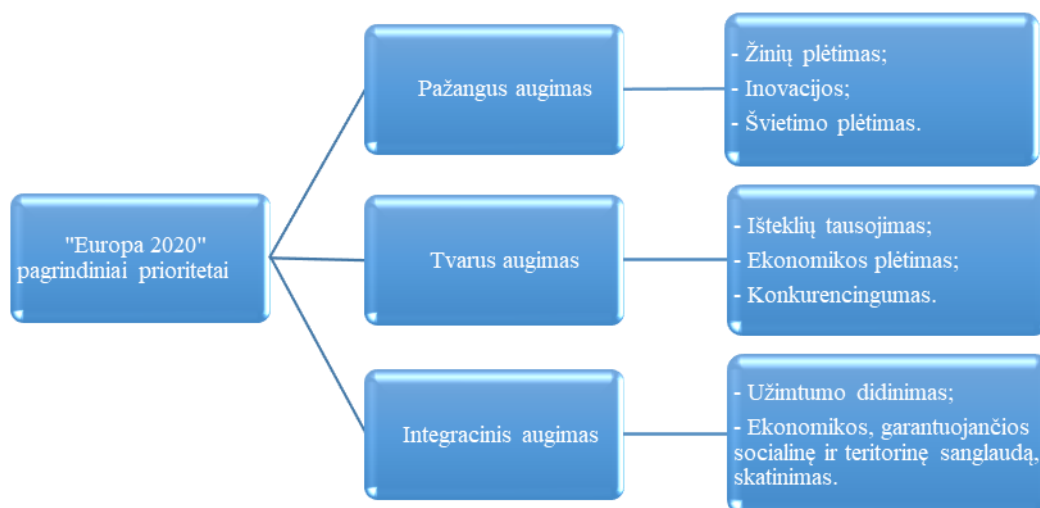
pasiūla vartotojams, augant konkurencijai mažėja kainos, įmonėms lengviau ir pigiau plėsti tarptautinį verslą, konkuruoti pasaulyje (*Europos Sąjunga*, 2017).

Bendrija, norėdama paspartinti šį procesą, turi vykdyti sanglaudos politiką. Jos tikslas – sumažinti ekonominio ir socialinio išsivystymo lygio skirtumus tarp pavienių regionų. Sanglaudos įsigalėjimo priežastis ES regioninėje politikoje buvo vidinių skirtumų ES padidėjimas, atsiradęs ne tik dėl santykinai mažiau išsivysčiusių Rytų ir Vidurio Europos valstybių įsiliejimo į Sąjungą, bet ir dėl egzistavusios regioninės politikos instrumentų neišgalėjimo bent kiek efektyviau stabdyti atskirų ES regionų divergencijos. Europos Komisijos (EK) narys Hahnas teigė, kad „regioninė politika yra strateginių investicijų politika, skirta visiems ES regionams ir miestams, siekiant paskatinti jų ekonominį augimą ir pagerinti žmonių gyvenimo kokybę. Ji yra solidarumo išraiška – parama skiriama mažiau išsivysčiusiems regionams“ (*Europos Komisija*, 2014). ES regioninė politika, ypač 2014-2020 m. finansinėje perspektyvoje, yra nukreipta į vis didesnių regionų sanglaudos pasiekimą. ES sanglaudos politika yra viena iš svarbiausių bendrųjų ES politikos sričių, kuri prisideda prie ES pridėtinės vertės kūrimo, skatina ekonominę, socialinę, teritorinę sanglaudą ir darnų ES regionų plėtimąsi, taip prisidedant prie ES ekonominio augimo ir konkurencijos didėjimo (Remeikienė, Gasparenienė, Grikštaitė, 2015, p. 338).

Pagrindinis sanglaudos politikos tikslas – mažinti įvairių regionų nelygybę ir skirtumus tarp išsivysčiusių ir mažiau išsivysčiusių regionų. Sanglaudos politika suprantama kaip ekonominės integracijos priemonė ir finansinio solidarumo instrumentas. Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda, ekonominiame ir socialiniame išsivystyme, siekia kuo mažesnės nelygybės tarp skirtingų regionų. Ekonominė ir socialinė sanglauda stiprina konkurencingumą, duoda stimulą augti ekologiškai tvariai ekonomikai regionuose, garantuoja geresnes paslaugas, įsidarbinimo galimybes ir gyvenimo sąlygas gyventojams. Teritorinė sanglauda pasiekama regionų bendradarbiavimo, remiantis naujais novatoriškais metodais nagrinėti bendrus uždavinius, kurie stiprina ir teikia naudą ES. Europos sanglaudos politika turi daugiau uždavinių nei paprastas lėšų dalijimas, ji siekia sumažinti valstybių narių socialinius ir ekonominius skirtumus (Dumčiuvienė ir Stravinskas, 2012, p. 1-2).

Mokslinėje literatūroje (Kriščiūnas ir kt., 2016, p. 54) teigiama, kad „lėtas ekonominis augimas, produktyvumo atsilikimas, didelis nedarbas, aukštas viešojo sektoriaus įsiskolinimo lygis labai varžė fiskalinių instrumentų taikymo galimybes Europoje. Esant didelei integracijai tarp Europos valstybių reikėjo ir daug didesnės intervencinių veiksnių koordinacijos“. ES, kaip visumai, yra daug lengviau įveikti krizės sukeltus neigiamus padarinius ir sukurti tvaraus augimo sąlygas nei atskiroms valstybėms. 2010 m. EK pateikė ilgalaikę ES ekonominio augimo strategiją „Europa 2020“, kuri padeda ES kilti iš krizės ir pasiekti ateinančio dešimtmečio Europos ekonomikos iššūkius. Strategijoje yra pateikiamos trys augimo iniciatyvos, charakterizuojamos 4 pav.

4 pav. ES ekonomikos augimo strategijos „Europa 2020“ pagrindiniai prioritetai (sudaryta pagal „Europa 2020“, 2010, p. 5)

Strategijos prioritetai (4 pav.) yra ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda. Jos tikslai sutampa su regioninės (sanglaudos) politikos tikslais – siekti ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos. Ši strategija suteikia prielaidas teikti pagalbą mažiau išsivysčiusiems regionams ir tobulinti regioninę politiką, kuri taptų pagrindiniu visos ES augimo skatinimo instrumentu. Tačiau vystant šalių ekonominę integraciją ir plėtojant tarpusavio prekybą, susiduriama su daugybe prieštaravimų ir problemų. Mokslinėje literatūroje (Daugėlienė, 2011, p. 72; Drodž, 2010, p. 19) yra išskiriamos neigiamos ekonominės integracijos pasekmės (5 pav.).

5 pav. Neigiamos ekonominės integracijos pasekmės (sudaryta pagal Daugėlienė, 2011, p. 72; Drodž, 2010, p. 19)

Ekonominė integracija turi neigiamą poveikį tiek verslui, tiek visai rinkai. Laisvesnis ir pigesnis prekių judėjimas neigiamai veikia šalių atstovus, gaminančius brangesnius produktus laisvojoje prekybos zonoje. Išaugusi konkurencija, vietos verslui kenkia dėl iš užsienio atėjusių įmonių, kurios užima ir atima vietinę rinkos dalį. Dėl prekybos kliūčių sumažėjimo, padidėjus prekių pasiūlai iš kitų šalių, sumažėja vietinės gamybos apimtis. Augant konkurencijai, vietinis verslas, kuris nėra stiprus išsilaikyti, pradeda mažinti kaštus, darbo užmokestį ir atleidinėti darbuotojus. Įgyvendinant laisvą

žmonių judėjimą, gyventojams emigruojant mažėja šalies gyventojų skaičius, tam tikruose sektoriuose ima trūkti darbo jėgos, vyksta protų nutekėjimo procesas.

Analizuojant ekonominio augimo problemas, mokslinėje literatūroje (Panayotou, 2016, p. 140; Thompson, 2012, p. 10) išskiriamas – didelis išteklių naudojimas. Pagrindinė problema, su kuria susiduriama, yra vis labiau senkantys neatsinaujinantys gamtos ištekliai. Visuomenės poreikių augimas veda link dar didesnio neatsinaujinančių gamtos išteklių sunaudojimo. Dėl šios problemos pasaulyje kaupiasi vis daugiau atliekų. Ateityje šių išteklių kiekis vis mažės, tai varžys pasaulio augimo galimybes.

Nors didelis išteklių naudojimas valstybėje sudaro problemų, tačiau vis dažniau stengiamasi mažinti neatsinaujinančių gamtinių išteklių naudojimą. Siekiant mokslinių ir technologinių naujovių, visuomenė tobulėja, žengia link naujovių. Norint pašalinti ekonominio atsilikimą, valstybės (ekonomiškai išsivysčiusios ir besivystančios) turi gaminti produktus ir paslaugas, kurios įkūnija žinias ir intelektinę nuosavybę. Kaip teigia Kirstukas, Rakštys, Serva ir Vaznonis (2013, p. 30) „Tokios prekės ir paslaugos – ne tik aukštųjų technologijų šakų produktai. Dabar daugumoje ekonomikos sektorių, netgi tokiuose, kurie yra laikomi tradicinės ekonominės veiklos sritimis, gamybos procesai yra imlūs ne tik fiziniam kapitalui, bet ir reikalauja aukštos kokybės „žmogiškojo“ kapitalo, žinių, intelektinės nuosavybės pobūdį turinčių išteklių“.

Kiekvienai valstybei ekonominė integracija ir šalies ekonominis augimas yra svarbus, kuris sudaro sąlygas vystytis ir augti ekonomikai, atspindi šalies išsivystymo lygį. Ekonominė integracija siekia ekonominės naudos, kuria bendrą rinką, kuri prisideda prie ekonominės plėtros, darbo vietų skaičiaus augimo, gyvenimo lygio kilimo, pašalina kliūtis prekių, paslaugų ir gamybos veiksnių judėjimui. Pašalinus šias kliūtis, bendrojoje rinkoje įmanomas šalių narių ekonomikų susiliejimas. Šį procesą Bendrija spartina vykdydama sanglaudos politiką. Pagrindinis ekonominės integracijos motyvas – skatinti ekonominį augimą. Nors Lietuvos makroekonominiai rodikliai atsilieka nuo ES vidurkio ir daugelio ES šalių narių, tačiau ES ekonominė integracija, šalies ekonomiam augimui teikia privalumus, kaip prekyba, sustiprėjęs ir augantis Lietuvos ūkis, TUI, perima jos rinkos ekonomikos vystymosi patirtį ir žinias, kurių įsisavinimui skiriamos ES struktūrinių fondų lėšos. Sumažinus prekybos kliūtis atsiranda galimybė didėti konkurencijai, kuri yra viena svarbiausių sąlygų vystytis technologinėms naujovėms ir augti ekonomikai. Tačiau vystant šalių ekonominę integraciją ir plėtojant tarpusavio prekybą, susiduriama su daugybe prieštaravimų ir problemų, kaip kultūriniai skirtumai, valiutų kurso svyravimai, politinis ir ekonominis nestabilumas šalyse, importo neigiama įtaka gamintojams ir kt. Šiuo metu, siekiant ekonominio augimo, ypač svarbi problema yra neatsinaujinančių gamtos išteklių spartus mažėjimas. Šiai problemai panaikinti taikomi veiksniai, kaip visuomenės požiūrio keitimas, naujų technologijų ir inovacijų diegimas.

2. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS EUROPOS SĄJUNGOJE POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI TEORINIAI ASPEKTAI

2.1. Ekonominės integracijos teorijos esmė ir rodikliai

Šioje darbo dalyje, remiantis mokslinės literatūros analize, nagrinėjama ekonominės integracijos samprata ir bruožai. Išskiriami pagrindiniai ekonominės integracijos rodikliai.

2.1.1. Ekonominės integracijos samprata

Ekonominė integracija apibūdina daugybę procesų. Vienas iš jų – šalies ekonomikos įsitraukimas į didesnę ekonomikos vienetą. Šiame darbe, ekonomikos integracija nagrinėjama, kaip tarptautinės ekonomikos reiškiny.

Pasaulyje vis labiau plečiantis globalizacijai, t. y. sienų nykimui tarp tautų ir ekonomikų, šalys jungiasi į tarptautines organizacijas ar sąjungas dėl taikos, stabilumo, gerovės ir globalinių pasaulio iššūkių sprendimo kartu. Valstybių integracija susitaria ne tik dėl tarpusavio santykių, bet bendrai sprendžia ir tvarko kai kuriuos valstybių vidaus gyvenimo klausimus. Viena tokių valstybių bendrijų yra ES ekonominė erdvė, kuri sudaryta iš ES-28 šalių narių, kartu ir Lietuvos.

1 lentelėje pateikiami įvairių autorių interpretuojami susisteminti pagrindiniai ekonominės integracijos bruožai.

1 lentelė. Pagrindiniai ekonominės integracijos bruožai

	Balassa, 1961, p. 173- 185.	Molle, 1994, p. 17-20.	Vilpišauskas, 2003, p. 30	Snieska ir kt., 2011, p. 624	Drożdż, 2010, p. 13.	Daugėlienė, 2011, p. 47- 49.	Žitkus, 2013, p. 143-144.	Baral, 2017, p. 58.
Vykdo dvi ar daugiau valstybių.				+	+			
Ekonominių ribų, tarp dviejų ir daugiau ekonomikų panaikinimas.	+			+		+		+
Prekybos pagrindas – mainai ir specializacija.				+	+			
Valstybių ekonominis bendradarbiavimas.		+				+	+	
Kliūčių tarptautinei prekybai, žmonių judėjimui šalinimas ir ekonominės politikos skirtingose šalyse derinimas.		+	+			+	+	+

Pagal išskirtus svarbiausius ekonominės integracijos bruožus, ši sąvoka yra suvokiama, kaip tarptautinės prekybos barjerų šalinimas ir ekonominės politikos įvairiose valstybėse derinimas.

Ekonominė integracija skirtingose valstybėse sujungia socialinius, tarptautinio bendradarbiavimo ir tarptautinės prekybos santykius. Tarptautinė prekyba apibūdinama kaip kapitalo, produktų ir paslaugų judėjimas, kertant vienos valstybės sieną. Šios prekybos svarbumą parodo jos dalis skirtingų šalių BVP.

Ekonominė integracija – ekonominių ryšių vystymasis tarp valstybių, dėl šios priežasties šalių ekonomikos palaipsniui jungiasi į vieną sistemą. Integracijos siejimas su įvairių elementų jungimusi, siekiant ekonominės naudos, asocijuojasi su globalizacija. Ekonominė integracija ir globalizacija yra susiję ir panašūs procesai kaip skirtingų dalių jungimasis į vieną visumą, kuri apima daugelį subjektų: institucijas, organizacijas, valstybes, verslo subjektus (Drożdż, 2010, p. 13).

Integracija siejama su ekonomine nauda, gaunama plečiant tarptautinę integraciją. Ši sąvoka, kaip priemonė apima diskriminacijos naikinimą tarp skirtingų valstybių ekonomikų. Ekonominė integracija skatinama panaikinus tokius apribojimus, kaip tarptautiniai susitarimai, susiję su prekybos ir judėjimo kliūčių šalinimu. Ji įgyvendinama per valstybės ekonominę politiką, kai visos valstybės naudojami tarptautinio teritorinio gamybos specializavimo teikiamais privalumais, be muitų mokesčių ar suvaržymų. Valstybei, priklausant tarptautinei sąjungai, yra nulemiama ekonominė politika, importo muitų tarifų dydis, darbo jėgos ir kapitalo judėjimo sąlygos, tarp sąjungai priklausančių šalių (Drożdż, 2010, p. 13).

Laisvesnė prekyba suteikia didesnę prekių pasirinkimą, prisideda prie gyventojų gerovės kilimo, todėl daugelis pasaulio šalių mažina tarpusavio prekybos apribojimus, kurie suteikia sąlygas didėti pagrindinei technologinės pažangos ir ekonominio augimo sąlygai – konkurencijai. Pažengusi ekonominė integracija panaikina ne tik kliūtis prekybai ar paslaugų teikimui, ji suteikia žmonėms laisvą judėjimą. Kliūčių panaikinimas, kaip importo muitai ir kt. vadinamas negatyvia integracija. Pozityvia integracija vadinama skirtingų šalių ekonominės politikos derinimas (Daugėlienė, 2011, p. 47).

Ekonominę integraciją sudaro ekonominis ir politinis pagrindas. Vykdamas bendrąją politiką, per gamybą ir bendradarbiavimą, pasiekiami visų dalyvaujančių valstybių gerovė. Vykstant ekonominei integracijai, šalys tampa labiau priklausomos viena nuo kitos, suteikiamas saugumas. Ekonominės politikos integracija veikia rinkos elgseną, struktūrą ir veiklos rezultatus (Dumčiuvienė, 2010, p. 26).

Pagrindiniai ekonominės integracijos privalumai išskiriami kaip didėjantis šalies BVP, augantis eksportas, netaikomi muitų tarifai ir didėjančios rinkos apimtys (Pukelienė, Glinskienė, 2000, p. 18). Tačiau ekonominei integracijai plėstis trukdo nepilnai liberalizuota tarptautinė prekyba ir stiprėjantis prekybos protekcionizmas. Nors beveik visi prekybos barjerai pašalinti tarp valstybių, tačiau atsiranda naujų arba išlieka nepanaikintų barjerų. Tinkamiausia sąlyga ekonominei integracijai – nebarjerinė rinka, t. y. prekių, paslaugų, žmonių ir kapitalo judėjimas be suvaržymų.

Ekonominė integracija greitai neįvyksta, tai yra ilgas procesas. Norint pasiekti aukštesnį integracijos lygį, institucijose turi būti vykdomi kuo didesni pokyčiai. Daugelis autorių (Balassa (1961), Snieška (2011), Vilpišauskas (1999), Daugėlienė (2011)) pateikia penkis svarbiausius ekonominės integracijos etapus (6 pav.).

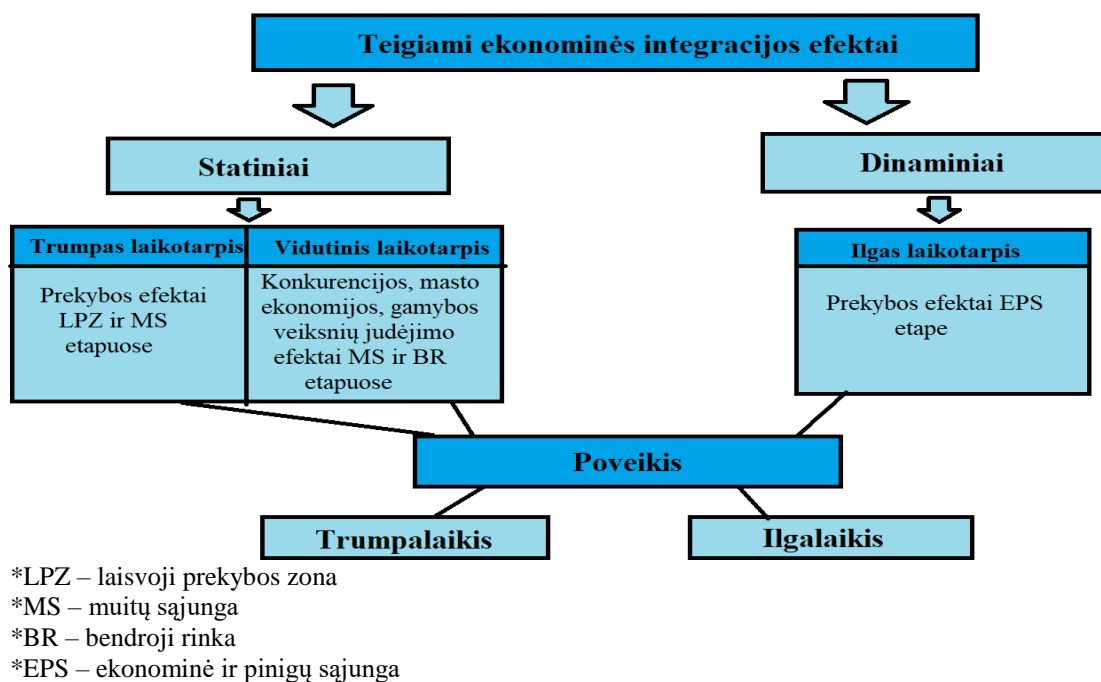

6 pav. Pagrindiniai ekonominės integracijos etapai (sudaryta pagal Snieška ir kt., 2005, p. 624; Daugėlienė, 2011, p. 52)

Laisvosios prekybos zonoje (LPZ) tarp dviejų ar daugiau šalių yra panaikinami tarpusavio apribojimai, tačiau visos šalys narės, priklausančios LPZ, turi teisę savarankiškai vykdyti prekybos politiką trečiosioms šalims. Muitų sąjunga (MS) yra laisvoji prekybos erdvė tarp kelių ar daugiau šalių, kurios taiko bendrą išorinių muitų tarifą, prekės juda laisvai tarp MS priklausančių narių, taikoma vieninga išorės prekybos politika trečiosioms šalims (Radžiukynas ir kt., 2011, p. 26). Bendroji rinka (BR) yra aukštesnis ekonominės integracijos etapas. Tai prekybos integracijos forma tarp valstybių, kai tarpusavyje šalys panaikina visus prekybos ir judėjimo apribojimus bei nustato prekybos apribojimus kitoms pasaulio šalims. Ekonominė ir pinigų sąjunga (EPS) apima LPZ, MS ir BR etapų apribojimo panaikinimus, centralizuotą ekonominę politiką ir bendrą piniginių vienetą. Visiška ekonominė sąjunga (VS) – aukščiausias ekonominės integracijos etapas, apimantis visišką šalių narių susivienijimą tiek ekonomikos, tiek svarbiausiose sąjungos politikos srityse.

Naujų verslo sandorių sukūrimas, nacionalinių rinkų atidarymas, ekonominės-socialinės politikos harmonizavimas – teigiami reiškiniai. Tačiau ekonominė nauda ir ekonominės integracijos efektai pasireiškia skirtingai. Tam reikia analizuoti šalių narių ekonominės integracijos efektų patiriamą naudą ir pasireiškiančius neigiamus aspektus. Ekonominės integracijos plėtra priklauso nuo jos teikiamos naudos. Pirmaisiais ekonominės integracijos etapais (LPZ, MS, BR), padidėjus konkurencijai ir atsiradus sąlygoms, skatinančioms ekonominį augimą, yra gaunama nauda dėl geresnio išteklių pasiskirstymo. Įmonės veikia palankesnėmis sąlygomis, kurios leidžia gaminti mažesnėmis sąnaudomis ir lengviau konkuruoti su kitais verslo subjektais. Šiuose etapuose išskiriami ekonominės integracijos efekto neigiami aspektai – naujų įsipareigojimų įvedimas ir taikymas. Aukštesniuose ekonominės integracijos etapuose (EPS, VS) nauda gaunama dėl tinkamai paskirstytų išteklių ir verslo sandorių kainų. Neigiami aspektai įvardijami, kaip nacionalinių preferencijų netekimas.

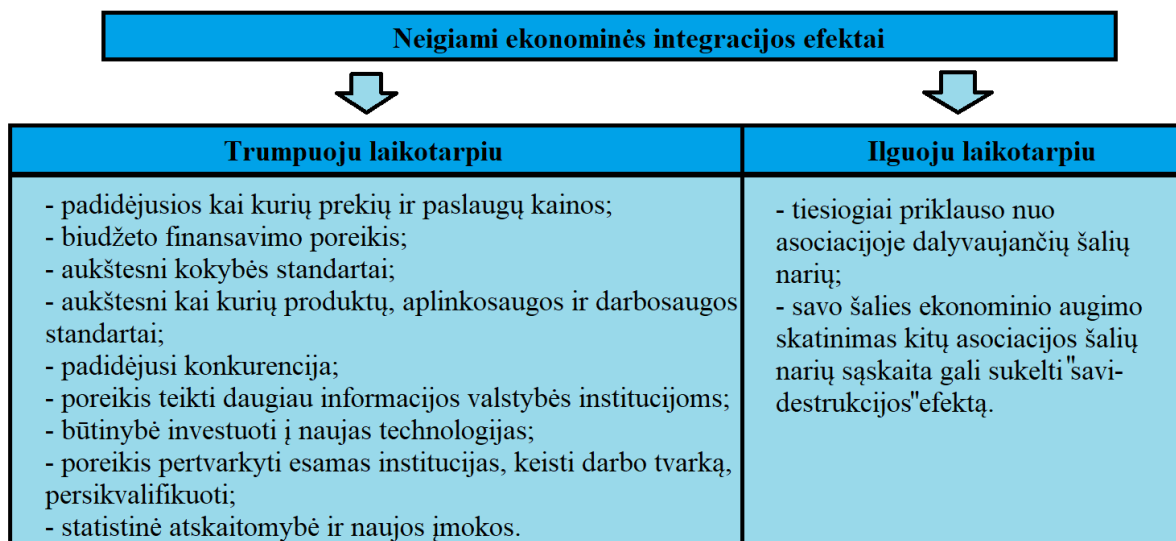
Liberalizavus rinką ir panaikinus prekybos apribojimus, ekonominės integracijos efektai yra statiniai arba dinaminiai, charakterizuojami 7 pav.

7 pav. Ekonominės integracijos efektai (sudaryta pagal Daugėlienė, 2011, p. 70; Pukelienė ir Glinskienė, 2000, p. 18-24)

Statinis teigiamas efektas MS etape, liberalizuojant prekybą, yra didėjanti konkurencija ir suaktyvėjusi prekyba. LPZ etape, gerėjant prekybos sąlygoms, pasireiškia statiniai efektai trumpuoju laikotarpiu, kadangi ilgainiui pradeda ieškoti efektyvesnių formų bendradarbiauti, ieškoma būdų kaip kurti bendrą prekybos politiką su trečiosiomis šalimis. Tai veda link perėjimo į MS etapą, kuriame didėjant konkurencijai, plečiantis masto ekonomijai ir BR etape atsiradus laisvam asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimui, vidutiniu laikotarpiu pasireiškia statiniai teigiami efektai, kurių poveikis trumpalaikis. Įgyvendinus EPS etapą pasireiškia dinaminiai prekybos liberalizavimo arba ekonominės integracijos teigiami efektai ilguoju laikotarpiu, jie siejami su didesnėmis investicijomis į fizinių ir žmogiškųjų išteklių plėtotę (Pukelienė ir Glinskienė, 2000, p. 18-24).

Visuomenei ir rinkos dalyviams, neigiami ekonominės integracijos efektai trumpuoju laikotarpiu (8 pav.) yra susiję su laikinu kaštų padidėjimu, kurie po kažkurio laikotarpio yra nebejaučiami, investicijos pradeda duoti pelną. Neigiamos ekonominės integracijos efektų pasekmės ilguoju laikotarpiu yra globalios, kurios sąlygoja visų šalių narių ekonomikų krizes, sukelia savi-destrukcijos efektą.

8 pav. Neigiami ekonominės integracijos efektai (sudaryta pagal Daugėlienė, 2011, p. 72)

Atlikta analizė rodo, kad ekonominė integracija yra laipsniškas procesas, kurio metu neįmanoma pasiekti aukščiausio etapo, laipsniškai neperėjus kitų. Gerovės efektai priklauso nuo pasiekto vieno ar kito ekonominės integracijos lygio: vartojimo (prekės pigesnės dėl muitų ir kitų prekybos barjerų kliūčių pašalinimo), konkurencijos (intensyvėjanti konkurencija sukelia įvairių pasekmių), prekybos (gerėjančios prekybos sąlygos) ir augimo (skatinamas greitesnis ekonominis augimas). Ekonominės integracijos teorija suprantama, kaip tarptautinės ekonomikos dalis, kuri praplečia tarptautinės prekybos teoriją, veikiančią nacionalinių rinkų augimą.

2.1.2. Ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai

Ekonominė integracija skatina visos bendrosios rinkos ir jai priklausančių valstybių narių ekonomikas. Dėl didesnės rinkos ir masto ekonomijos efekto, prekyba plėtojasi greičiau, technologijos vystosi sparčiau. Konkurencinga ekonomika užtikrina šalies sėkmingą ekonominę integraciją.

Konkurencingos įmonės, norėdamos išsilaikyti, reaguoja į pokyčius užsienio rinkose ir siekia jas užimti. Tai skatina tokių reiškinių, kaip migracijos, gyventojų poreikių, vertybių ir lūkesčių kaitos atsiradimą. Ekonominė integracija, rinkų atsiradimas ir visuomenės požiūrių kaita valstybių bendradarbiavimą veikia teigiamai. Vykdydama darbo rinkos struktūrines reformas, ekonominė integracija užtikrina makroekonominį stabilumą, skatindama konkurencingumą ir garantuodama stabilų finansinį sektorių. Ši sąvoka siejama su valstybių ekonomikų vystymusi, rinkos atvirumu, konkurencija, atsirandančiais pokyčiais ir inovacijomis.

Išnagrinėjus ekonominės integracijos sampratą ir bruožus, remiantis moksliniais darbais ir straipsniais bei kitais šaltiniais (2 lentelė) yra išskiriami pagrindiniai ekonominės integracijos rodikliai.

2 lentelė. Pagrindiniai ekonominės integracijos rodikliai

	Tarptautinė prekyba	TUI	Verslumas	Darbo rinka, socialinė aplinka	MTEP, inovacijos	Švietimas	GIAA
Budreikaitė, 2001, p. 16 – 19.	+	+	+				
Tvaronavičienė, Tvaronavičius, 2006, p. 232 – 235.	+	+	+	+	+	+	
Starkevičiūtė, 2007, p. 82 – 85.			+				
Pukelienė, Linkevičienė, 2008, p. 29 – 41.	+		+	+			
Moura, Forte, 2009, p. 2 – 21.		+					
Davulis, 2009, p. 402 – 414.	+	+		+	+	+	+
Snieška ir kt., 2011, p. 624.	+	+	+	+	+	+	+
Laskienė, 2010, p. 516-522				+			+
Daugėlienė, 2011, p. 47 – 49.	+	+	+	+			
Dumčiuvienė, Stravinskas, 2012, p. 1347 – 1354.					+	+	
Čiegis, 2012.		+			+		
Faure, 2013, p. 100 – 115.		+			+		
Dudzevičiūtė, 2015, p. 21 – 28.	+	+	+	+	+		+
Upreti, 2015, p. 37 – 53.	+	+	+				
Veiksnių paminėjimo dažnis	8	10	8	7	7	4	4

* MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

* GIAA – gamtos išteklių ir aplinkosauga

2 lentelės duomenys rodo, kad remiantis mokslinė literatūra, svarbiausi ekonominės integracijos rodikliai, pagal jų vartojimo dažnumą yra TUI, tarptautinė prekyba ir verslumas. Kiti reikšmingi rodikliai yra: mokslo ir technologijos pažanga, inovacijos, darbo rinka bei socialinė aplinka, švietimas, gamtos išteklių ir aplinkosauga.

Remiantis mokslinėje literatūroje dažniausiai nurodomais ekonominės integracijos rodikliais, darbe pateikiama detalesnė jų analizė. Rodikliai apžvelgiami pagal jų vartojimo dažnumą: 1) TUI, 2) tarptautinė prekyba, 3) verslumas, 4) MTEP, inovacijos, 5) darbo rinka, socialinė aplinka, 6) švietimas, 7) gamtos išteklių ir aplinkosauga (GIAA).

1. *TUI*. Globalizacija skatina augti tarptautinio kapitalo judėjimą, kuris suteikia didesnę galimybių pasirinkimą valstybės pramonės šakų plėtrai, konkurencingumui ir gamybos efektyvumui (Faure, 2013, p. 100-115). TUI – svarbi valstybės ekonominio augimo priemonė. TUI pritraukiamos aukščiausio lygio moksliniais tyrimais, kuriais yra skatinamas tolesnis modernių ir šiuolaikinių technologijų ir vadybos metodų diegimas (Rudzkienė, Burinskienė, 2007, p. 262).

TUI prisideda prie eksporto augimo, skatinančio darbo vietų sukūrimą eksportuojančiose ir su jomis bendradarbiaujančiose įmonėse (Laskienė, 2010, p. 140-142). Šis rodiklis didina priimančios šalies pagrindinį fizinį kapitalą ir prisideda prie šalies technologinės pažangos, pritraukia darbo jėgą. Jei mažėja rinkos dalis ir kvalifikuota darbo jėga, užsienio kapitalo įmonė neigiamai veikia priimančios šalies gamybą ir produktyvumą. Augant pinigų pasiūlai, TUI skatina importą ir nulemia mokėjimų balanso deficito susidarymą.

Šalies vidaus investicijos didėja augant užimtumui, kuris skatina vidaus paklausos augimą. Šalys, kuriose yra pigi kvalifikuota darbo jėga, pigūs ištekliai ir išvystyta pramonės infrastruktūra, pritraukia investicijų, kurios yra orientuotos į eksportą (Laskienė, 2010, p. 140-142). Tarptautinėms bendrovėms investuojant į vietines įmones, atsiranda technologijų ir žinių sklaida, kurios nulemia produktyvumo didėjimą tiek įmonėms, pritraukusioms TUI, tiek ir visos šalies vidaus įmonėms. Tai sudaro galimybes vietinėms įmonėms naudotis naujomis technologijomis ir žiniomis. Šis rodiklis prisideda prie žmogiškojo kapitalo formavimosi. Dažniausiai užsienio investicijų sulaukia valstybės, pasižyminčios stabilia politine ir ekonomine padėtimi, tvirta nacionaline valiuta ir palankia aplinka investicijoms. Išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse, augant teigiamam užsienio investicijų poveikiui, kyla ir sektoriaus technologinis lygis (Ruplienė, Garšvienė, 2008, p. 263-265).

TUI – vienas pagrindinių ekonominės integracijos rodiklių, sąlygojančių ekonominį augimą, besivystančiose ir išsivysčiusiose valstybėse. Šios investicijos prisideda prie užimtumo didinimo ir technologinės pažangos skatinimo. Kaip teigia Upreti (2015, p. 38-39), užsienio bendrovių investavimas į vietinę rinką skatina visų tos rinkos dalyvių veikimą ir vidinių investicijų kūrimą.

2. *Tarptautinė prekyba (eksportas ir importas)*. Importas ir eksportas yra vieni iš pagrindinių ekonominės integracijos rodiklių, veikiančių šalies ekonominį augimą. Besivystančios šalys, užmezgdamos ryšius su išsivysčiusiomis, spartina naujausių technologijų atėjimą į savo šalį, naujas technologijas prisitraukia importuodamos jas iš išsivysčiusių šalių (Ruplienė, Garšvienė, 2008, p. 264). Tai yra vienas iš pagrindinių produktyvios gamybos šaltinių. Importo dalis BVP prisideda prie konkurencijos didėjimo. Importas teigiamai veikia šalies ekonominį augimą, prisidedant prie valstybės technologinio išsivystymo augimo, tačiau daro neigiamą poveikį ilgalaikiam augimui, esant didelei vartojimo prekių daliai valstybės importe. Besivystančios šalys, negalinčios sukurti ir diegti pažangių technologijų gamyboje, jas parsiveža iš išsivysčiusių šalių. Valstybės, importuodamos technologijas, teigiamai veikia šalies ekonomikos plėtrą, nes tai lemia produktyvesnę gamybą įmonėse, pagrįstą mažesniais kaštais ir mažesne produkcijos kaina. Importuojant naujas technologijas, įmonės ar organizacijos perima kitų valstybių naudą, kuri gauta iš investavimo į MTEP.

Eksportas – pagrindinis užsienio prekybos plėtros rodiklis, dėl mažesnių finansinių lėšų, turintis mažą riziką tarptautiniame versle. Tarptautinėje prekyboje, eksportas suteikia pagrindą plėstis ir internacionalizuotis įmonėms (Masteikienė, Šliburytė, 2010, p. 442). Jis būtinas dėl tarptautinio darbo pasidalijimo ir gamybos specializacijos, kadangi valstybės gamina tik tuos produktus ir teikia tik tas paslaugas, kurios turi pranašumą, didina darbo ir gamybos našumą. Eksportas būtinas dėl paklausos veiksnių, vietiniai gamintojai nepatenkina visų savo šalies gyventojų poreikių, o eksportas praplečia pasiūlą. Konkurencijos atsiradimas daro įtaką nacionalinių įmonių tobulėjimui, produkto kokybės gerėjimui, kainų mažėjimui ir naujų technologijų diegimui. Valstybės nepatenkina savo poreikių vien

importu, todėl šalys, kurios daugiausiai savo produkcijos eksportuoja, vystosi daug sparčiau nei kitos. Eksporto didėjimas nulemia BVP augimą.

Eksportas ir importas teikia didelę naudą valstybei, veikia šalies ekonominį augimą. Eksportas naudingas ekonomikai dėl masto ekonomijos, efektyvaus pajėgumo panaudojimo, konkurencijos, technologinės pažangos. Importo teikiama nauda pasireiškia produktyvumo didėjimu ir patiriamu gaminio kaštų mažėjimu.

3. *Verslumas*. Gerėjanti verslo aplinka suteikia galimybių pritraukti investicijas. Verslumo gerinimas šalyje, siejasi su mažų ir vidutinių įmonių vystymusi (MVĮ), gyventojų nedarbo, skurdo ir socialinės atskirties mažinimu. Augant verslininkų skaičiui, didėja konkurencija, kuri teigiamai veikia gyventojus. Didėjantis įmonių skaičius įvardinamas, kaip konkurencingos ir augančios ekonomikos požymis. Šalies verslo vystymasis susijęs su technologijos pažanga, MVĮ teigiamai veikia šalies ekonomiką ir jos makroekonominis rodiklius. Parama teikiama MVĮ sektoriui yra naudinga, ji greičiausiai prisitaiko prie rinkos pokyčių (atsiradusių naujų rinkos tendencijų, naujų darbo vietų), o produktai ir paslaugos, turinčios didžiausią paklausą, yra sparčiai kuriamos. MVĮ sektorius greitai prisitaiko ir keičiasi, todėl šio sektoriaus skatinimas šalyje prisideda prie užimtumo ar ekonominio augimo problemų sprendimo. MVĮ greitai diegia naujas ir pažangias technologijas, kurios pritraukia naujus investuotojus.

Verslumo vystymas valstybei yra labai svarbus, norint gilinti ekonominę integraciją. Jis prisideda prie darbo mažinimo, šalies makroekonominių rodiklių gerinimo ir investicijų didinimo. Verslo vystymasis yra siejamas su lankstesne fiskaline aplinka. Vyriausybės vykdoma politika (priimami įstatymai ir teisės aktai, kurie reglamentuoja valstybėje vykstančius procesus) ir makroekonominė aplinka (kainų stabilumas, tarptautinė prekyba, investicijos, efektyvus išteklių paskirstymas) daro didelę įtaką ekonominiam augimui ir plėtrai. Vyriausybės institucijų tinkamai priimti veiksmai sudaro palankią aplinką augti ekonomikai, o blogai priimti sprendimai stabdo jos augimą.

Šiuo metu, tarptautinis verslas – labai svarbus visoms pasaulio valstybėms. Jis sudarytas iš komercinių veiksmų, išėinančių už šalies ribų. Tarptautinis verslas apima prekių ir paslaugų tarptautinį judėjimą, investavimą užsienio šalyse, tarpvalstybinius prekybinius susitarimus, pirkimą ir pardavimą už valstybės ribų. Sėkmingai dalyvaujant tarptautinėje arenoje, suteikiamos geros galimybės naudotis tarptautinio verslo privalumais kaip produktų ir paslaugų rinkos didėjimas, kokybės gerėjimas, pigesni kapitalo ištekliai bei darbo jėga (Melnikas, 2008, p. 15).

Verslumo vystymasis, verslo atstovų augimas (sukuriant naujas darbo vietas ir didinant gyventojų užimtumą) ir ekonominės padėties gerėjimas šalyje, prisideda prie skurdo ir socialinės atskirties problemų mažinimo.

4. *MTEP, inovacijos.* Technologinė pažanga – naujų technologijų sukūrimas ir taikymas įvairiose sferose. Pažanga yra neutrali, kai produktyvumas pasiekiamas didesnis, su tokiais pat ištekliais, kitaip pažanga didina arba mažina darbo jėgos ir kapitalo poreikį (Faure, 2013, p. 101-116).

Technologinė pažanga yra vienas pagrindinių rodiklių, veikiančių ekonominį augimą. Ji skatina vykdyti elektroninio verslo sprendimus, kurie yra svarbūs ir būtini, suteikiantys lankstesnį klientų aptarnavimą, mažinantys verslo vystymosi kaštus ir didinantys įmonės darbuotojų darbo našumą. Technologinė pažanga yra struktūrinių pokyčių procesas, kuris atnaujina technologinį gamybos būdą ir visus jo komponentus: darbo priemones, objektus, technologijas ir organizavimą. Ji daro teigiamą poveikį žmonėms, dėl naujos įrangos ir naujų gamybos metodų reikalingi labiau kvalifikuoti darbuotojai (Blanchard ir Johnson, 2013, p. 267-284).

Technologinė pažanga užtikrinama didinant MTEP skiriamas lėšas. MTEP išlaidų lygis priklauso tiek nuo to, kaip skirta išlaidų dalis tampa naujais produktais ar idėjomis, tiek nuo naudos dydžio, kurį įmonės gauna iš skirtų lėšų. Moksliniams tyrimams esant produktyviems (paskata naujų produktų sukūrimui) ir kitiems veiksniams nekintant, įmonės labiau sutelkia savo dėmesį į MTEP investavimą, sąlygodamos didesnę tyrimų ir plėtros mastą bei technologinę pažangą. Jei įmonės, iš naujai sukurtų produktų plėtros, nepanaudoja gaunamos naudos, nenori vykdyti tyrimų, nulemiamas technologinės pažangos sulėtėjimas (Blanchard ir Johnson, 2013, p. 249-266).

Investicijos į MTEP suteikia naujų žinių, dėl kurių yra kuriamos inovacijos. Šiuo metu inovacijos yra labai svarbios. Organizacijos turi greitai reaguoti į sparčiai besikeičiančią aplinką, atsiradusius naujus socialinius ar politinius reikalavimus. Inovacijos padeda ekonominiams resursams pereiti nuo žemesnio į aukštesnį produktyvumo lygį, globaliai užtikrinti verslo įmonių ar valstybių konkurencingumą. Darbui ir kapitalui esant pastoviams, mokslo ir žinių augimas daro teigiamą poveikį gamybos, našumo ir ekonominiam augimui (Braunerhjelm, 2010, p. 27-33).

5. *Darbo rinka, socialinė aplinka.* Užimtumą ir nedarbą, Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) standartai išskiria kaip vieną kitą papildančias charakteristikas, parodančias bendrą ekonominės situacijos stabilumą šalyje. Kaip teigia Blanchard (2013), kylant nedarbo lygiui, darbo užmokestis mažėja ir atvirkščiai. Nedarbas turi neigiamą poveikį visai visuomenei (Rudzkienė, Burinskienė, 2012, p. 221). Neturintys darbo žmonės nemoka mokesčių, gauna pašalpas, kurias moka vyriausybė, tai prisideda prie valstybės biudžeto mažėjimo. Augant pašalpoms ir mažėjant jų skirtumui su darbo užmokesčiu vis daugiau gyventojų renkasi bedarbystę.

Didėjant nedarbo lygiui, auga emigracijos srautai, prarandami gabūs ir aukštąjį išsilavinimą įgiję gyventojai, o tai sukelia ekonomikos nuosmukį (Marin, Cristian ir kt., 2011, p. 1-15). Šalies ekonomika, nesudarydama pakankamai darbo vietų ir negalėdama patenkinti visų norinčiųjų dirbti, praranda prekių ir paslaugų tiek, kiek būtų sukurta esant pakankamai darbo vietų. Šios prarastos prekės

ir paslaugos yra apibūdinamos kaip BVP atsilikimas, t. y. dydis, kuris yra, kai faktiškas BVP yra mažesnis už potencialų.

Vienas iš rodiklių, vertinančių ekonominę integraciją yra žmonių migracijos pokyčiai. Migracija turi didelį poveikį gyventojų pasiskirstymui, žmonių skaičiui bei sudėčiai, jos priežastys (laikinos ar nuolatinės) labai skiriasi, pradedant nuo užimtumo galimybių iki persekiojimo gimtojoje šalyje. Didžiausios neigiamos migracijos pasekmės įvardijamos – mažėjantis gyventojų skaičius ir darbo jėga, šalies gyventojams emigruojant į kitas šalis, ribotas imigrantų integracijos į vietos bendruomenę lygis ir didėjanti terorizmo grėsmė. Teigiamos migracijos pasekmės – žmonėms lengviau susirasti darbą, įgaunama nauja darbo patirtis, kvalifikacija (Borowicz, 2017, p. 90-91). Visi emigracijos sukelti neigiami padariniai šalinami kuriant naujas darbo vietas, skatinant įdarbinimą ir įsidarbinimą, mažinant nedarbo lygį, gerinant sveikatos priežiūrą. Visos šios priemonės prisideda prie emigracijos mažinimo.

Analizuojant užimtumą, aktualiausia problema – jaunimo nedarbas, kuris prisideda prie nusikalstamos veiklos atsiradimo, sveikatos sutrikimų rizikos didėjimo, dėl ribotų finansinių galimybių ir jaunimo priklausomybės nuo šeimos laikotarpio ilgėjimo. Jaunimo nedarbas susijęs su svarbiausiais šalies ekonominės integracijos rodikliais (Brazienė, Merkys, 2012, p.122). Kaip teigė A. Pocius ir L. Okunevičiūtė-Neveauskienė (2001), dvi pagrindinės jaunimo nedarbo priežastys – žema kvalifikacija ir nedidelė darbo patirtis (Rudžinskienė, 2013, p. 27). Jaunimo negalėjimas įsidarbinti susijęs su netinkamu profesiniu rengimu, motyvacijos stoka, nemokėjimu integruotis darbo rinkoje, sumažėjusia darbo jėgos paklausa, neigiamu darbdavių požiūriu į jaunus darbuotojus dėl patirties trūkumo. Visa tai susiję su bendra šalies ekonomine situacija, švietimo ir socialine sistema. Norint mažinti jaunimo nedarbą, būtina skatinti jaunų bedarbių integravimąsi į darbo rinką, suteikiant darbo įgūdžių ir profesinį mokymą, steigiant darbo vietas, teikiant nuolatinį arba terminuotą įdarbinimą.

Kitas svarbus veiksnys – investavimas į sveikatos apsaugą. Augant investicijoms į sveikatą, gerėja sveikatos apsaugos garantijos, kurios lemia gyvenimo trukmės ir produktyvumo ilgėjimą bei socialinės visuomenės narių susiskaldymo mažėjimą. Investicijos į sveikatos apsaugą nulemia lėtesnį žmogiškojo kapitalo nusidėvėjimo procesą ir prailgina žmogaus darbo laiką.

Skurdo ir socialinės atskirties dydis šalyje atskleidžia jos ekonominę būklę. Mažėjant skurde gyvenančių ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių skaičiui, kyla valstybės pajamos, didėja išsilavinusiųjų skaičius, gerėja įsidarbinimo galimybės, kuriasi nauji verslai, pritraukiantys naujų investicijų. Visa tai gerina šalies ekonomiką ir jos rodiklius.

6. *Švietimas.* Gyventojų išsilavinimo rodiklis prisideda prie skurdo, nedarbo ir socialinės atskirties šalyje mažėjimo. Šis rodiklis nulemia galimybes įsidarbinti, plėsti verslumą ir prisideda prie ekonominio augimo. Investicijos į žmogiškąjį kapitalą, geresnį išsilavinimą ir įgūdžių tobulinimą, suteikia teigiamą poveikį gamybos ir pajamų vienam gyventojui augimui.

Išsilavinimas, prisidedamas prie žmogiškojo kapitalo kokybės didėjimo, nulemia žmonių žinių augimą. Investuojant į aukštąjį mokslą, formuojasi aukštai kvalifikuoti specialistai, kurių našumas darbe yra vienas pagrindinių ekonominio augimo priežasčių. Investavimas, skiriamas žmogiškojo kapitalo formavimui, turi teigiamą poveikį socialinei sferai. Išaugus visuomenės išprusimo ir intelektualiniam lygiui, mažėja nusikalstamumas, auga gyventojų su aukštesniu išsilavinimu socialinis aktyvumas, tėvai su aukštuoju išsilavinimu suteikia vaikui geresnį auklėjimą ir ikimokyklinį pasiruošimą.

7. *GIAA*. Kuo didesni gamtos išteklių kiekiai, tuo didesnės ekonominio augimo galimybės šalyje. Tačiau, kaip teigė Laskienė (2012, p. 516-522), kai kurios valstybės, turėdamos nedidelį kiekį gamtos išteklių, pasiekė labai aukštą ekonomikos išsivystymo lygį.

Didelis išteklių naudojimas didina aplinkos taršą, atsiranda sunkesnis atsinaujinančių išteklių prieinamumas, jie tampa ribotais. Klimato pokyčiai, atsirandantys dėl taršos, daro neigiamą įtaką vandens prieinamumui, žemės kokybei ir t.t. Aplinkos tarša turi būti mažinama pereinant prie tausesnių išteklių naudojimo, kurie suteikia ekonominės naudos. Pramonė – viena svarbiausių sričių, tačiau ir taršos šaltinis, kurio mažėjimui turi būti taikomos politikos priemonės, mažinančios pavojų ir saugančios žmogaus sveikatą ir aplinką (*Europos aplinkos agentūra*, 2017). Išskiriant mažai anglies dioksido ir sunaudojant nedaug ribotų išteklių, aplinkos būklė gerėja, ištekliai naudojami tvariai. Tai prisideda prie Bendrijų klestėjimo ir palaiko ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą. Tausus gamtos išteklių naudojimas yra susijęs su ekonomine padėtimi.

Atsinaujinanti energetika – viena labiausiai verslą vystančių sričių. Norint plėtoti žaliosios energijos gamybą, vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos, teikiant subsidijas ar lengvatas, siekia plėsti atsinaujinančią energetiką. Mažėjant energijos ištekliams ir atsiradus ekologinėms problemoms, didėja išteklių kainos, kas neigiamai veikia ekonomiką. Tačiau, atsinaujinantys energetiniai šaltiniai yra atnaujinami per trumpą laiko tarpą ir naudojami neribotai, kuris yra vienas pagrindinių energetikos ekonomikos tikslų. Vystant šią energetiką, valstybė pereina prie vis didesnės energetinės nepriklausomybės, mažėja nedarbas, dėl paslaugų ir gamybos sektoriuose atsiradusių naujų darbo vietų.

Atsinaujinantys ištekliai suteikia galimybę pagerinti valstybės ekonominę ir energetinę situaciją. Tačiau atsinaujinančios energetikos plėtra yra stabdoma įvairiausių kliūčių, lemiančių jos vystymosi lėtėjimą, kaip gamta, klimatas, fizinės sąlygos, ekonomika, institucijos ar kitos aplinkybės (Matulionytė-Jarašūnė, 2014, p. 83).

Atliktas tyrimas rodo, kad ekonominė integracija yra nusakoma ją sąlygojančių rodiklių pagalba, kurie įvertinami kiekvienos valstybės atžvilgiu. Išnagrinėjus ekonominės integracijos sampratą ir bruožus, remiantis moksline literatūra, svarbiausi ekonominės integracijos rodikliai yra TUI, tarptautinė prekyba ir verslumas.

2.2. Ekonominio augimo teoriniai aspektai ir rodikliai

Šioje darbo dalyje nagrinėjama ekonominio augimo samprata. Remiantis mokslinės literatūros analize, charakterizuojami ekonominio augimo bruožai, išskiriami pagrindiniai ekonominio augimo rodikliai.

2.2.1. Ekonominio augimo samprata

Kiekvienos šalies visuomenė siekia kylančios prekių ir paslaugų gamybos, t. y. ekonominio augimo. Vienas pirmųjų šia tema pradėjo nagrinėti Smith (1776), kuris buvo ekonominio augimo ir plėtros mokslo pradininkas, pirmasis apjungęs žinias apie ekonominį augimą ir susistemines jas į teoriją. Jis teigė, kad visuomenė turi būti laisva ir tvarkytis pati, be jokios pagalbos, nes ekonomika geriausiai veikia, kai visuomenė yra nevaržoma valdžios. Svarbiausi valdžios veiksmai turi apimti ekonominio augimo skatinimą, prekių ir paslaugų judėjimo barjerų šalinimą, konkurencijos ir saugumo užtikrinimą (Arnold, 2011, p. 357). Mokslinėje literatūroje pastebimos ir kitokios išvalgos. Mokslininkas Malthus teigė, kad dėl gamtinių išteklių ribotumo yra sunku pasiekti ilgalaikį ekonominį augimą (Dudzevičiūtė, 2015, p. 12).

Ekonominis augimas suprantamas, kaip prekių ir paslaugų gamybos apimties augimas, naudojant ribotus ekonominius resursus. Tačiau jos tempai, kokybė ar kiti veiksniai priklauso ne tik nuo valstybės ir jos ūkio pajėgumų, bet didele dalimi prisideda ekonominiai bei politiniai užsienio veiksniai. Ekonominės plėtros atsiradimui įtakos turi tradicinė ir politinė ekonomikos. Tradicinė ekonomika remiasi rinkos efektyvumo, pusiausvyros ir pelno siekimo sampratomis. Politinės ekonomikos tikslas yra ekonominės veiklos vertinimas politiniu kontekstu, t. y. socialinių ir institucinių procesų nagrinėjimas per tam tikrų politinių ir ekonominių grupių poveikio prizmę ir ribotų išteklių paskirstymą.

Ekonominis augimas – gamybinių pajėgumų augimas, matuojamas realiojo BVP padidėjimu. Augimą lemia technologinė pažanga, naudojamų išteklių kiekybinis bei kokybinis padidėjimas. Pastaraisiais metais ekonominis augimas išskėlė papildomus veiksnius, kaip efektyvus turimų resursų naudojimas, aplinkosaugos didinimas (*Business Dictionary*, 2017).

Ekonominis augimas yra plati sąvoka, kuri apima ne tik efektyvų ribotų išteklių naudojimą, tačiau ir ekonominius, socialinius bei politinius veiksnius, kurie skatina visuomenės augimą ir pažangumą (Dudzevičiūtė, 2015, p. 12). Augant visuomenės gyvenimo kokybei, žmonės pradeda reikalauti vis didesnio prekių ir paslaugų kiekio, kad patenkintų savo poreikius, visa tai prisideda prie gyvenimo lygio kilimo. Norint aptarnauti vartotojų kylančius poreikius, turi būti gaminama daugiau.

Ekonominis augimas apibūdinamas ne tik kaip gamybos didėjimas, jis suprantamas kaip kokybiškų visuomenės poreikių tenkinimas, valstybės gamybos sąskaita, dėl mokslo ir technologijų progreso ir išteklių kaupimo. Ekonomistas Kuznets (1973, p. 247) teigė, kad ilgalaikis tiekimas kuo daugiau įvairesnių ekonominių prekių šalies gyventojams yra grindžiamas pažangiausia technologija, instituciniu ir ideologiniu reguliavimu. Gamybos apimtys turi vykti kartu su socialiniais ir kultūriniais pokyčiais. Šiuo metu vien didinti produkcijos kiekio nepakanka. Siekiant tapti konkurencinga ir dinamiška valstybe, reikalinga ekonominė pažanga. Įgūdžiai ar sukauptos žinios nulemia tradicinį, o intelektas – modernųjį ekonominį augimą.

Ekonominis augimas yra priklausomas nuo socialinės gerovės kilimo, turi atitikti ekologines galimybes ir daryti kuo mažesnę neigiamą poveikį žmogui ir aplinkai bei sąlygoti kuo mažesnę visuomenės susipriešinimą bet kuriose socialinio gyvenimo srityse, visame pasaulyje ir atskirose šalyse (Atkočiūnienė, 2008, p. 29-33). Ekonominiam augimui didelę įtaką daro globalizacija, kuri skatina tolimesnę pasaulinės ekonomikos augimą ir suteikia galimybę judėti kapitalui iš vienos šalies į kitą. Tačiau globalizacija, augimui turi ir neigiamą poveikį, kaip karai, konfliktai, žala gamtai ir kt.

Ekonominis augimas – svarbus tikslas visoms pasaulio šalims, kadangi visuomenės gyvenimo lygis ir pasitenkinimas auga, didėjant BVP vienam gyventojui. Augimas teikia galimybę paremti skurstančius ir padeda besivystančioms valstybėms pagerinti ekonominę situaciją šalyje (Davulis, 2009, p.403).

Ekonominių augimą apibrėžiančių sąvokų yra daug ir kiekvienas autorius jas apibūdina skirtingai, tačiau visų šių sąvokų pagrindinė esmė yra analogiška. Ekonominio augimo sąvokos, interpretuojamos skirtingų autorių, pateikiamos 3 lentelėje.

3 lentelė. Ekonominio augimo sąvokos

Autorius	Ekonominio augimo apibrėžimas
Štreimikienė, Ramanauskienė, 2006, p. 80.	„Pastovus ūkio gamybinio pajėgumo kilimas, pasireiškiantis nacionalinio produkto (pajamų) didėjimu“.
Davulis, 2009, p. 403.	„Ilgalaikė, nuolatinė ūkio plėtojimo tendencija, kurią reikia skirti nuo trumpalaikių gamybos apimtys svyravimų, pasireiškiančių ekonomikos ciklo forma“.
Snieška, 2011, p. 803	„Pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų apimtys padidėjimas per tam tikrą laikotarpį; ilgalaikis valstybės gamybinio potencialo plėtojimas, kurį apibūdina realiojo BVP (BNP) augimas“.
Dudzevičiūtė, 2015, p. 22	„Produkcijos gamybos ir suteiktų paslaugų apimtys išaugimas per tam tikrą laiko tarpą, kuris išreiškiamas realiojo BVP rodiklio padidėjimu. Tai ekonomikos plėtros pagrindas“.
Kuznets, 2016, p. 5	„Šiuolaikinis ekonominis augimas turi dvi savybes: pirmiausiai tai reiškia ilgalaikį produktų augimą vienam gyventojui ir taip pat ilgalaikį ir reikšmingą gyventojų skaičiaus didėjimą“.
Berg, 2017, p. 28	„Ekonominis augimas yra pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų augimas vienam gyventojui“.

Visi autoriai ekonominį augimą (3 lentelė) sieja su gamybos apimtys didėjimu, kuris sukelia realiojo produkto prieaugį. Vienas svarbiausių valstybės ekonominės politikos tikslų yra pastovus

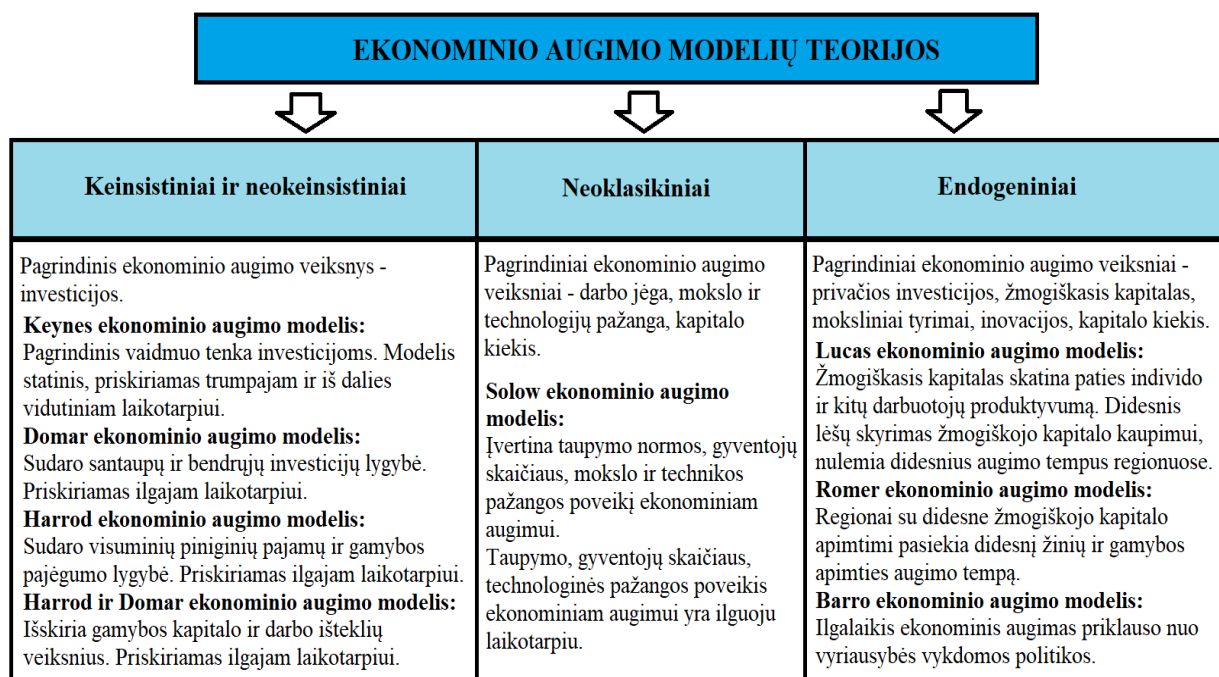
ekonominis augimas, suprantamas kaip valstybės ekonominio potencialo didėjimas, kuris pasireiškia ilgalaikiu nacionalinio produkto apimties augimu arba kaip ekonominis kilimas, kuris leidžia kasmet gaminti vis daugiau produkcijos (Davulis, 2009, p.403).

Paprastai ekonominio augimo procesą apibūdina pagrindiniai rodikliai (Jihene, 2013, p. 8; Weil, 2005, p. 10-11; Jakutis ir kt., 2007, p. 245) kaip realiojo bendrojo vidaus produkto (BVP) augimo tempai, kurie rodo, ekonomikoje sukurtų prekių ir teikiamų paslaugų didėjimo apimtis ir BVP vienam gyventojui augimo tempai, atspindintys šalies gyvenimo lygio kilimą.

Potencialus BVP augimas siejasi su ekonominiu augimu. Kiekvienos valstybės ūkiui būdingas augimas, nulemiantis šalies gyventojų skaičiaus didėjimą ir žmonių siekimą didinti gerovę. Kiekybine prasme, ekonominį augimą apibūdina realusis BVP, grynasis vidaus produktas (GVP), nacionalinės pajamos (NP) arba jų apimties, vienam gyventojui, didėjimo tempai (Davulis, 2009, p.403).

Norint tinkamai reguliuoti ekonominio augimo procesą, svarbu remtis ekonominio augimo modelių teorijomis ir jų praktiniu taikymu. Pirmosios ekonominio augimo modelių teorijos prisideda prie realaus gyvenimo aspektų supaprastinimo ir neatsižvelgia į kitus aspektus. Naujesnės ir sudėtingesnės ekonominio augimo modelių teorijos tyrinėja kur kas daugiau ekonominių problemų. Šios teorijos aiškina ne tik bendras ekonominio augimo tendencijas ar šaltinius, bet ir nustato tinkamiausią jų derinį prognozuojamu laikotarpiu, numato visą augimo eigą, įvertina kaštus, naudą, rezultatų veiksmingumą ir kt.

Mokslinėje literatūroje (Mankiw, 2009, p. 531; Snieška, 2011, p.358; Urbonas, Maksvytienė, Sabonienė, 2010, p. 216) išskiriamos trys pagrindinės ekonominio augimo modelių teorijos (9 pav): 1) keinsistiniai ir nekeinsistiniai; 2) neoklasikiniai; 3) endogeniniai.

9 pav. Ekonominio augimo modelių teorijos

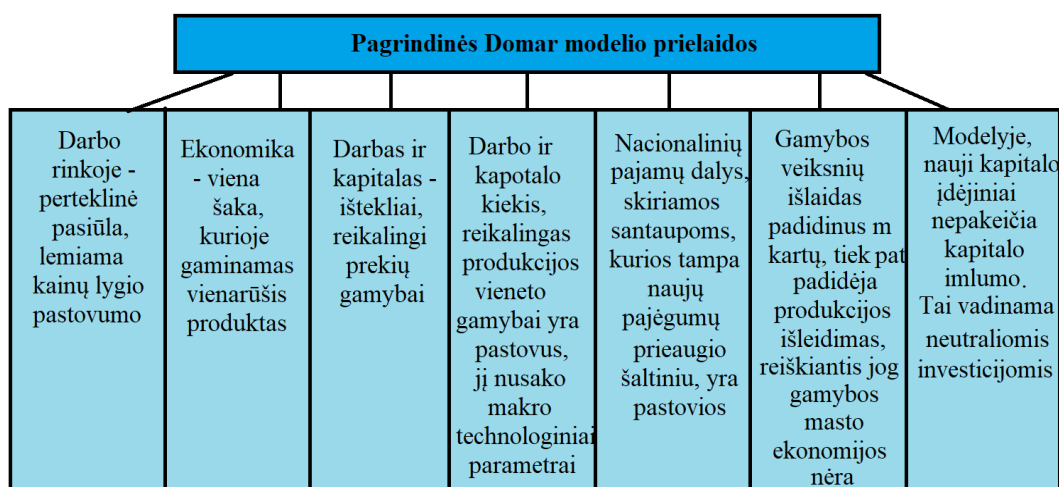

1) *Keinsistiniai ir nekeinsistiniai*. Ekonominio augimo modeliai apibūdina vystymąsį netobulos konkurencijos sąlygomis. Harrod ir Domar papildė Keynes modelį ir charakterizuoja dinamių procesų tyrimų sritį. Modeliai, pagrįsti Keynes teorijos teiginiais, laikosi principo, kad visuminė paklausa lemia makroekonominę pusiausvyrą, kurios svarbiausias veiksnys yra investicijos (Snieška ir kt., 2011, p. 358).

Keynes ekonominio augimo modelis (XIX a. pab. – XX a. pr.). Efektyvios paklausos teorija, teigianti, kad visuminės paklausos skatinimas veikia prekių ir paslaugų gamybą ir pasiūlą. Norint nustatyti nacionalinių pajamų ir užimtumo lygį, išskiriamas pagrindinis veiksnys – investicijos (Besomi, 2000, p. 49-51). Keynes teigė, kad didesni gamybos mastai ir jos augimo tempai pasiekiami didėjant investicijų pelnui ir jų apimčiai. Makroekonominės pusiausvyros pasiekimas ir užimtumas įmanomas tik valstybei aktyviai kišantis į ekonominį gyvenimą (Urbonas, Maksvytienė ir Sabonienė, 2010, p. 216-227). Keynes modelyje, norint valdyti augimo procesą, reikalinga reguliuoti investicijų dydį.

Harrod ekonominio augimo modelis (XX a.). Modelio pagrindas – nustatyti nacionalinių pajamų didėjimo tempą. Šis modelis nustato bendrųjų pajamų augimo normą (bendrosioms pajamoms kintant, jos prisideda prie atitinkamo kapitalo kitimo, proporcingo pajamų pokyčiui) (Snieška, 2011, p. 360-361). Harrod modelyje didelis dėmesys skirtas dvigubam investicijų (visuminės paklausos dalies ir pagrindinio kapitalo) vaidmeniui (Boianovsky, 2015, p. 11-15).

Domar ekonominio augimo modelis (XX a.). Analizuojamas dvigubas investicijų vaidmuo, kurį sudaro visuminės pasiūlos ir paklausos gamybinių pajėgumų didinimas (*Economic discussion*, 2017). Modelis reikalingas dinamiškiems subalansuotiems ekonominio augimo tempams nustatyti, esant visiškam užimtumui ir visoms pagrindinėms ekonominės sistemos sudedamosioms dalims vienodai kintant laike. 10 pav. išskiriamos pagrindinės modelio prielaidos.

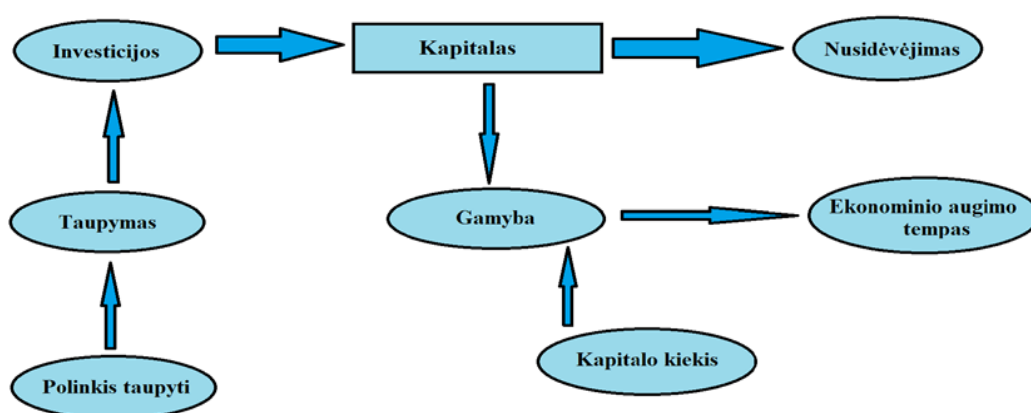

10 pav. Pagrindinės Domar modelio prielaidos (sudaryta pagal Isee Systems, 2003)

Domar modelis teigia, kad nuolatinis investicijų augimas užtikrinamas tik dinaminės pusiausvyros (tarp visuminės paklausos ir visuminės pasiūlos) dėka.

Harrod ir Domar ekonominio augimo modelis (XX a. vid.). Abiejuose modeliuose subalansuotas augimas ir jo norma išreiškiami, kaip bendrųjų pajamų ir investicijų augimų santykio funkcija. Harrod ir Domar ekonominio augimo modelis teigia, kad ekonominis augimas priklauso nuo: namų ūkio taupymo, proporcingo gamybos apimčiai; kapitalo kiekio, kuris priklauso nuo santaupų bei skiriamos dalies investicijoms; materialaus kapitalo nusidėvėjimo lygio, mažinančio kapitalo kiekį.

Modelis susideda iš kapitalo, jo kiekio, investicijų, nusidėvėjimo, gamybos ir ekonominio augimo tempų (Urbonas, Maksvytienė ir Sabonienė, 2010, p. 220-228).

11 pav. Harrod ir Domar ekonominio augimo teorijos modelio struktūra (sudaryta pagal Understanding Economic Dynamics, 2003)

Modelio struktūros (11 pav.) pagrindiniai aspektai: kapitalo kiekis (pakeičiamas investicijų ir nusidėvėjimo) mažėja augant kapitalo lygiui, skatinančiam didesnę nusidėvėjimą; kapitalo kiekis didėja dėl aukštesnės taupymo normos, prisidedančios prie taupymo ir investicijų didėjimo. Kapitalo kiekio didėjimas prisideda prie didesnio gamybos apimtys lygio. Modelis teigia, kad spartūs ekonominio augimo tempai yra nulemiami aukštesnės taupymo normos (Magliano, 2015).

Keinsistiniuose ir nekeinsistiniuose ekonominio augimo modeliuose svarbiausias veiksnys yra investicijos. Keynes modelio teoriją papildoma Harrod ir Domar modelių išskiriamais veiksniais: gamybos kapitalas, darbo ištekliai.

2. *Neoklasikiniai.* Ekonominio augimo modelio pradininkas yra Solow (XX a. pab.), sukūręs neoklasikinę ekonominio augimo teoriją, kurioje teigiama, kad ekonomikai būdinga visiško užimtumo tendencija, ji stabili iš prigimties (Šneiderienė, Jusčius, 2015, p. 137). Solow teigia, kad realioji palūkanų norma lygi kapitalo ribiniam produktui ir realusis darbo užmokestis lygus ribiniam darbo produktui (Snieska, 2011, p. 350-354).

Solow modelyje naudojama Kobb-Duglas gamybos funkcija, suprantama, kaip mažėjantis ribinis kapitalo ir darbo našumas, kuri analizuoja taupymo, gyventojų skaičiaus ir technologinės pažangos daromą įtaką ekonominiam augimui ilguoju laikotarpiu (Mankiw, 2009, p. 531). Ekonominio augimo tempai priklauso nuo kapitalo akumuliacijos lygio, kuris priklauso nuo taupymo lygio, skiriamu naujo kapitalo sukūrimui, prisidedančiam prie produktyvesnės gamybos ir pajamų vienam gyventojui augimo (*Economics discussion*, 2017). Taupymo norma nulemia stabilų aprūpinimo kapitalo išteklių lygį. Jos normos didėjimas, spartina ekonominio augimo tempą, šis procesas vyksta tol, kol prieinama nauja stabili būseną. Pasiekus pastovią augimo trajektoriją, ekonominio augimo tempas pradeda priklausyti tik nuo gyventojų skaičiaus augimo ir technologinės pažangos. Didėjantis gyventojų skaičiaus prisideda prie absoliutaus BVP didėjimo, o technologinė pažanga – prie materialiuoju gyvenimo standartų augimo (BVP vienam gyventojui) (Starkevičiūtė, 2011, p. 52-59).

Ši teorija teigia, kad taupymo norma, augimo tempas turi poveikį tik trumpuoju laikotarpiu, kol pasiekama stabili būseną. Išskiriami pagrindiniai veiksniai: kapitalo kiekis, darbo jėga, mokslo ir technologijų pažanga.

3. *Endogeniniai*. Naujoji ekonominio augimo teorija teigia, kad ribinis kapitalo produktas nemažėja, bet išlieka pastovus (Aghion, Howitt, 1998, p. 151-155). Rinkai reaguojant į išteklių ribotumą, atsiranda būtinybė pokyčiams. Šio modelio atstovai – Lucas, Barro, Romer (XX a. pab. ir XXI a. prad.), kurie analizuoja vidinius ilgojo laikotarpio ekonominio augimo veiksniai: investicijas į žmogiškąjį kapitalą, žmogiškojo kapitalo kaupimo normą, taupymo normą, darbo jėgos didėjimo tempus ir pan.

Išskiriamas svarbus veiksnys – žmogiškasis kapitalas, kurį plėtojant, yra skatinamas specializavimasis ir investicijos žinių kapitalui. Lucas teigė, kad žmogiškasis kapitalas skatina ne tik paties individo bet ir kitų darbuotojų (nepriklausomai nuo jų gebėjimo lygio) produktyvumą. Atsiranda išoriniai efektai, kurie nulemia didesnius augimo tempus regionuose, kur daugiau lėšų skiriama žmogiškojo kapitalo kaupimui (Šneiderienė, Jusčius, 2015, p. 137). Romer teigė, kad žmogiškojo kapitalo produktyvumas žinių gamyboje didės kaupiant kuo daugiau žinių. Regionuose, kuriuose žmogiškojo kapitalo apimtis didesnė, yra didesnis žinių augimas ir didesni gamybos apimtys augimo tempai (Akcigit, 2017, p. 16-17). Barro teigia, kad ilgalaikis ekonominis augimas yra priklausomas nuo vyriausybės vykdomos politikos (pajamų apmokestinimo, paslaugų teikimo, intelektinės nuosavybės apsaugos ir t. t.) (Chamberlin, Yueh, 2006, p. 565).

Ši teorija teigia, kad augantis darbo našumas prisideda prie pelningų investicijų į mokslinius tiriamuosius darbus. Vyriausybės politika veikia ekonominį augimą jei ilgalaikis valstybės ekonominis augimas nulemiamas investicijų į švietimą ar mokslinius darbus (Starkevičiūtė, 2011, p. 52-59). Endogeninio augimo modelyje svarbiausios investicijos yra privačios, o ne valstybinės, jos papildo vieną kitą (*The National Bureau of Economic Research*, 2017).

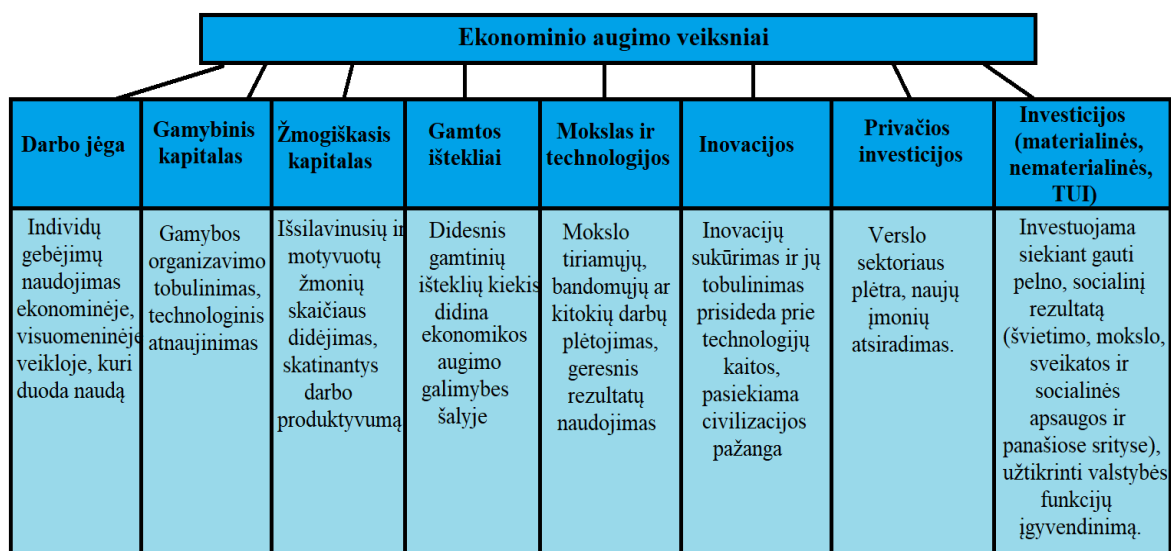
Endogeniniame augimo modelyje pagrindiniai veiksniai yra žmogiškasis kapitalas, privačios investicijos, moksliniai tyrimai, inovacijos, kapitalo kiekis. Šiame modelyje teigiama, kad vyriausybė, privatus sektorius ir rinka yra svarbūs, skatinant inovacijas, kurios lemia ekonominio augimo tempus (Starkevičiūtė, 2011, p. 52-59).

Ekonominio augimo modeliuose išskiriami skirtingi, ekonominį augimą veikiantys veiksniai. Keinsistinio ir neokeinsistinio modelio atstovai išskyrė pagrindinį ekonominio augimo veiksnį – investicijas. Neoklasikinė teorija, neokeinsistinį augimo modelį papildė darbo jėgos ir technologijų pažangos veiksniais. Endogeninėje ekonominio augimo teorijoje teigiama, kad ekonominį augimą lemia investicijos į žmogiškąjį kapitalą ir mokslinius tyrimus, naujesnę ir pažangesnę įmonių veiklą. Šioje teorijoje išryškinamas vyriausybės vykdomos politikos vaidmuo.

Ekonominio augimo modelių teorijos tiria veiksnius, kurie užtikrina BVP augimą ir valstybių pastovų gamybinio pajėgumo kilimą, nurodo ekonominio augimo šaltinius. Išnagrinėjus ekonominio augimo teorijas ir atstovų išskirtus veiksnius, toliau pateikiami moksliniuose tyrimuose nagrinėjami ekonominio augimo veiksniai.

Kaip teigė Romer (2012, p. 27-37), ekonominis augimas analizuojamas dviem požiūriais. Jis išskiriamas į ilgalaikį ir trumpalaikį ekonominį augimą. Trumpalaikis ekonominis augimas yra apibūdinamas, kaip pagrindiniai gamybos ištekliai (darbo, žemės ir kapitalo), kurie gamyboje nebuvo naudojami. Pradėjus naudoti minėtus išteklius, auga BVP. Ilgalaikis ekonominis augimas yra apibūdinamas kaip darbo ir kapitalo bei jų panaudojimo efektyvumo didinimas, kuris suaktyvina gamybos apimtį augimą. Ekonomistas Schultz (1960) išskyrė žmogiškojo kapitalo veiksnį ir teigė, kad valstybės be žmogiškojo kapitalo negali veiksmingai valdyti fizinio kapitalo. Ekonominis augimas užtikrinamas tik fiziniam ir žmogiškajam kapitalui didėjant kartu (Breton, 2014, p. 2). Kiti ekonomistai (Schiff, P. D., Schiff, A.J., 2014; Benassy, 2011) teigė, kad be šių minėtų gamybos išteklių, yra išskiriami tokie veiksniai, veikiantys ekonominį augimą ir plėtrą, kaip verslumas, informacija, laikas ir kt.

Remiantis ekonominio augimo modelių atstovais ir atskirų mokslininkų pateiktais ekonominio augimo tyrimais, 12 pav. pateikti pagrindiniai ekonominio augimo veiksniai.

12 pav. Ekonominio augimo veiksniai (sudaryta pagal Snieška, 2011, p. 350-354; Romer, 2012, p. 27-37; Dudzevičiūtė, 2015, p. 22-23)

Ekonominis augimas nusakomas jį sąlygojančių veiksnių pagalba, jie vertinami kiekvienos valstybės atžvilgiu. Išskiriami šie ekonominio augimo veiksniai, kaip technologijos pažanga, kuri užtikrina geresnius gamybos metodus, kapitalo padidėjimas ir kaupimas, išsilavinusių dirbančiųjų asmenų skaičiaus augimas. Ekonominis augimas labiausiai susijęs su investicijomis, kurios didina valstybės gamybinės galimybes (Štreimikienė ir Ramanauskienė, 2006, p. 80).

Ekonominis augimas turi labai didelę reikšmę visoms pasaulio valstybėms, tiek išsivysčiusioms, tiek besivystančioms. Išsivysčiusiose valstybėse, ekonominis augimas prisideda prie geresnių šalies ūkio ekonominių-socialinių sąlygų, pasiekiamas aukštesnis gyvenimo lygis. Besivystančiose šalyse – padeda mažinti skurdą (Dudzevičiūtė, 2015, p. 28). Ekonominis augimas yra vienas pagrindinių ekonominės politikos uždavinių, kuris, kaip jau buvo minėta, užtikrina visuotinę gerovę šalyje. Ekonominio augimo pagrindinis tikslas – kylanti gerovė ir vartojimas. Netinkamai suformuojant gamybos struktūrą ir parenkant ekonomikos plėtojimo gaires, šalies gyventojų vartojimo struktūra yra neišvengiamai iškreipiama. Jei ištekliai panaudojami netinkamai, valstybės ekonomika patiria nuostolių, dėl kurių kenčia didžioji visuomenės dalis.

2.2.2. Ekonominio augimo pagrindiniai rodikliai

Ekonominis augimas plačiąja prasme suprantamas kaip ekonomikos plėtra, sudaranti galimybes valstybei kasmet gaminti daugiau prekių ir teikti paslaugų. Didėjant gamybos išteklių apimčiai ir kokybei, tobulėjant technologijoms, šalyje plečiasi ūkio gamybinės galybės, didėja produkcijos gamybos apimtys. Siaurąja prasme ekonominis augimas suvokiamas, kaip šalies ekonominio potencialo didėjimas, pasireiškiantis ilgalaikiu nacionalinio produkto apimtys augimu (Davulis, 2009, p. 403).

Ekonominis augimas yra ilgalaikė, nuolatinė ūkio plėtojimo tendencija. 4 lentelėje, remiantis moksliniais šaltiniais, yra išskiriami svarbiausi ekonominio augimo rodikliai.

4 lentelė. Pagrindiniai ekonominio augimo rodikliai

	McCombie, Thirlwall, 1994, p. 129-159	McConnell, 1999, p. 499	Tvaronavičienė, Tvaronavičius, 2006, p. 232-234	Razauskas, 2009, p. 229	Davulis, 2009, p. 403	Arnold, 2011, p. 355	Anyanwu, 2012, p. 429-438	Dudzevičiūtė, 2015, p. 17	Čiegis ir kt., 2015, p. 9-14	Berg, 2017, p. 50	Rodiklių paminėjimo dažnis
GVP (GVP vienam gyventojui)					+						1
BVP (realusis BVP, BVP vienam gyventojui, BVP augimo tempai)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	10
NP (NP vienam gyventojui)					+			+			2

Kaip rodo 4 lentelėje susisteminta mokslinė literatūra, kiekybiniu požiūriu ekonominis augimas siejamas su realiojo BVP, GVP, NP ir jų apimties didėjimo tempais. Tačiau daugiausiai ekonominio augimo sąsaja yra su gamybinio pajėgumo didėjimu, kuris lemia realiojo BVP augimą. Ekonominio augimo rodikliai yra nuolat kintantys, nes juos veikia šalies išoriniai ir vidiniai veiksniai, šalies monetarinė bei fiskalinė politika, struktūriniai pokyčiai ir pan.

Remiantis mokslinėje literatūroje dažniausiai nurodomais ekonominio augimo rodikliais, darbe pateikiama detalesnė pagrindinio ekonominio augimo rodiklio – BVP (realusis BVP arba jo apimties, tenkančio vienam šalies gyventojui, didėjimo tempas) analizė.

BVP yra vienas iš svarbiausių rodiklių, rodančių valstybės ekonomikos išsivystymo lygį. Šis rodiklis išreiškia visų šalies įmonių pagamintų prekių ir suteiktų paslaugų galutinį gamybos rezultatą kaip likutinę vertę, iš naujos pagamintos produkcijos atėmus jai pagaminti naudotų prekių ir teiktų paslaugų vertę (tarpinį vartojimą). Prekių ir paslaugų galutinis gamybos rezultatas yra prekės, vartojamos namų ūkyje, investuojamos įmonių, perkamos vyriausybės, skirtos galutiniam vartojimui. Tarpiniai produktai – naudojami teikiant paslaugas ir gaminant prekes (Jakutis ir kt., 2007, p. 156).

Ekonominis augimas dažnai siejamas su realiojo BVP augimu atskiruose ekonomikos sektoriuose, kuris yra sukeltas naudojamų išteklių kiekybinių pokyčių. Realusis BVP apibūdinamas kaip BVP, apskaičiuotas bazinių metų kainomis (pasirinktų metų kainomis) (Dudzevičiūtė, 2015, p. 17). Realusis BVP yra nepriklausomas kainų kaitai, rodiklis pasikeičia augant gaminamų produktų

apimtims. Šio rodiklio skaičiavimas reikalingas dėl skirtumų matomumo, ar BVP kilo tik dėl kainų lygio (infliacijos) kilimo ar ekonomika paaugo iš esmės.

Nors BVP kitimas atspindi ekonominio augimo kylimą arba kritimą, tačiau neapibūdina valstybės ekonominės sistemos efektyvumo. Tam yra naudojamas kitas intensyvumo santykinis dydis, kaip BVP vienam gyventojui, rodantis absoliutųjį ekonominės sistemos efektyvumą. Šiam rodikliui kintant – ekonomikos efektyvumas didėja. BVP vienam gyventojui atskleidžia bendrąjį ekonomikos efektyvumą, parodydamas kiek efektyviai vidutinis gyventojas, šios sistemos produktui sukurti, naudojami ekonominės sistemos išteklius (Mackevičius, Molienė, 2009, p. 27-42).

BVP yra gamybos potencialas, nes jo sukūrimas apima darbą ir kapitalą, kurie yra gamybos veiksniai. Tai yra vienas svarbiausių ekonominio augimo rodiklių, nes būtent per nacionalinio produkto (pajamų) apimtį didėjimą pasireiškia šalies gamybinio pajėgumo augimas.

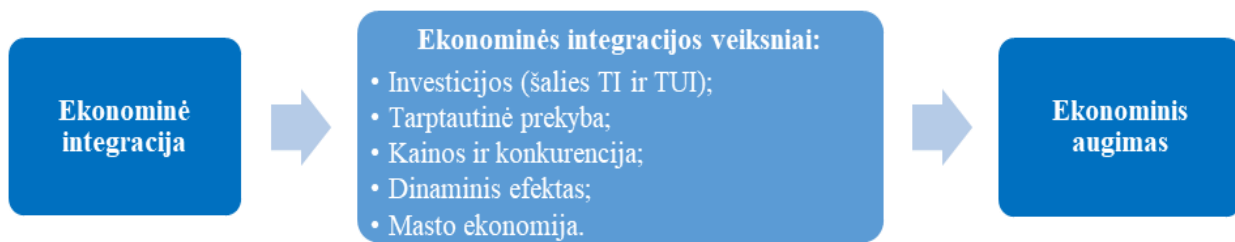
Atliktas tyrimas rodo, kad ekonominis augimas yra teigiama ekonomikos plėtros sudedamoji dalis, kuri nusakoma ją sąlygojančių rodiklių pagalba. Pagrindiniai ekonominio augimo rodikliai yra nuolat kintantys. Daugiausiai ekonominis augimas siejamas su gamybinio pajėgumo didėjimu, kuris lemia realiojo BVP augimą.

2.3. Ekonominės integracijos poveikis ekonominiam augimui

Ekonominės integracijos pagrindinis tikslas – skatinti šalių ekonominį augimą. Tai įgyvendinama per mazo ekonomijos ir konkurencingų struktūrų naudojimą, plečiant prekybos rinkas, pritraukiant trūkstantus išteklius, kaip užsienio investicijas, kapitalą, kvalifikuotą darbo jėgą iš kitų šalių ir investuojant į ekonomiškai patrauklias veiklos sritis.

Vis didėjantys prekių, kapitalo ir darbo srautai per valstybių sienas duoda teigiamą rezultatą globalizacijai. Kapitalo rinkos liberalizavimas sumažina rinkos segmentaciją, pagerina kapitalo paskirstymą ir skatina ekonominį augimą (Bekaert, Harvey, Lundblad ir Sigiel, 2017, p. 2).

Ekonominė integracija siekia ekonominės naudos, t. y. sukuriama bendrą rinką, plėsti ekonomiką, kelti gyvenimo lygį, kurti daugiau darbo vietų. Bendros rinkos sukūrimas skatina Bendrijos ekonominės veiklos plėtrą, politikų stabilumą, artimesnių ryšių tarp šalių, priklausančių Bendrijai ir trečiųjų šalių, palaikymą (Daugėlienė, 2011, p. 48).

13 pav. Ekonominės integracijos poveikis ekonominiam augimui (sudaryta pagal Kumar, 2010, p. 35)

13 pav. rodo, kad ekonominį augimą šalyse lemia šie pagrindiniai ekonominės integracijos veiksniai: investicijos (šalies TI ir TUI), tarptautinė prekyba, kainos ir konkurencija, dinaminis efektas, masto ekonomija.

- investicijos. Užsienio investicijos leidžia formuoti ilgalaikiams ekonominiams santykiams tarp tiesioginės investavimo įmonės ir tiesioginio užsienio investuotojo. TUI atveju, investuotojai plečia savo šalies gamybinį pajėgumą. TUI įplaukos valstybėse daro įtaką specializacijai, įmonės, gaunančios užsienio kapitalą, perima pagrindines užsienio ūkio subjektų gamybines veiklas, tai prisideda prie globalizacijos stiprinimo. Su technologijomis susijusiose veiklose, ilguoju laikotarpiu gautos TUI, skatina ilgalaikį produktyvumo augimą. Orientuotas į eksporto sektorius, TUI kelia valstybių konkurenciją, investicijų pritraukimo ir užsienio prekybos srityse. Atvirumo lygis užsienio kapitalui nulemia ekonominį augimą išsivysčiusiose šalyse (Miškinis, Sakalauskaitė, 2014, p. 35);

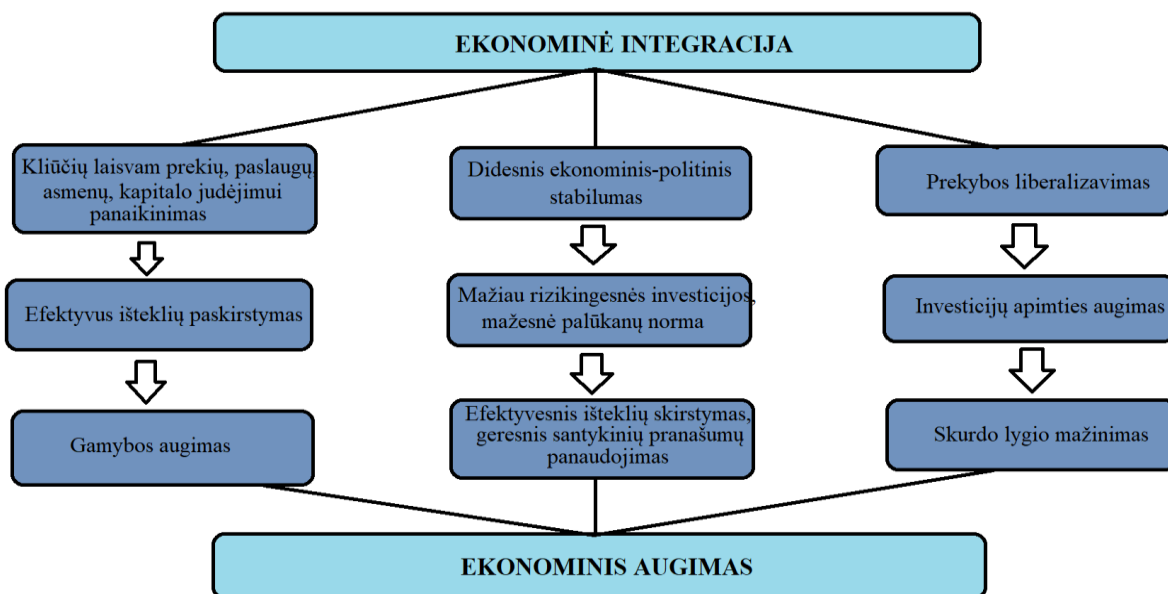
- tarptautinė prekyba. Jei valstybės ūkyje sukurta produkcija yra eksportuojama į kitas šalis, ekonominės sistemos subjektai suinteresuoti masto ekonomijos ir produktyvumo siekimu. Tarptautinė prekyba – vienas iš svarbiausių rodiklių atviros ekonomikos augimui. Užsienio prekyba lemia grynąjį valstybės turto padidėjimą. Sėkmingai prekiaujant pasaulio rinkose, gaminant ir eksportuojant kitų valstybių vartotojų poreikius atitinkančius produktus ir paslaugas, esant išorės konkurencijai, yra užtikrinamos aukštos pajamos ir užimtumo lygis. Tarptautinė prekyba glaudžiai siejasi su konkurencingumo sąvoka (Grebliauskas, Stonys, 2012, p. 51);

- konkurencingumas. Ši sąvoka valstybei – lygis, kuriuo ji gamina produktus ir paslaugas, laisvos rinkos sąlygomis, susiduriančiomis su tarptautinių rinkų išbandymais, tuo pat metu palaikydamos ir didindamos gyventojų realiąsias pajamas (Grebliauskas, Stonys, 2012, p. 52). Konkurencijos atsiradimas suteikia vartotojams galimybę įsigyti pigesnėmis kainomis prekes ir paslaugas, padidina prekių įvairovę, leidžiančią vartotojams rinktis;

- dinaminis efektas. Jis atsiranda dėl vidaus ir išorės masto ekonomijos plėtojimosi, spartesnės technologinės pažangos, didėjant konkurencijai, mažėjant netikrumui, dėl susijungusiose finansų rinkose mažesnės kapitalo pritraukimo kainos (Starkevičiūtė, 2007, p. 82-83). Visi šie padariniai prisideda prie ekonominio augimo, kadangi dinamiškas poveikis restruktūrizuoja ekonomiką ir taip netiesiogiai veikia ekonominį augimą.

- masto ekonomija. Jos atsiradimą lemia padidėjusi gamybos masto grąža, išaugusi dėl pastoviųjų gamybos veiksnių. Ji formuoja įmonės konkurencinius pranašumus, mažėjant vidutiniams pastoviems gamybos kaštams. Įmonės masto ekonomijos poveikis – įmonės gamybos mastą keliančių konkurencinių pranašumų veiksnių vertinimas, parinkimas ir derinimas perspektyvai. Masto ekonomijos dėka verslininkai numato vidutinių pastoviųjų gamybos kaštų mažinimą, formuojant įmonės konkurencinių pranašumų veiksnius (Maksvytienė, 2007, p. 29). Bendrojoje rinkoje yra ir išorės masto ekonomija. Kadangi bendroji rinka leidžia tarpvalstybiniais gamybos veiksniams laisvai judėti, įmonės gauna pigesnę kapitalą, daugiau kvalifikuotų darbuotojų ir geresnių technologijų, integracija teikia galimybę reikštis masto efektui mokslo tyrimų srityje (Kumar, 2010, p. 35).

14 pav. Ekonominės integracijos svarba ekonominiam augimui (sudaryta pagal Thanh, 2014, p. 3)

Ekonominė integracija siekia sumažinti išlaidas tiek vartotojams, tiek gamintojams, skatinti tarptautinę prekybą, pritraukti užsienio investicijas, kelti pajamas vienam gyventojui ir ekonominio augimo tempus, didinant konkurenciją ir užimtumą. Kaip rodo 14 pav., ekonominė integracija leidžia paskirstyti ir naudoti išteklius efektyviau. Dėl ekonominės integracijos, investicijos bendrijose tampa patrauklesnės ir saugesnės, gerėja institucinė aplinka, didėja politinis ir ekonominis stabilumas.

Ekonominės integracijos poveikis ekonominiam augimui atsiranda dėl investicijų (didėjant gamybos veiksnių indėliui didėja gamyba) ir dėl techninės pažangos (gamyba didėja su tuo pačiu kapitalo ir darbo indėliu) (Starkevičiūtė, 2007, p. 84). Jei įmonėse bendras gamybos veiksnių našumas auga, tai duoda stimulą išsilaikyti tinkamiems augimo tempams (kai įmonės dėl techninės pažangos sukuria didesnę pridėtinę vertę kapitalą darbo vienetui, investicijų grąža lieka konkurencinga palyginus su kitomis valstybėmis).

Integracijos proceso tikslas – modernizuoti valstybių ūkius, kad jų našumas ir nacionalinės pajamos siektų bendros rinkos lygį. Šio tikslo įgyvendinimui reikia vykdyti ekonominę politiką.

Ekonomikos atvirumas vertinamas pagal užsienio prekybos integracijos rodiklį, jei prekybos barjerai yra panaikinti, naujos žinios, sukauptos bendros rinkos vidaus prekėse ir paslaugose, lengvai pereina Bendrijos valstybių sienas, todėl auga poreikis diegti technologinę pažangą ir inovacijas. Geras sąlygas ekonominio našumo augimui sudaro valstybės, kurios skatina nevyriausybinių organizacijų plėtrą, sukuria galimybes megzti naujus ryšius su kitomis valstybėmis.

Integracija į Bendrąją rinką (ją sudaro įvairūs gyvenimo būdai, tradicijos, sparčiau atsiranda naujos idėjos) skatina ekonominę plėtrą ir žmonių gerovės augimą. Tai suteikia stipresnę valstybių specializacijos augimą dėl ekonominės geografijos jėgos, kurios daro poveikį darbo jėgos ir kapitalo persikirstymui tarp įvairių sektorių ir bendros rinkos šalių bei nulemia ūkio struktūros pokyčius. Paslaugų augimas atveria smulkaus verslo plėtros galimybes. Šį procesą skatina vyriausybė, remiant šalies mažų ir vidutinių įmonių veiklą, didinant viešųjų pirkimų dalį ir skatinant konkurenciją, kuri mažina monopolinių struktūrų veiklą (Starkevičiūtė, 2007, p. 84).

Išanalizavus integracijos poveikį ekonominiam augimui, pagrindinis ekonominės integracijos tikslas – skatinti Bendrijos šalių narių ekonominį augimą. Kuriant bendrą rinką, siekiama plėsti ekonomiką, didinti darbo vietų skaičių, kelti gyvenimo lygį. Ekonominė integracija modernizuoja Bendrijos valstybių ūkius. Valstybės, kurios skatina nevyriausybinių organizacijų plėtrą, kuria galimybes megzti naujus ryšius su kitomis valstybėmis, sudaro geras sąlygas ekonominio našumo augimui.

3. EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO EKONOMINIAM AUGIMUI TYRIMO METODOLOGIJA

Šiame skyriuje pateikiama metodologija, kuria pagrįsta praktinė darbo dalis. Šioje darbo dalyje apibūdinami Lietuvos ekonominės integracijos į ES rodikliai, darantys poveikį šalies ekonominiam augimui, statistiniai duomenys ir įvertinimo metodika. Metodinėje dalyje yra pateikiami naudojami statistiniai duomenys, skaičiavimo metodika ir išskiriama Lietuvos ekonominę integraciją veikiančių rodiklių ir darančių poveikį šalies ekonominiam augimui tyrimo eiga.

Tyrime analizuojami Lietuvos ir ES statistiniai duomenys ir įvertinama rodiklių kaita bei tendencijos, taikoma palyginamoji statistinių duomenų analizė. Pateikiamos lentelės ir grafinis duomenų vaizdavimas, iliustruojantis rodiklių duomenų kaitą 2010-2016 m. laikotarpiu ir kaip jie skiriasi nuo ES duomenų vidurkio ir Baltijos šalių.

Remiantis teorinėje dalyje išskirtais rodikliais, tiriamojoje darbo dalyje nagrinėjami pagrindiniai ekonominės integracijos ir ekonominio augimo rodikliai, kuriuos išanalizavus įvertinamas šalies ekonomikos vystymasis ir ekonominės integracijos į ES daromas poveikis ekonominiam augimui. Vertinimas pradedamas lyginant išskirtus ekonominio augimo rodiklius (5 lentelė) su ES šalių narių vidurkiu, Latvija ir Estija.

5 lentelė. Lietuvos ekonominio augimo pagrindiniai rodikliai

Ekonominio augimo pagrindiniai rodikliai
Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR
Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realiojo BVP augimo tempai 2010-2016 m. laikotarpiu, %
Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui PGS vienetais 2010-2016 m. laikotarpiu, vnt.

Tyrime Lietuvos ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai (6 lentelė) lyginami su ES šalių narių vidurkiu ir Baltijos šalimis. Lyginant šiuos duomenis įvertinta šalies būklė ir nustatyti Lietuvos ekonominį augimą lemiantys rodikliai.

6 lentelė. 2010-2016 m. Lietuvos ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai

Ekonominės integracijos pagrindiniai rodikliai	Nagrinėjami rodikliai
TUI	TUI vienam tūkstančiui gyventojų Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio tiesioginės investicijos užsienyje vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, tūkst. EUR
Tarptautinė prekyba	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio eksportas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio importas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR
Verslumas	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio verslo subjektų skaičius 2010-2016 m. laikotarpiu, vnt.
Instituciniai veiksmai	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio korupcijos lygio rodiklis 2010-2016 m. laikotarpiu
Darbo rinka	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio vidutinis darbo užmokestis 2010-2016 laikotarpiu, EUR
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio minimali mėnesinė alga 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų užimtumas 2010-2016 m. laikotarpiu, %
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio nedarbo lygis 2010-2016 m. laikotarpiu, %
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų emigracija 2010-2016 m. laikotarpiu, žm.
	Imigracija į Lietuvą, Latviją, Estiją ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, žm.
Socialinė aplinka	Gyvenantys žemiau skurdo ribos asmenys Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, %
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos socialinei ir sveikatos apsaugai nuo BVP 2010-2015 m. laikotarpiu, %
Mokslas ir technologijos, inovacija	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos MTEP vienam gyventojui ir MTEP dalis BVP 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR
Švietimas	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 20-24 metų asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, %
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 30-34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, %
Aplinkosauga ir gamtiniai ištekliai	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių nuo viso energijos suvartojimo 2010-2016 m. laikotarpiu, %
	Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio atliekų perdirbimas nuo visų surenkamų atliekų 2010-2016 m. laikotarpiu, %

Magistrinio darbo tyrimo tikslas yra nustatyti ryšį tarp ekonominės integracijos ir ekonominio augimo pagrindinių rodiklių. Tam yra pasirinkti koreliacinės ir regresinės analizės metodai. Šioje darbo dalyje pirmiausiai pateikiamas koreliacinės ir regresinės analizės teorinis pagrindimas ir charakterizuojama tyrimo eiga, kuriuo siekiama įvertinti ekonominio augimo ir Lietuvos ekonominės integracijos pagrindinių rodiklių ES tarpusavio priklausomybę.

Ryšio tarp dviejų ar daugiau kintamųjų (dydžių) nustatymui ir jo pobūdžiui naudojamas koreliacijos metodas (ryšio stiprumui įvertinti) ir regresijos metodas (siekiant nustatyti ryšį tarp kintamųjų, šiuo atveju ekonominio augimo ir ekonominės integracijos rodiklių) (Bartosevičienė, 2010, p. 63).

Palyginus tyrimui pasirinktus rodiklius, atliekama koreliacijos analizė. Nagrinėjant duomenis, naudojant koreliacinės analizės modelį, nustatomas ryšys tarp kintamųjų X ir Y. Priklausomo kintamojo dydžio rezultatai atidedami Y ašyje, o nepriklausomo X ašyje (Kasnauskienė, 2010, p. 205). Šiuo atveju ekonominės integracijos rodikliai yra nepriklausomieji kintamieji, o ekonominio augimo rodikliai – priklausomieji. Nustatyti ryšiui reikalingas determinacijos koeficientas – r. Koeficientas išreiškiamas modulių ir yra lygus arba mažesnis už vieną. Kuo šis koeficientas yra artimesnis 1, tuo ryšys tarp kintamųjų X ir Y stipresnis (Kasnauskienė, 2010, p. 215).

Stipri koreliacija yra, kai apskaičiuojamos didelės koeficiento reikšmės, silpna koreliacija, kai koeficiento reikšmės mažos. Koreliacijos koeficiento reikšmės yra $-1 \leq r \leq 1$, kuri skaičiuojama pagal statistinę funkciją (Jakaitienė, 2009, p. 351). Koreliacijos koeficientas apskaičiuojamas pagal 1 formulę (Karpuškienė, 2015, p. 4):

$$r_{xy} = \frac{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^m (x_i - \bar{x})^2 \sum_{i=1}^m (y_i - \bar{y})^2}}, (1)$$

čia: r – imties koreliacijos koeficientas;

x – vieno kintamojo reikšmė;

y – kito (dažniau priklausomojo) kintamojo reikšmė.

Kuo r arčiau 1, teigiamas tiesinis ryšys yra stipresnis, kuo r arčiau -1, stipresnis neigiamas tiesinis ryšys ir kuo r arčiau 0, ryšys yra silpnas arba jo nėra. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas tenkinamas jei $p < \alpha$ (reišmingumo lygmuo (α) yra 0,05). 7 lentelėje pateikiamas tiesinės koreliacijos koeficiento interpretavimas.

7 lentelė. Koreliacijos koeficiento interpretavimas (sudaryta pagal Kasnauskienė, 2010, p. 215)

Neigiama arba atvirkštinė statistinė priklausomybė					Tiesiškai nepriklausomi kintamieji	Teigiama statistinė priklausomybė				
Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri
-1	nuo -1 iki -0,7	nuo -0,7 iki -0,5	nuo -0,5 iki -0,2	nuo -0,2 iki 0	0	nuo 0 iki 0,2	nuo 0,2 iki 0,5	nuo 0,5 iki 0,7	nuo 0,7 iki 1	1

Atlikta regresinė analizė, t. y. ekonominio modelio kiekybinis vertinimas, skirtas išreikšti ryšiu tarp rodiklių, rodo kaip kinta nagrinėjamo kintamojo reikšmė, kintant jį sąlygojančiam veiksniumi

(Valkauskas, 2004, p. 9-16). Regresinio modelio bendra lygtis yra išreiškiama 2 formule (Karpuškienė, 2015, p. 4):

$$Y = f(X_1; X_2 \dots X_k) + \varepsilon, (2)$$

čia: Y – nagrinėjamas ekonominis reiškiny, išreikštas tam tikru rodikliu;

X₁,..., X_k – Y sąlygojantys veiksniai, sunumeruoti nuo 1 iki k;

ε – modelio paklaida.

Priklausomas kintamasis atidedamas Y ašyje (ekonominio augimo rodikliai), šių kintamųjų reikšmių pokyčius stengiamasi aiškinti, kitų X ašyje (ekonominės integracijos rodikliai) esančių, kintamųjų pokyčiais (Kasnauskienė, 2010, p. 205). Regresinė analizė išreiškiama tiesiniu ir netiesiniu modeliais, kurie yra išreikšti skirtingomis formulėmis. Paprasčiausias regresinės analizės modelis yra porinis tiesinis regresinis modelis, kurio lygties išraiška pateikta 3 formulėje (Karpuskiene, 2015, p. 5):

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon, (3)$$

čia: β₀ – laisvojo nario parametras;

β_j – parametras prie j-ojo kintamojo.

Regresinės analizės gautas determinacijos koeficientas nustato variacijos dalį. Jei determinacijos koeficientas didesnis už 0,25, tada tiesinės regresijos modelis yra reikšmingas, jei mažesnis už 0,25, atsiranda abejonių dėl tiesinės regresijos tikslumo (Valkauskas, 2004).

Analizė atliekama pasitelkiant palyginamųjų statistinių duomenų būdą, analizuojami Lietuvos ekonominės integracijos ir ekonominio augimo rodiklių statistiniai duomenys, lyginami su ES šalių narių vidurkiu ir Baltijos šalių rodikliais. Toliau darbe nustatomas ryšis tarp ekonominės integracijos ir ekonominio augimo pagrindinių rodiklių. Tam yra pasirinkti koreliacinės ir regresinės analizės metodai. Koreliacinė analizė – skaičiuojamas koeficientas, nurodantis statistinį ryšį tarp ekonominės integracijos ir ekonominio augimo rodiklių. Regresinė analizė nustato sąryšį tarp šių rodiklių ir parodo nagrinėjamo ekonominio rodiklio vidutinės reikšmės kaitą, kintant jį sąlygojančiam ekonominės integracijos rodikliui.

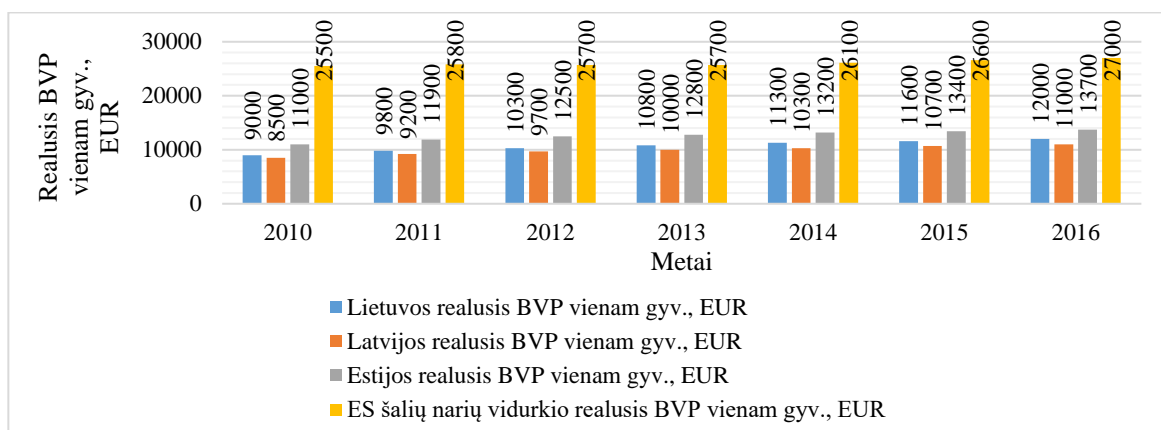
4. LIETUVOS EKONOMINĖS INTEGRACIJOS POVEIKIO ŠALIES EKONOMINIAM AUGIMUI VERTINIMAS

Šioje darbo dalyje atliekamas Lietuvos ekonominės integracijos ES poveikio šalies ekonominiam augimui tyrimas pagal antrą ir trečiąją darbo dalyje išanalizuotus rodiklius ir aptartą ekonominės integracijos poveikio šalies ekonominiam augimui tyrimo metodiką. Tyrimas atliekamas pasitelkiant statistinius duomenis, išreiškiant grafikais ar lentelėmis. Analizuojamas laikotarpis apima 2010-2016 m.

4.1. Lietuvos ekonominio augimo rodiklių lyginamoji analizė

Teorinėje darbo dalyje išnagrinėta, kad pagrindinis rodiklis, atspindintis šalies ekonominį augimą yra realusis BVP. Siekiant įvertinti Lietuvos ekonominę padėtį, rodikliai lyginami su Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio rodikliais.

Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, 2010-2016 m. laikotarpiu, pagal realiojo BVP vienam gyventojui rodiklį (15 pav.), aukščiausias ekonominio augimo vidurkis pasiektas Estijoje – 12 642 EUR, mažiausias – Latvijoje (9 914 EUR). Lietuvoje (10 685 EUR) šio rodiklio vidurkis buvo 15 % mažesnis už Estijos. Tačiau visu analizuojamu laikotarpiu didžiausias realiojo BVP vienam gyventojui rodiklio augimas buvo Lietuvoje – 33 %, Latvijoje jis siekė 29 %, Estijoje – 25 %. 2016 m. Lietuvoje šis rodiklis (12 000 EUR) atsiliko nuo Estijos (13 700 EUR), tačiau lenkė Latvija (11 000 EUR).

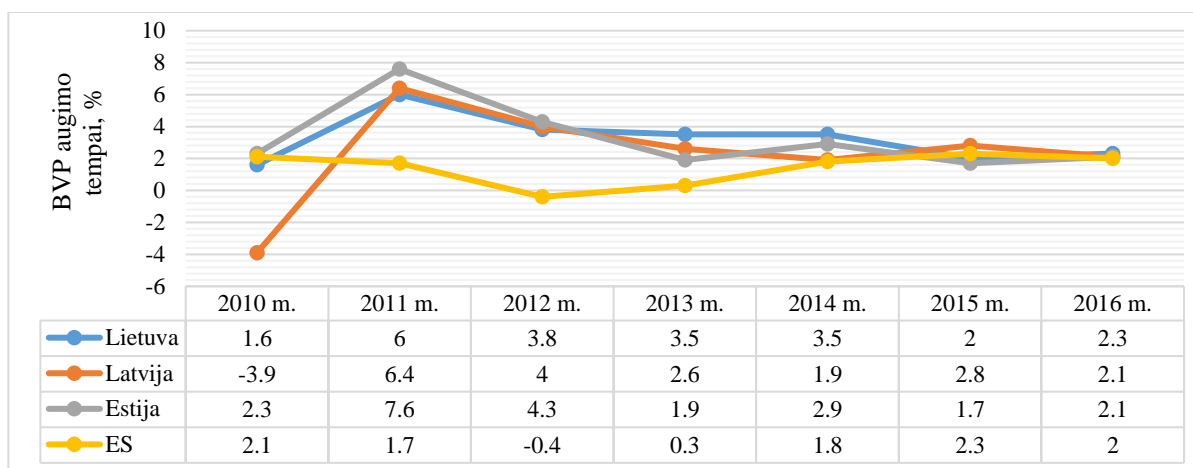

15 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010-2016 m. laikotarpiu, šalies realusis BVP vienam gyventojui ženkliai atsiliko nuo ES šalių narių vidutinių duomenų. 2016 m. ES šalių narių šio rodiklio vidurkis dvigubai lenkė Lietuvos rodiklį. Tačiau visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje

realiojo BVP vienam gyventojui augimas (33 %) buvo penkis kartus didesnis už ES šalių narių šio rodiklio vidurkio augimą (6 %).

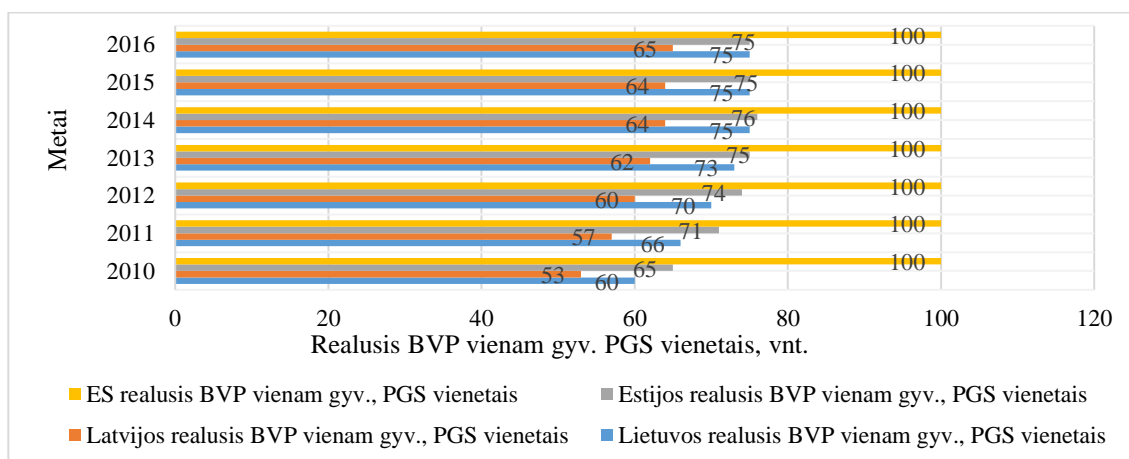
16 pav. rodo realiojo BVP augimo tempus procentais 2010-2016 m. laikotarpiu. Visu analizuojamu laikotarpiu Baltijos šalių ekonominio augimo rodikliai augo kartu su ES šalių narių vidurkiu.

16 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realiojo BVP augimo tempai 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Tačiau Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkio didžiausias kritimas buvo 2012 m., Estijoje realusis BVP vienam gyventojui, lyginant su 2011 m., sumažėjo – 3,3 % , Latvijoje – 2,4%, Lietuvoje – 2,2 %, ES šalių narių vidurkis – 1,3 %. 2016 m., lyginant su 2015 m., aukščiausi šio rodiklio augimo tempai, tarp Baltijos šalių, buvo Lietuvoje – 2,3 %, kai Latvijoje ir Estijoje atitinkamai sudarė po 2,1 %, o ES šalių narių šio rodiklio vidurkio augimo tempas (2 %) buvo 0,3 % mažesnis už Lietuvos realiojo BVP augimo tempus.

17 pav. rodo Lietuvos padėtį, lyginant su Latvija, Estija ir ES šalių narių vidurkiu, lyginamasis rodiklis – realusis BVP vienam gyventojui, perkamosios galios standarto (PGS) vienetais.

17 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio realusis BVP vienam gyventojui PGS vienetais 2010-2016 m. laikotarpiu, vnt. (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2016 m. Lietuvos BVP vienam gyventojui PGS vienetais buvo 75, šis rodiklis buvo lygus su Estija (75), o Latviją (65) lenkė dešimt vienetų. Lietuva nuo ES šalių narių vidurkio (100) atsiliko 25 vienetais. Šalies realusis BVP vienam gyventojui PGS vienetais sudarė 75 % viso ES vidurkio, šis rodiklis buvo lygus su Estija (75 %), o Latvijos rodiklis sudarė 65 % viso ES šalių narių vidurkio.

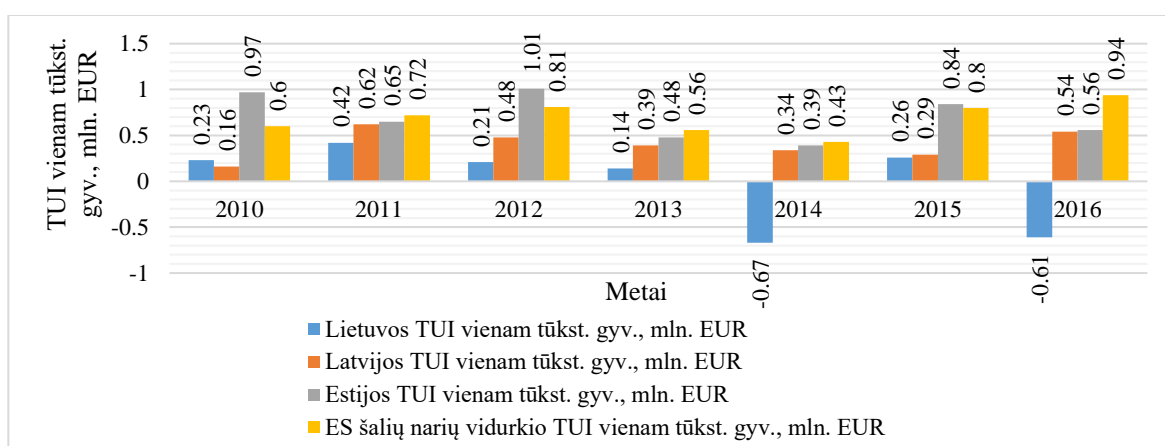
Realusis BVP vienam gyventojui yra svarbus rodiklis tiek Lietuvai, tiek visoms ES šalims narėms. Šio rodiklio gerinimas prisideda prie gyvenimo lygio kilimo, saugant aplinką, mažinant regioninius skirtumus ir kuriant naujas darbo vietas.

4.2. Lietuvos ekonominės integracijos Europos Sąjungoje rodiklių sąlygojančių šalies ekonominį augimą analizė

Šiame skyriuje analizuojami ekonominės integracijos rodiklių statistiniai duomenys, lyginami su ES vidurkiu, Latvija ir Estija. Pateikiamas ekonominės integracijos rodiklių, sąlygojančių šalies ekonominį augimą (BVP) vertinimas, taikant koreliacinę-regresinę analizę.

4.2.1. Užsienio tiesioginių investicijų ir tarptautinės prekybos poveikis šalies ekonominiam augimui

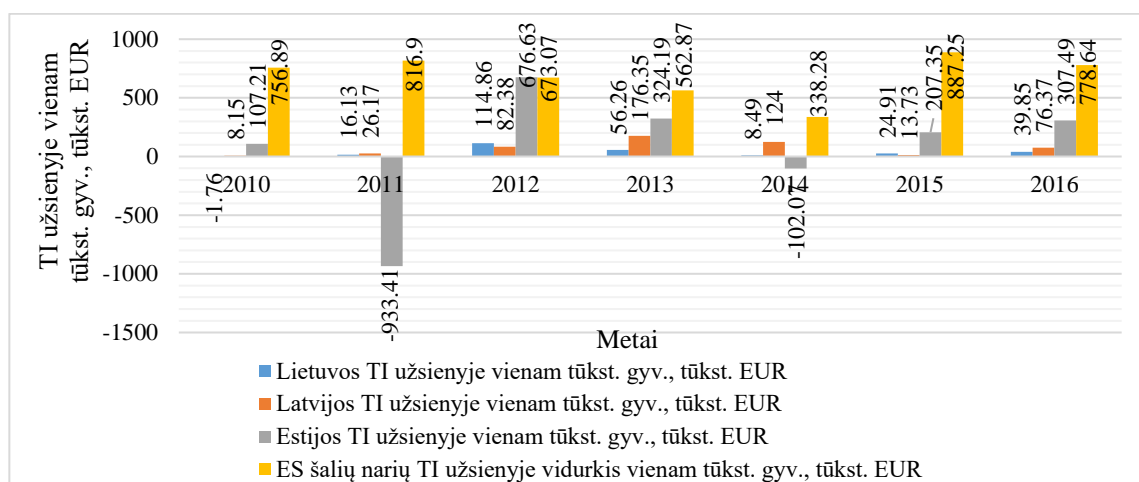
Antrojoje darbo dalyje išanalizuota, kad vienas iš pagrindinių ekonominės integracijos rodiklių, skatinančių šalies ekonominį augimą, yra TUI. Lyginant TUI vienam tūkstančiui gyventojų rodiklį, Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje (18 pav.), 2010-2016 m. laikotarpiu, žemiausi rodikliai buvo Lietuvoje, aukščiausi – Estijoje. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, visu analizuojamu laikotarpiu, pagal pritraukiamas investicijas, Lietuva ženkliai atsiliko nuo jos.

18 pav. TUI vienam tūkstančiui gyventojų Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR (sudaryta pagal Lietuvos statistikos departamento, EUROSTAT ir UNCTAD duomenis)

2016 m. didžiausias TUI vienam tūkstančiui gyventojų buvo ES šalių narių vidurkis (0,94 mln. EUR), Estijoje šis rodiklis sudarė 0,56 mln. EUR, Latvijoje – 0,54 mln. EUR, kai Lietuvoje TUI srautas buvo neigiamas (-0,61 mln. EUR). Visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje TUI didžiausias buvo 2011 m. Nuo 2010 m. iki 2011 m. šis rodiklis išaugo dvigubai, tačiau 2011-2016 m. laikotarpiu, TUI Lietuvoje mažėjo.

2016 m. sukauptosios TUI Lietuvoje sudarė 13,1 mlrd. EUR, lyginant su 2015 m. jų suma sumažėjo 430,6 mln. EUR (3,2 %). 2016 m. Lietuvoje daugiausia investavo Švedijos – 2,5 mlrd. EUR (19,1 % visų TUI), Nyderlandų – 1,6 mlrd. EUR (12,1 %), Vokietijos – 1,3 mlrd. EUR (10,1 %), Lenkijos – 957,8 mln. EUR (7,3 %), Norvegijos – 919,2 mln. EUR (7 %) ir Estijos – 696,4 mln. EUR (5,3 %) investuotojai. Sukauptosios TUI iš ES šalių narių sudarė 10,7 mlrd. EUR (82,1 % visų TUI) (*Lietuvos Bankas*, 2016). Nors Lietuvoje šis rodiklis auga, tačiau ES šalyse narėse TUI didėja. Lietuva, tarp ES šalių narių, pagal TUI, užima vienas prasčiausių pozicijų. Lietuvoje nepilnai stiprinamas šalies patrauklumas, kuris pritrauktų didesnę investicijų atėjimą į šalį.

19 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio tiesioginės investicijos užsienyje vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, tūkst. EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuvos TI užsienyje vienam tūkstančiui gyventojų (19 pav.) atspindėjo augimo tendencija. Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, prasčiausi rodikliai buvo Lietuvoje, tačiau šalyje šio rodiklio augimas buvo didžiausias. 2016 m. (lyginant su 2015 m.) Lietuvoje TI užsienyje išaugo net 60 %, kai Estijoje augimas sudarė 48 %, o Latvijoje šis rodiklis mažėjo.

2010-2016 m. laikotarpiu Lietuva, Latvija ir Estija atsiliko nuo ES šalių narių vidurkio. 2016 m. didžiausias TI užsienyje vienam tūkstančiui gyventojų buvo ES šalių narių vidurkis (778,64 tūkst. EUR), Estijoje šis rodiklis sudarė 307,49 tūkst. EUR, Latvijoje – 76,37 tūkst. EUR, kai Lietuvoje šis rodiklis sudarė tik 39,85 tūkst. EUR. Tačiau 2016 m. (lyginant su 2015 m.) ES šalių narių šio rodiklio vidurkis sumažėjo 12 %, kai Lietuvoje ir Estijoje atspindėjo augimo tendencija.

2016 m. Lietuvos sukauptosios TI užsienyje sudarė 2,3 mlrd. EUR. 2016 m. (palyginus su 2015 m.) investicijos sumažėjo beveik 6 %. 2016 m. daugiausia investuota Liuksemburge (duomenys konfidencialūs), Nyderlanduose – 408,8 mln. EUR (18,1 % visų Lietuvos TI užsienyje), Latvijoje – 327,5 mln. EUR (14,5 %), Lenkijoje – 300,8 mln. EUR (13,3 %), Kipre – 258,8 mln. EUR (11,4 %) ir Estijoje – 131,4 mln. EUR (5,8 %) (*Lietuvos Bankas*, 2016).

Siekiant nustatyti ar tarp realiojo BVP vienam gyventojui ir TUI yra statistinis ryšys, 8 lentelė rodo koreliacinės-regresinės analizės koeficientus (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

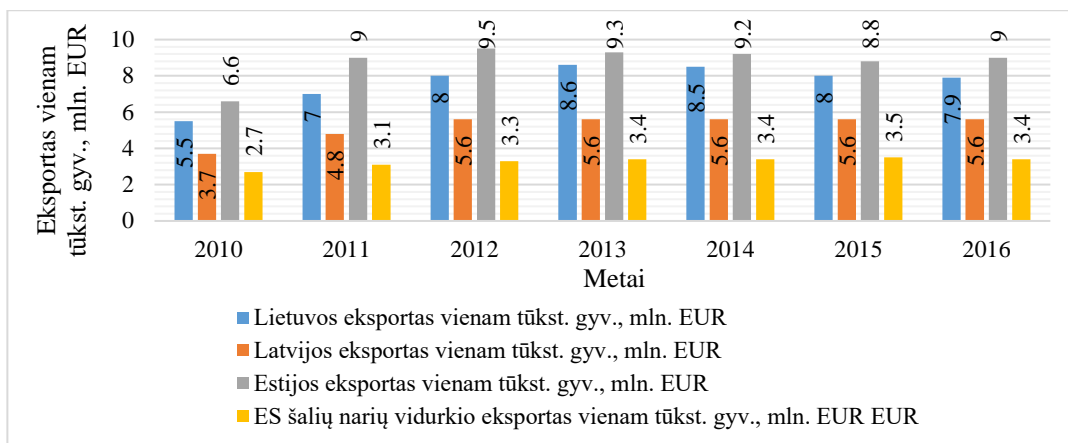
8 lentelė. BVP ir TUI koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
TUI	0,993	stipri	0,985	0,000
TI užsienyje	0,846	stipri	0,716	0,016

Koreliacinėje analizėje matomas stiprus statistinis ryšys tarp Lietuvos TI užsienyje ir TUI rodiklių su realiuoju BVP vienam gyventojui. 2 priede pateikiami regresinės analizės grafikai. Lietuvos TI užsienyje determinacijos koeficientas yra 0,716, TUI – 0,985, regresijos vaizdavimas grafikuose yra reikšmingas. Koreliacijos koeficientai arti 1, todėl egzistuoja tiesinė priklausomybė. Abiejų analizuojamų rodiklių p-value yra mažiau nei 0,05. Remiantis variacijos koeficientais, TUI paaiškina daugiau BVP pokyčio sklaidos (99%), nei Lietuvos TI užsienyje (72 %), tačiau Lietuvos TUI augimui paaugus 1 mln. EUR, realusis BVP, tenkantis vienam gyventojui, padidėja 1 EUR, kai TI užsienyje atvejų realusis BVP, tenkantis vienam gyventojui, išaugtų 4 EUR (žr. 2 priedas). TUI ir Lietuvos TI užsienyje yra labai reikšmingi rodikliai ekonominiam augimui (skatina šalies technologinę pažangą, kuria naujas darbo vietas), išsidėstę taškai yra arti tiesės, kurie rodo rodiklio poveikio stiprumą.

Kitas svarbus rodiklis, skatinantis Lietuvos ekonominį augimą – eksportas ir importas. Palyginus Lietuvos eksporto rodiklius vienam tūkstančiui gyventojų (20 pav.) su Latvija ir Estija, visu analizuojamu laikotarpiu, aukščiausi rodikliai buvo Estijoje, žemiausi – Latvijoje, nors šioje šalyje eksporto augimas (51 %) buvo didžiausias, kai Lietuvoje eksportas išaugo 44 %, Estijoje – 36 %.

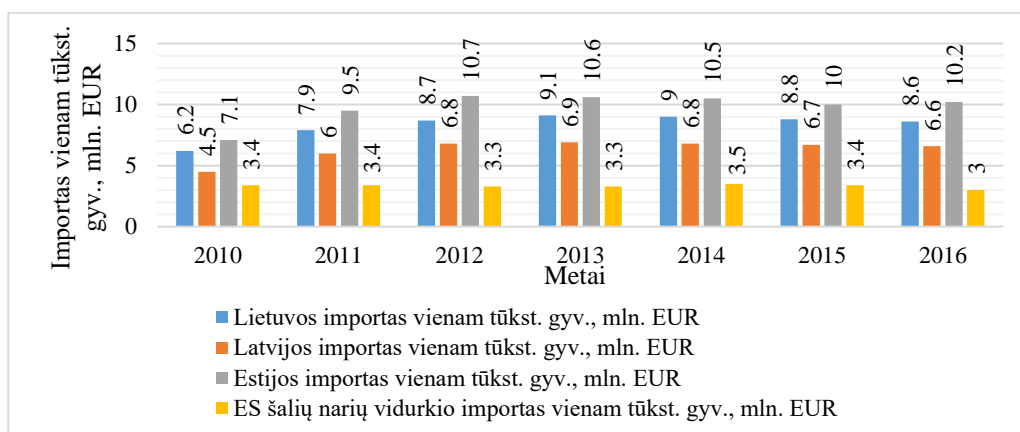
2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuvos, Latvijos ir Estijos rodikliai lenkė ES šalių narių vidutinius duomenis. Baltijos šalių eksporto augimas buvo didesnis už ES šalių narių vidurkio augimą (26 %). Pagal eksporto vienam tūkstančiui gyventojų rodiklį, 2016 m. ES šalių narių vidurkis (3,4 mln. EUR) buvo žemiausias tarp visų lyginamųjų šalių. Aukščiausias pozicijas užėmė Estija, kurioje eksportas sudarė 9 mln. EUR. Lietuvoje šis rodiklis sudarė 7,9 mln. EUR ir lenkė Latviją, kurioje eksportas siekė – 5,6 mln. EUR.

20 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir ES šalių narių vidurkio eksportas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lyginant Lietuvos importo rodiklius (21 pav.) su Latvija ir Estija, 2010-2016 m. laikotarpiu, kaip ir eksporto atveju, Estija užėmė aukščiausias pozicijas, o žemiausias – Latvija, nors šioje šalyje importo augimas (47 %) buvo didžiausias, kai Estijoje augimas sudarė 45 %, Lietuvoje 39 %.

2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuva, Latvija ir Estija lenkė ES šalių narių vidutinius duomenis. Visu analizuojamu laikotarpiu, ES šalių narių importo vidurkio augimas sumažėjo 12 %, kai Baltijos šalyse atsispindėjo augimo tendencija. Lyginat importo vienam tūkstančiui gyventojų rodiklį, 2016 m. Lietuva (8,6 mln. EUR) atsiliko nuo Estijos (10,3 mln. EUR), bet lenkė tiek ES šalių narių vidurkio (3 mln. EUR), tiek Latvijos (6,6 mln. EUR) importo rodiklį.

21 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos ir ES šalių narių vidurkio importas vienam tūkstančiui gyventojų 2010-2016 m. laikotarpiu, mln. EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2010-2013 m. laikotarpiu, Lietuvoje eksportas (20 pav.) išaugo 57 %, importas (21 pav.) – 48 %. Tačiau 2016 m. (lyginant su 2013 m.) eksportas sumažėjo 8 %, importas – 4,6 %. 2016 m. eksporto sumažėjimą lėmė smuktelėjęs naftos produktų (18,2 %), trąšų (24,9 %), valgomųjų vaisių ir riešutų (43,4%) eksportas. Importo mažėjimą lėmė sumažėjęs žalios naftos (15,3 %), valgomųjų vaisių ir riešutų (35,3%), trąšų (34,3 %) importas (*Užsienio prekyba 2016 m.*, 2016). 2016 m. Lietuva daugiausia eksportavo į Rusiją (13,5 %), Latviją (9,9 %), Lenkiją (9,1 %) ir Vokietiją (7,7 %), o

importavo iš Rusijos (13,9 %), Vokietijos (12,3 %), Lenkijos (10,9 %) ir Latvijos (8 %) (*Užsienio prekyba 2016 m.*, 2016).

Siekiant nustatyti ar tarp pasirinktų rodiklių ir realiojo BVP vienam gyventojui yra statistinis ryšys, 9 lentelėje pateikti pagrindiniai koreliacinę-regresinę analizę atspindintys rodikliai (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

9 lentelė. BVP ir tarptautinės prekybos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Eksportas	0,799	stipri	0,638	0,031
Importas	0,816	stipri	0,666	0,25

Eksporto ir importo koreliacijoje matomas stiprus ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų ir realiojo BVP vienam gyventojui. Regresinės analizės grafikai, pateikiami 2 priede, rodo egzistuojantį reikšmingumą realiajam BVP vienam gyventojui. Eksporto ir importo grafikai paaiškina apie 64 % ir 67 % realiojo BVP vienam gyventojui pokyčio sklaidos (žr. 2 priedas). Tarptautinė prekyba – svarbus rodiklis, kuris skatina tarptautinio darbo pasidalijimą, efektyviau naudojami išteklių, didėja konkurencija.

4.2.2. Lietuvos verslumo poveikis šalies ekonominiam augimui

Valstybės verslo aplinką geriausiai atspindi verslo subjektų skaičius šalyje (10 lentelė). Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, 2010-2015 m. laikotarpiu, Lietuvoje verslo subjektų skaičius buvo didžiausias. Pagal verslo subjektų skaičių vienam milijonui gyventojų 2015 m. Lietuva (63 958 sk.) Estiją (34 546 sk.) lenkė dvigubai, o Latvija atsiliko 13 % (55 344 sk.).

Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuva ženkliai lenkė ES šalių narių verslo subjektų skaičiaus vidurkį, tenkantį vienam milijonui gyventojų. Didžiausias verslo subjektų skaičiaus kitimo tempas, 2010-2015 m. laikotarpiu, buvo Lietuvoje (163,3%), mažiausias – ES šalių narių vidurkio (108 %).

Lietuvoje verslo subjektų plėtros tendencijos palankios ekonomikos augimui. Visose nagrinėjamose šalyse verslo pagrindas yra smulkios ir vidutinės įmonės, kurios sudaro didžiausią dalį (žr. 3 priedas).

10 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio verslo subjektų skaičius 2010–2016 m. laikotarpiu, vnt. (sudaryta pagal EUROSTAT ir OECD duomenis)

Rodiklis	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	Kitimo tempai
Lietuvos verslo subjektų skaičius /skaičius tenkantis vienam mln. gyv.	112 501/ 39 171	125 069/ 43 548	139 306/ 48 505	150 841/ 52 521	171 954/ 59 873	183 688/ 63 958	118 544/ 41 276	163,3%
Latvijos verslo subjektų skaičius/ skaičius tenkantis vienam mln. gyv.	80 636/ 41 141	78 611/ 40 108	91 216/ 46 539	96 044 49 002	99 381/ 50 705	108 474/ 55 344	* n. d.	134,5%
Estijos verslo subjektų skaičius/ skaičius tenkantis vienam mln. gyv.	51 932/ 39 462	54 626/ 41 509	58 134/ 44 175	62 275/ 31 773	63 623/ 32 461	67 710/ 34 546	* n. d.	130,4%
ES šalių narių verslo subjektų skaičiaus vidurkis /skaičius tenkantis vienam mln. gyv.	767 687/ 1 511	784 130/ 1 544	794 466/ 1 564	802 546/ 1 580	827 943/ 1 630	770 437/ 1 517	* n. d.	108%

* n. d. – dar nepateikti duomenys.

Pagal Pasaulio banko verslo sąlygų ataskaitos „Doing Business“ reitingą, 2016 m. Lietuva užėmė 20 vietą, aplenkė apie 179 pasaulio šalis ir bendrą ES šalių narių vietos vidurkį (31 vieta). Tarp ES šalių narių, Lietuva užėmė 8 vietą. Lietuva lenkė tokias šalis, kaip Austriją (21 vieta), Latviją (22), Lenkiją (25), Prancūziją (27 vieta), Olandiją (28 vieta) ir Belgiją (43 vieta) (*The World Bank, 2016*). Kaip skelbiama „Doing Business 2016“ ataskaitoje, Lietuva yra tarp pažangiausių šalių, kurioje palankiai vertinamas turto registravimas ir sutarčių vykdymas tarp vertinamų šalių pasaulyje. Pasaulio banko tyrimas rodo, kad Lietuva tiek pasaulyje, tiek tarp ES šalių narių yra valstybė palanki verslui, kylantis reitingas turi duoti paskatą užsienio įmonių atėjimui į šalį, veiklos plėtojimui ir su tuo susijusias TUI (*The World Bank, 2016*).

Koreliacijos-regresijos koeficientai gauti tarp realiojo BVP vienam gyventojui ir šalies įmonių subjektų skaičiaus pateikiami 11 lentelėje (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

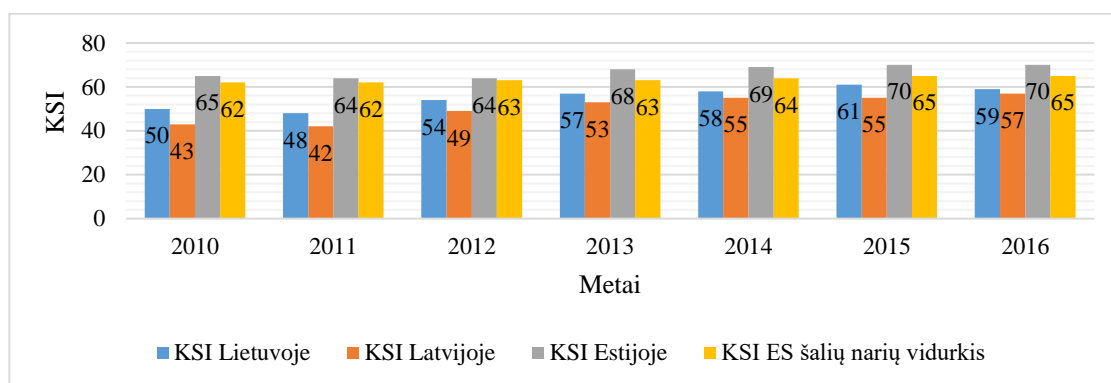
11 lentelė. BVP ir verslo koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Įmonių subjektų skaičius	0,536	vidutinė	0,228	0,215

Koreliacinė analizė rodo vidutinį statistinį ryšį tarp šalies realiojo BVP vienam gyventojui ir įmonių subjektų skaičiaus rodiklių. 2 priede pateikiamas regresinės analizės grafikas, kuris rodo nagrinėjamo rodiklio vidutinį reikšmingumą realiajam BVP vienam gyventojui, paaiškina apie 23% realiojo BVP augimo sklaidos (žr. 2 priedas). Didėjantis įmonių skaičius turi duoti paskatą užsienio įmonių atėjimui į šalį, veiklos plėtojimui ir su tuo susijusias TUI. Siekiant didinti įmonių subjektų

skaičiaus reikšmingumo rodiklius šalies realiojo BVP augimui, įmonės yra skatinamos investuoti į savo verslą.

Verslo vystymasis glaudžiai siejasi su lankstesne fiskaline aplinka. Vyriausybės institucijų tinkamai priimti veiksmai sudaro palankią aplinką augti ekonomikai. 22 pav. rodo Lietuvos, Latvijos ir Estijos bei ES šalių narių vidurkio korupcijos suvokimo indeksus. „Transparency International“ (TI) Korupcijos suvokimo indekso (KSI) tyrimas rodo, kaip valstybėse yra suvokiama valstybės ir savivaldybių tarnautojų bei politikų korupcija. KSI įverčiai rikiuojasi šimto balų skalėje, 100 balų žymi labai skaidrią valstybę, 0 – labai korumpuotą.

22 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio korupcijos lygio rodiklis 2010-2016 m. laikotarpiu (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2010-2016 m. laikotarpiu, tarp Baltijos šalių, aukščiausius balus turėjo Estija, žemiausius – Latvija, nors visu analizuojamu laikotarpiu, Estijos balai pakilo tik 5 vienetais, kai Lietuvos KSI kilo 9 balais, o Latvijos – 14 balų. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, visu analizuojamu laikotarpiu, šalies KSI balai buvo žemesni už ES šalių narių vidutinius duomenis. Tačiau Lietuvos KSI rodiklis gerėja, 2016 m. šalies KSI atsiliko tik 6 balais nuo ES šalių narių vidurkio, kai 2010 m. atsiliko 12 balų. 2016 m. KSI vertinime Lietuva gavo 59 balus ir iš 176 valstybių užėmė 38 vietą. Tarp ES šalių narių, Lietuva užėmė 19 vietą (2015 m. – 18 vieta) (*Transparency International, 2016*). Lietuva, pagal šį rodiklį, užima prastas pozicijas, atsilieka nuo 19 ES-28 šalių narių.

12 lentelė rodo statistinį ryšį tarp institucinių veiksnių rodiklių ir šalies realaus BVP vienam gyventojui (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

12 lentelė. BVP ir institucinių veiksnių koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

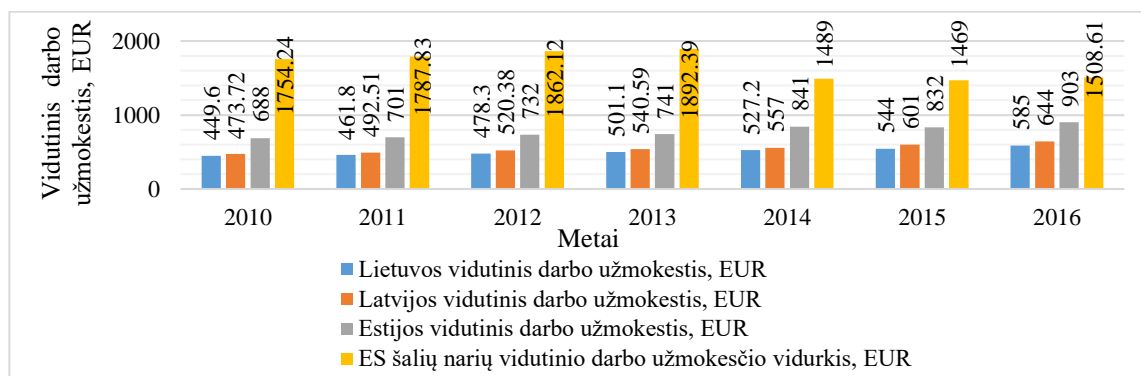
Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Korupcijos suvokimo indeksas	0,909	stipri	0,825	0,005

Vertinant KSI koreliaciją, matomas stiprus ryšys, rodiklis turi didelį poveikį realiajam BVP vienam gyventojui. 3 priede pateikiamas regresinės analizės grafikas. KSI grafikas paaiškina apie 82% realiojo BVP vienam gyventojui pokyčio sklaidos (žr. 2 priedas). Šis rodiklis stipriai veikia šalies

realųjį BVP vienam gyventojui, taškai išsidėstę arti tiesės, rodantys rodiklio poveikio stiprumą. KSI įverčiai rodo, kad didėjantys balai žymi skaidresnę valstybę. Šio rodiklio augimas yra svarbus valstybei.

4.2.3. Lietuvos darbo rinkos ir socialinės aplinkos poveikis šalies ekonominiam augimui

Šalies darbo rinkos rodiklį gerai atspindi šalies vidutinis darbo užmokestis (VDU) ir MMA, kurie Lietuvoje yra vieni iš žemiausių visoje ES.

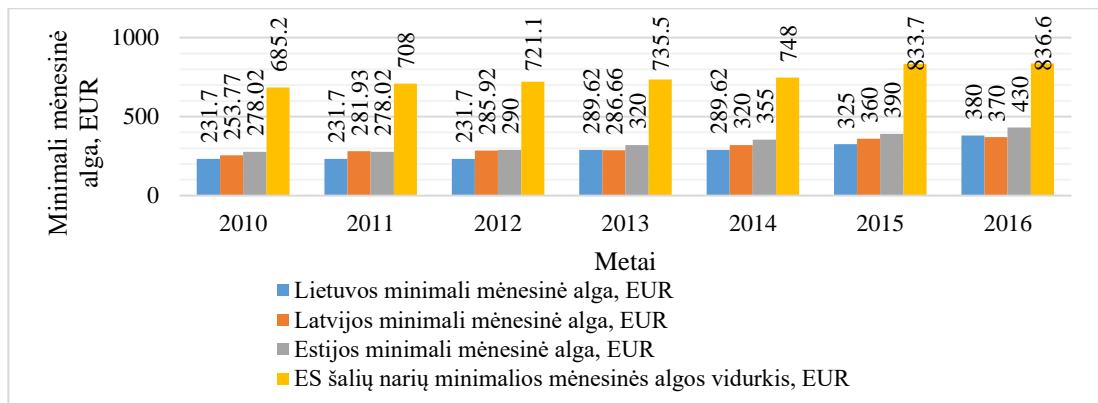

23 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio vidutinis darbo užmokestis 2010-2016 laikotarpiu, EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lyginant Lietuva su Latvija ir Estija, 2010-2016 m. laikotarpiu, didžiausias VDU (23 pav.) buvo Estijoje, mažiausias Lietuvoje. Didžiausias VDU augimas, analizuojamu laikotarpiu, pasireiškė Latvijoje – 36 %, Estijoje šis rodiklis augo 31 %, Lietuvoje – 30 %. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010-2016 m. laikotarpiu, šalies VDU buvo ženkliai mažesnis. Tačiau visu analizuojamu laikotarpiu, ES šalių narių VDU vidurkis sumažėjo 14 %, kai Lietuvoje atsispindėjo augimo tendencija. 2016 m. Lietuvos VDU buvo vienas mažiausių tarp Baltijos šalių ir trigubai (158 %) mažesnis už ES šalių narių vidurkį. Lietuvos VDU atsilieka nuo daugelio ES šalių narių, šalies gyventojai yra finansiškai silpni lyginant su dauguma ES piliečių.

2016 m. pagal MMA (24 pav.), Lietuva ženkliai atsiliko nuo visų ES-28 šalių narių, išskyrus Bulgariją (214 EUR), Rumuniją (276 EUR) ir Latviją (370 EUR) (*Eurofound*, 2016). Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, visu analizuojamu laikotarpiu, didžiausias MMA (23 pav.) buvo Estijoje, mažiausias – Lietuvoje (išskyrus 2016 m., kai Lietuvos rodiklis (380 EUR) pralenkė Latvijos MMA (370 EUR)). 2010-2016 m. laikotarpiu, didžiausias MMA augimas buvo Estijoje (55 %), mažiausias Latvijoje (46 %), Lietuvoje šio rodiklio augimas sudarė 51 %.

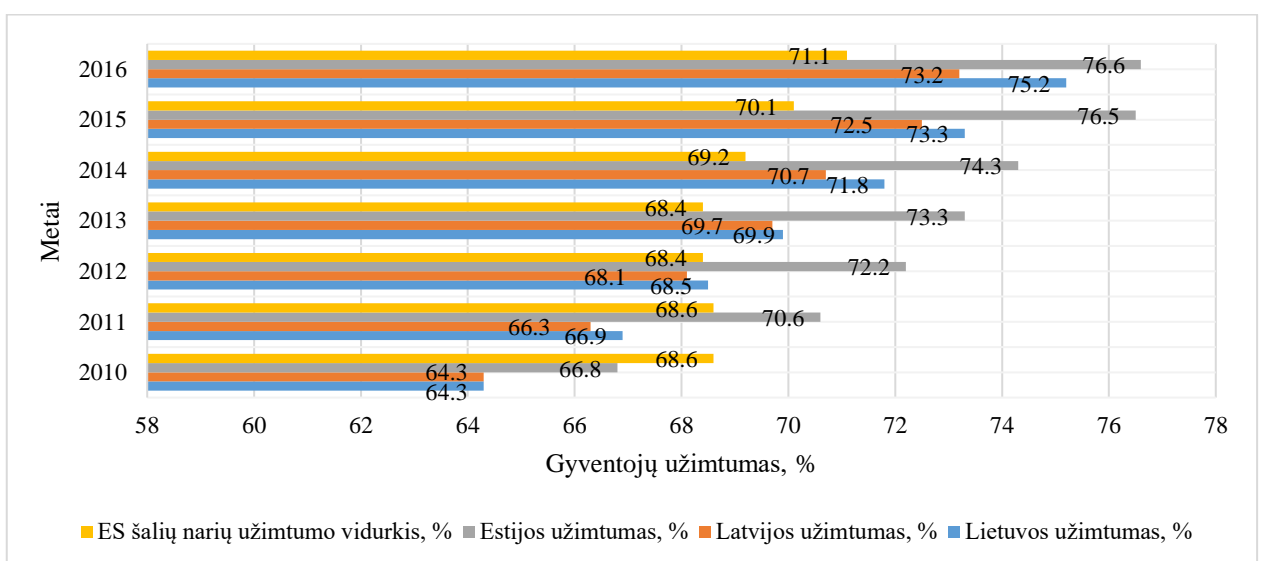

24 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio minimali mėnesinė alga 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2016 m. Lietuvos MMA buvo dvigubai mažesnis už ES šalių narių vidutinius duomenis, tačiau ES šalių narių MMA vidurkis (21 %) augo dvigubai lėčiau nei Lietuvoje. Nors šio rodiklio augimas Lietuvoje yra teigiamas, tačiau šalies MMA atotrūkis nuo kitų ES šalių narių išlieka didelis.

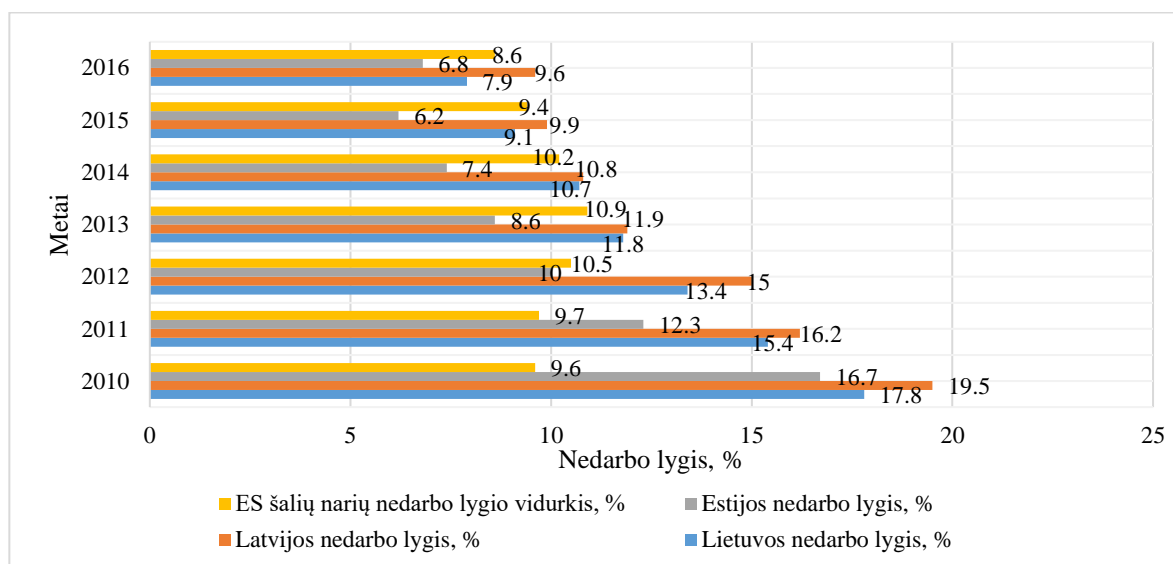
Lietuvos gyventojų užimtumo rodikliai (25 pav.) rodo kiek geresnius rezultatus. Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, 2010-2016 m. laikotarpiu, didžiausias užimtumas buvo Estijoje, mažiausias Latvijoje. Lietuvos, Latvijos ir Estijos užimtumo augimas, visu analizuojamu laikotarpiu, buvo panašus, didžiausias augimas buvo Lietuvoje – 17 %, Estijoje šis augimas sudarė 15 %, Latvijoje – 14%. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010-2011 m. laikotarpiu, Lietuvos užimtumo rodikliai atsiliko nuo ES šalių narių vidutinių duomenų, tačiau nuo 2012 m. Lietuvoje šis rodiklis stipriai išaugo ir pralenkė ES šalių narių vidurkį. Lietuvos užimtumo augimas buvo net keturis kartus didesnis už ES šalių narių užimtumo vidurkio augimą. 2016 m.

25 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų užimtumas 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lietuva užimtumo rodikliu (25 pav.) nuo Estijos atsiliko 1,9 %, tačiau lenkė 2,7 % Latvijos ir 5,7% ES šalių narių užimtumo vidurkį. Lietuvos darbo jėgos užimtumo rodiklis yra gana aukštas, tai dar labiau didina ekonomikos integraciją.

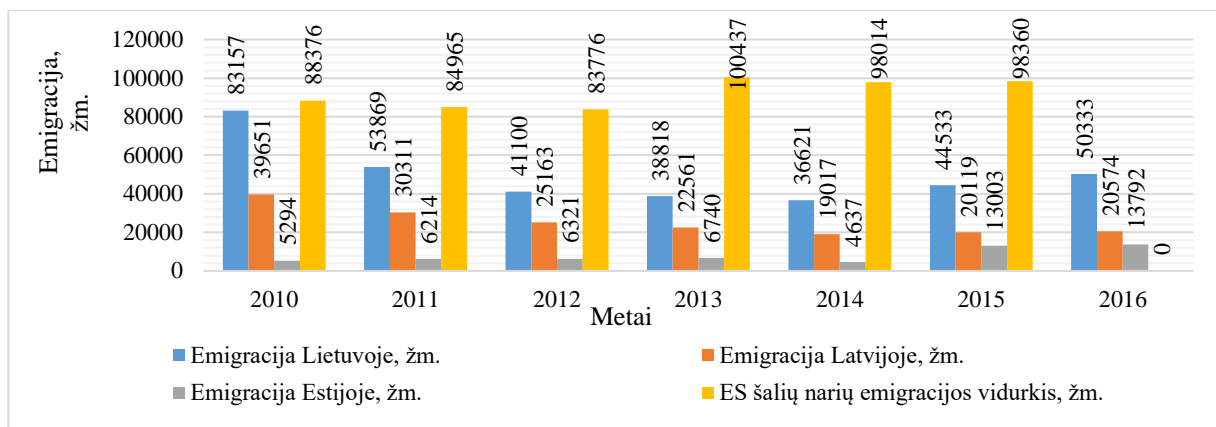
2010-2016 m. laikotarpiu, nedarbo lygis Lietuvoje (26 pav.) sumažėjo 56 %. Tarp Baltijos šalių didžiausias šio rodiklio mažėjimas buvo Estijoje (59 %), mažiausias – Latvijoje (51 %). 2016 m. mažiausias nedarbo lygis pasireiškė Estijoje (6,8 %), Lietuva (7,9 %) 1,1 % atsiliko nuo jos, o didžiausias nedarbo lygio rodiklis buvo Latvijoje (9,6 %).

26 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio nedarbo lygis 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

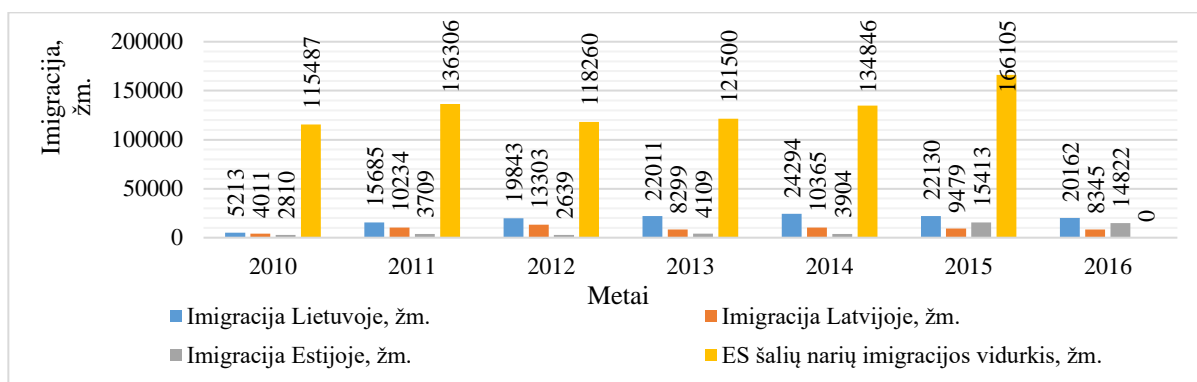
Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010 m. Lietuvoje šis rodiklis buvo dukart didesnis už ES šalių narių vidutinius duomenis, visa tai didino šalies atskirtį nuo ES. Tačiau Lietuvos nedarbo lygis, visu analizuojamu laikotarpiu, mažėjo ir 2016 m. šalies rodiklis (7,9 %) buvo mažesnis už ES šalių narių nedarbo lygio vidurkio rodiklį (8,6 %). 2010-2016 m. laikotarpiu Lietuvos nedarbo lygio mažėjimas lenkė ES šalių narių vidutinius duomenis 10 %.

Visi darbo rinkos trūkumai (mažas VDU ir MMA, aukštas nedarbo lygis) skatina gyventojų migraciją. Lietuva – viena iš valstybių, kurioje emigracija yra didesnė už imigraciją, vyrauja emigracijos srautai. Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, visu analizuojamu laikotarpiu, didžiausia emigracija buvo Lietuvoje (27 pav.). 2010-2016 m. laikotarpiu Lietuvoje emigracijos skaičius mažėjo, tačiau atotrūkis nuo Latvijos ir Estijos išliko didelis, Latvijoje emigracija buvo 59 %, o Estijoje – 72,6% mažesnė nei Lietuvoje. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010 m. Lietuvos (83157 žm.) ir ES šalių narių vidutiniai duomenis (88376 žm.) buvo panašūs, tačiau 2015 m. Lietuvoje šis rodiklis dvigubai sumažėjo, lyginant su ES šalių narių vidutiniais duomenimis.

27 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio gyventojų emigracija 2010-2016 m. laikotarpiu, žm. (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Per 2010-2016 m. laikotarpį emigravo 348,4 tūkst. žm. 2016 m. iš Lietuvos emigravo 50,3 tūkst. žm., tai 5,8 tūkst. (13 %) daugiau nei 2015 m. (*Lietuvos statistikos departamentas, 2016*).

28 pav. Imigracija į Lietuvą, Latviją, Estiją ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, žm. (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija (28 pav.), visu analizuojamu laikotarpiu, daugiausiai žmonių imigravo į Lietuvą. 2016 m. į Lietuvą imigravo 58,6 % daugiau imigrantų nei į Latviją ir 26,5% daugiau nei į Estiją. 2010-2016 m. laikotarpiu, ES šalių narių vidutiniai duomenys buvo didesni už Lietuvos, Latvijos ir Estijos, tačiau ES šalių narių imigracijos vidurkio augimas buvo lėčiausias – 43,8 %, kai Lietuvoje siekė 286,8 %, Latvijoje – 108,1 %, o Estijoje net 427,5 %. 2010-2016 m. laikotarpiu į Lietuvą imigravo 129,3 tūkst. žmonių. 2016 m. į Lietuvą imigravo 20,1 tūkst. žm., palyginus su 2015 m., imigrantų skaičius sumažėjo 2 tūkst. (8,9 %) (*Lietuvos statistikos departamentas, 2016*). Palyginus šalies emigracijos srautus su imigracijos, Lietuvos gyventojai yra daugiau veikiami stūmimo nei traukos veiksnių.

13 lentelė rodo statistinį ryšį tarp darbo rinkos rodiklių ir realiojo BVP vienam gyventojui (skaičiavimai pateikiami 1 priede). Vertinant VDU, MMA ir imigracijos koreliacijos rodiklius, egzistuoja stiprus ryšys tarp nagrinėjamų kintamųjų ir realiojo BVP vienam gyventojui. Koreliacijos koeficientas rodo, kad tarp užimtumo lygio ir realiojo BVP vienam gyventojui statistinis

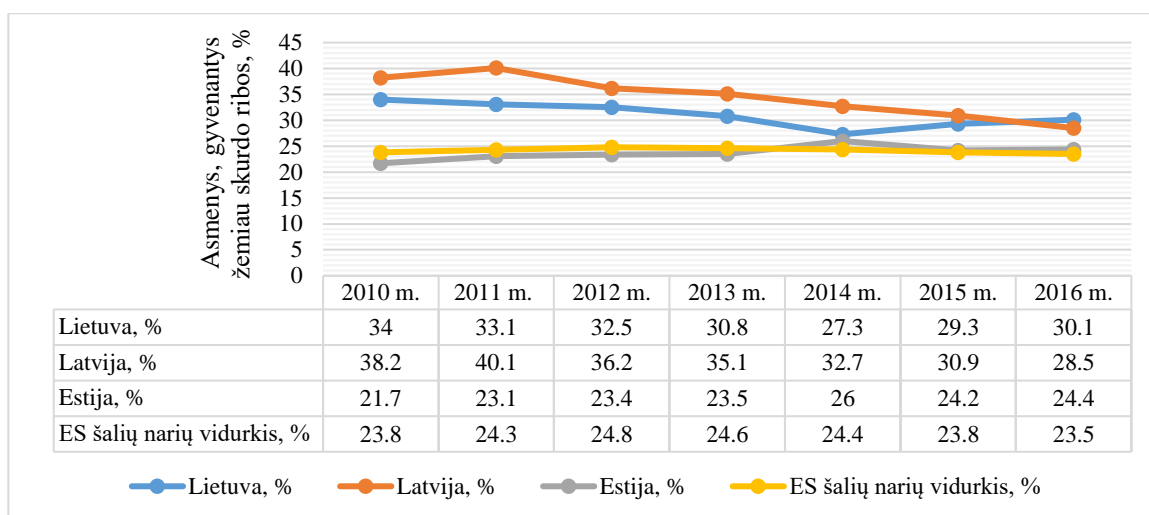
reikšmingumas (koreliacijos koeficientas – 0,401) yra silpnas ir koreliacija nenustatyta. Lyginant realųjį BVP vienam gyventojui su nedarbo lygiu yra gaunamas atvirkštinis stipraus reikšmingumo ryšys, o su emigracijos rodikliu – atvirkštinis vidutinio reikšmingumo ryšys.

13 lentelė. BVP ir darbo rinkos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Vidutinis darbo užmokestis	0,962	stipri	0,925	0,001
Minimalus darbo užmokestis	0,904	stipri	0,817	-0,005
Užimtumas	0,401	silpna	0,160	0,22
Nedarbo lygis	-0,848	stipri	0,720	0,008
Emigracija	-0,690	vidutinė	0,476	0,086
Imigracija	0,828	stipri	0,686	0,021

2 priede pateikiama gauta reikšminga regresinė priklausomybė tarp pasirinktų kintamųjų. VDU grafikas paaiškina apie 92 %, MMA apie 82 %, o imigracijos apie 69 % realiojo BVP vienam gyventojui pokyčio sklaidos. Nedarbo lygio ir emigracijos regresinės analizės su realiuoju BVP vienam gyventojui rodo (žr. 2 priedas) atvirkštinę priklausomybę. Didėjant nedarbo lygiui ir emigracijai, mažėja realusis BVP vienam gyventojui. Regresijos grafikas rodo, kad nedarbo lygis paaiškina 72 %, o emigracija 47 % realiojo BVP augimo sklaidos. Remiantis regresijos lygtimi, nedarbo lygiui išaugus 0,4 %, realusis BVP augimas sumažėja 1 %. Užimtumo rodiklis, visu analizuojamu laikotarpiu, yra nedidelės reikšmės šalies realiojo BVP augimui. Norint pasiekti ilgalaikį ekonominį augimą, turi didėti užimtumo nešama nauda. VDU ir MMA yra svarbūs rodikliai, atspindintys šalies darbo rinkos ir ekonominę padėtį. Visi darbo rinkos trūkumai (mažas darbo užmokestis, nedarbo lygis) skatina gyventojų migraciją, kuri lemia prastą poziciją šalyje. Užimtumui didinti reikalingos investicijos į žmogiškąjį kapitalą.

Skurdo ir socialinės atskirties rodikliai atspindi Lietuvos gyvenimo lygį ir ekonominę būklę. 29 pav. pateikti 2010-2016 m. laikotarpio duomenys rodo skurstančių asmenų skaičiaus kitimą. Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, rodiklis buvo aukštesnis už Estijos, tačiau žemesnis nei Latvijos (išskyrus 2016 m., kai Lietuvoje šis rodiklis sudarė 30,1 % ir buvo didžiausias tarp Baltijos šalių). 2010-2016 m. laikotarpiu, gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, rodiklis Latvijoje sumažėjo -25,4 %, Lietuvoje -11,5 % (nuo 34 % iki 30,1 %), Estijoje buvo pastebimas šio rodiklio padidėjimas 12,4 %.

29 pav. Gyvenantys žemiau skurdo ribos asmenys Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje ir ES šalių narių vidurkis 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, rodiklis buvo aukštesnis už ES šalių narių vidurkį. 2016 m. Lietuva pagal šį rodiklį lenkė ES šalių narių vidurkį net 28,05 % ir užėmė 25 vietą iš ES-28 šalių narių, kas rodo ženkliai socialinę atskirtį. Blogesnė situacija yra tik Graikijoje (35,6 %), Rumunijoje (38,8 %) ir Bulgarijoje (40,4 %) (*Europa*, 2016).

Lietuvos ekonominis augimas prisideda prie gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, mažėjimo, tačiau šis rodiklis išlieka aukštas lyginant su kitomis ES šalimis narėmis. Šalies skurdo ir socialinės atskirties mažinimą atspindi skiriamos valstybės lėšos socialinei ir sveikatos apsaugai. 14 lentelėje pateikiami išlaidų socialinei ir sveikatos apsaugai (lyginamasis svoris nuo BVP) duomenys 2010-2015 m. laikotarpiu. Visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvos išlaidų sveikatos apsaugai (lyginamasis svoris nuo BVP) sumažėjo -4,55 %, o socialinei apsaugai – -18,7 %.

14 lentelė. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos socialinei ir sveikatos apsaugai nuo BVP 2010-2015 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Išlaidos sveikatos apsaugai							
Lietuva	6,82	6,5	6,29	6,19	6,19	6,51	*n. d.
Latvija	*n. d.	*n. d.	*n. d.	5,4	5,46	5,7	*n. d.
Estija	6,33	5,82	5,83	6,02	6,21	6,51	*n. d.
ES šalių narių vidurkis	8,8	8,2	8,7	8,4	8,1	8,4	*n. d.
Išlaidos socialinei apsaugai							
Lietuva	18,2	16,2	15,4	14,5	14,4	14,8	*n. d.
Latvija	18	15,1	14,1	14,4	14,2	14,6	*n. d.
Estija	17,4	15,5	14,8	14,7	14,9	16,2	*n. d.
ES šalių narių vidurkis	27,4	27,2	27,6	27,7	27,5	*n.d.	*n. d.

* n. d. – dar nepateikti duomenys.

Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, 2015 m. mažiausios išlaidos sveikatos apsaugai buvo Latvijoje (5,7 %), Lietuvoje ir Estijoje šis rodiklis sudarė 6,51 %. Išlaidos socialinei apsaugai 2015 m. daugiausiai buvo skiriamos Estijoje (16,2 %), mažiausiai – Latvijoje (14,6 %), o Lietuvoje išlaidų

socialinei apsaugai buvo skiriama 14,8 %. Lietuvos skiriamos išlaidos sveikatos ir socialinei apsaugai (lyginamasis svoris nuo BVP), visu analizuojamu laikotarpiu, atsiliko nuo ES-28 šalių narių vidurkio. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidutiniais duomenimis, didžiausias skirtumas yra tarp išlaidų skiriamų socialinei apsaugai.

Koreliacijos-regresijos koeficientai gauti tarp realiojo BVP vienam gyventojui ir pasirinktų rodiklių, pateikiami 15 lentelėje (skaičiavimai pateikiami 1 priede). Statistinis reikšmingumas tarp išlaidų sveikatos apsaugai ir realiojo BVP vienam gyventojui yra silpnas ir koreliacija nenustatyta. Lyginant ryšį tarp asmenų, gyvenančių žemiau skurdo ribos ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui gaunamas vidutinio reikšmingumo atvirkštinis ryšys. Lygiai tokia pati situacija yra su išlaidų sveikatos apsaugai kintamuoju.

15 lentelė. BVP ir socialinės aplinkos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Asmenys, gyvenantys žemiau skurdo ribos	-0,840	stipri	0,705	0,018
Išlaidos sveikatos apsaugai	-0,293	silpna	0,086	0,523
Išlaidos socialinei apsaugai	-0,797	stipri	0,636	0,032

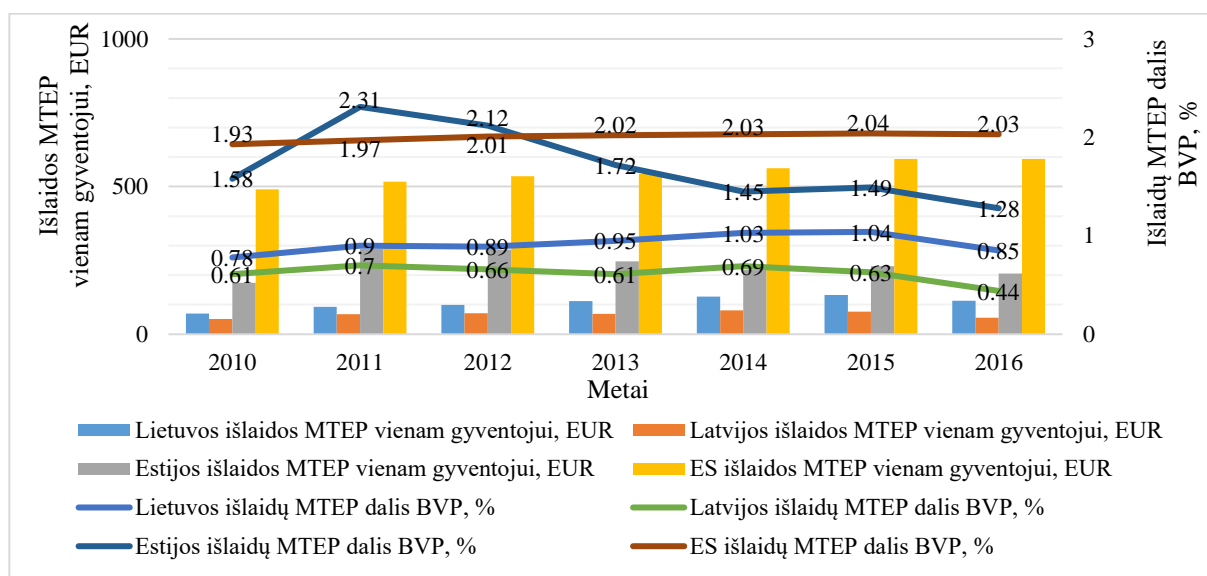
2 priede pateikiami regresinės analizės grafikai. Asmenų, gyvenančių žemiau skurdo ribos ir išlaidų socialinei apsaugai regresinės analizės su realiuoju BVP vienam gyventojui rodo (žr. 2 priedas) atvirkštinę priklausomybę. Regresijos grafikas (žr. 2 priedas) rodo, kad asmenų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, rodiklis paaiškina 70 %, o išlaidos socialinei apsaugai 64 % BVP augimo sklaidos. Išlaidų sveikatos apsaugai rodiklis, visu analizuojamu laikotarpiu, yra nedidelės reikšmės šalies realiojo BVP augimui. Norint pasiekti ilgalaikį ekonominį augimą, reikia užtikrinti išlaidų sveikatos apsaugai nešamos naudos didėjimą. Mažėjantis gyventojų, gyvenančių žemiau skurdo ribos, skaičius atspindi šalies gebėjimą kovoti su problemomis, siejasi su užimtumo didėjimu, nedarbo mažėjimu, didėjančiomis TUI.

4.2.4. Lietuvos mokslo ir technologijų, inovacijų bei švietimo poveikis šalies ekonominiam augimui

Norint skatinti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtojimą Lietuvoje, būtinos valstybės išlaidos. Šio sektoriaus plėtojimas didina šalies konkurencingumą tarptautiniame lygyje, skatina naujų produktų ir paslaugų atsiradimą, prisideda prie įmonių pelno didėjimo.

30 pav. rodo Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidas MTEP ir išlaidų dalį BVP. 2010-2015 m. laikotarpiu, Lietuvos skiriamos lėšos MTEP vienam gyventojui išaugo 91 %,

tačiau 2016 m. buvo patirtas 15 % nuosmukis. Visu analizuojamu laikotarpiu Lietuva lenkė Latviją, bet ženkliai atsiliko nuo Estijos ir ES šalių narių vidurkio, nors didžiausias šio rodiklio augimas buvo Lietuvoje (62,2%), kai ES šalių narių vidurkio augimas sudarė 20,9 %, Estijoje ir Latvijoje – 9,6 %. 2016 m. Lietuvos skiriamos išlaidos MTEP siekė 0,85 % dalį BVP, šis rodiklis buvo dvigubai didesnis nei Latvijos (0,44 % dalis BVP), bet mažesnis už Estijos (1,28 % dalis BVP) ir ES šalių narių vidurkį (2,03 % dalis BVP). Lietuvos skiriamų išlaidų MTEP vienam gyventojui rodiklis yra žemas. Šalyje skiriamų išlaidų MTEP dalis BVP auga lėtai ir nuo ES šalių narių vidurkio atsilieka dvigubai, neigiamai veikia Lietuvos konkurencinį pranašumą lyginant su kitomis šalimis.

30 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio išlaidos MTEP vienam gyventojui ir MTEP dalis BVP 2010-2016 m. laikotarpiu, EUR ir % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2010-2016 m. laikotarpiu Lietuvoje daugiausiai išlaidų dėl MTEP patyrė aukštojo mokslo sektorius, kuris sudarė vidutiniškai apie 52 % visų sektorių patiriamų išlaidų, valdžios sektorius vidutiniškai sudarė apie 17 %, verslo įmonių sektorius apie 28 %. 2016 m. Lietuvoje daugiausiai į MTEP investavo aukštojo mokslo sektorius, kuris skyrė 44,2 vienam gyventojui EUR (39 % visų išlaidų), antroje vietoje buvo verslo įmonių sektorius – 39,7 vienam gyventojui EUR (35 % visų išlaidų), o valdžios sektorius skyrė 29,6 vienam gyventojui EUR ir sudarė 26 % visų išlaidų MTEP (Lietuvos statistikos departamentas, 2016).

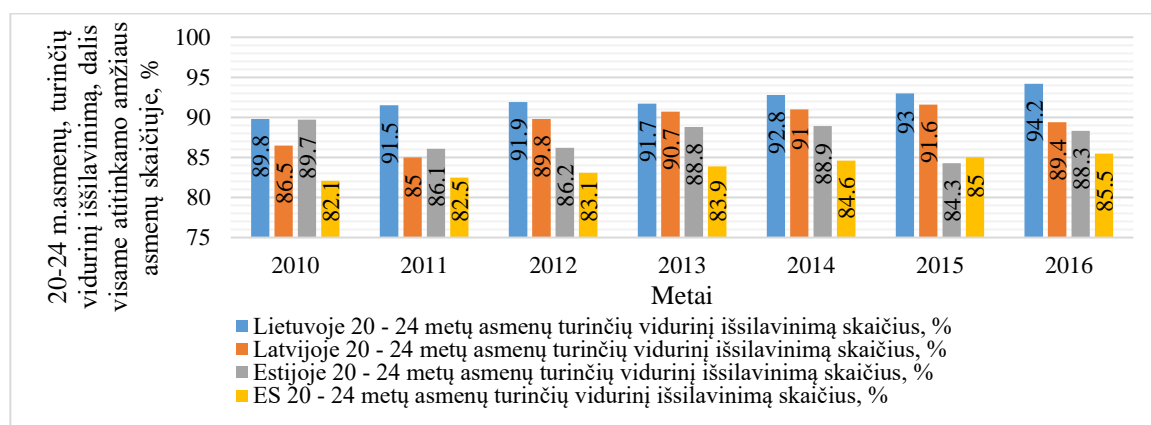
16 lentelė rodo statistinį ryšį tarp MTEP išlaidų rodiklio ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

16 lentelė. BVP ir mokslo, technologijų bei inovacijų koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
MTEP išlaidos	0,898	stipri	0,806	0,006

Koreliacijos analizė rodo, kad tarp išlaidų MTEP ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui yra stiprus statistinis ryšys. 2 priede pateikiami regresinės analizės grafikai rodo, kad išlaidos MTEP turi stiprų ryšį su realiuoju BVP vienam gyventojui, kadangi taškai yra išsidėstę arti tiesės. Išlaidoms MTEP padidėjus 1 mln. EUR, šalies realusis BVP vienam gyventojui išauga 43 EUR. Išlaidos MTEP aiškina 81 % realiojo BVP pokyčio sklaidos (žr. 2 priedas). Šio sektoriaus plėtojimas didina šalies konkurencingumą tarptautiniame lygyje, skatina naujų produktų ir paslaugų atsiradimą, prisideda prie įmonių pelno didėjimo.

Lyginant Lietuvos vidurinį išsilavinimą turinčių 20-24 m. asmenų skaičiaus rodiklį (31 pav.) su Latvija, Estija ir ES šalių narių vidurkiu, atsispindi gera tendencija. Tarp Baltijos šalių, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje rodiklio duomenys buvo aukščiausi. 2016 m. Estijoje ir Latvijoje šis rodiklis nuo Lietuvos atsiliko 5-6 %. Nors Estija turėjo žemiausius rodiklius, tačiau šios šalies rodiklio augimas, 2010-2016 m. laikotarpiu, buvo didžiausias – 29 %, kai Lietuvoje šio rodiklio augimas sudarė 5 %, Latvijoje – 3 %. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje vidurinį išsilavinimą turinčių 20-24 m. asmenų skaičiaus rodiklis buvo aukštesnis. 2016 m. pagal šį rodiklį, Lietuva lenkė ES šalių narių vidurkį 9 %. 2016 m. Lietuva, pagal 20-24 m. asmenų skaičių, turinčių vidurinį išsilavinimą, tarp ES-28 šalių narių užėmė 4 vietą.

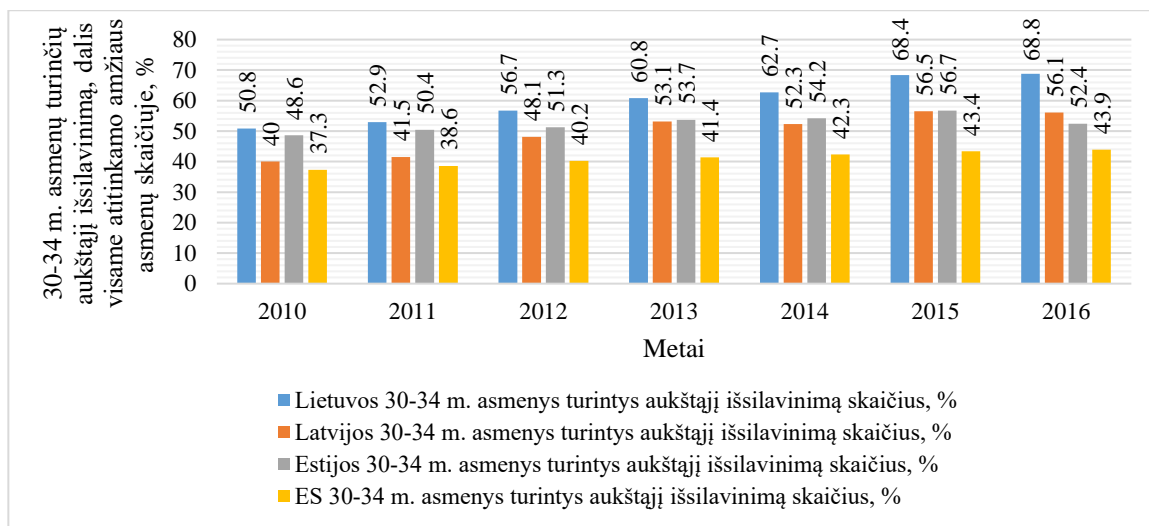

31 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 20-24 metų asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Tarp ES šalių narių didžiausi vidurinį išsilavinimą turinčių 20-24 m. asmenų skaičiaus rodikliai yra Kroatijoje (97,1 %), Kipre (95,4 %), Airijoje (95,1 %), o mažiausi – Ispanijoje (76,6 %), Rumunijoje (79,3 %), Vokietijoje (79,7 %).

Pagal 30-34 m. asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičiaus rodiklį (32 pav.), visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje šis rodiklis buvo didžiausias, lyginant su Latvija, Estija ir ES šalių narių vidurkiu.

32 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio 30-34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis visame atitinkamo amžiaus asmenų skaičiuje 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2016 m. Lietuva šiuo rodikliu lenkė ES šalių narių vidutinius duomenis 36 %, Latviją 24 %, Estiją 18 %, nors visu analizuojamu laikotarpiu, didžiausias 30-34 m. asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, skaičiaus rodiklio augimas buvo Latvijoje (40 %), Lietuvoje šis augimas sudarė 35 %, kai ES šalių narių vidurkis augo – 18 %, o Estijos tik 8 %. 2016 m. Lietuva, pagal šį rodiklį (68,8 %), buvo pirmoje vietoje tarp ES-28 šalių narių, Estija 11 vietoje (52,4 %), o Latvija 6 vietoje (56,1 %).

17 lentelė rodo statistinį ryšį tarp švietimo rodiklių ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

17 lentelė. BVP ir švietimo koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
20-24 m. asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą	0,959	stipri	0,919	0,001
30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą	0,978	stipri	0,957	0,000

Koreliacijos analizėje matomas stiprus statistinis ryšys tarp nagrinėjamų rodiklių ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui. Regresinės analizės grafikai (žr. 2 priedas) rodo, kad abiejų rodiklių statistinis ryšys yra stiprus su šalies realiuoju BVP vienam gyventojui, nes taškai išsidėstę arti nubrėžtos tiesės. 20-24 m. asmenys, turintys vidurinį išsilavinimą paaiškina 91 % realiojo BVP vienam gyventojui pokyčio sklaidos, o 30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą paaiškina 95 % (žr. 2 priedas).

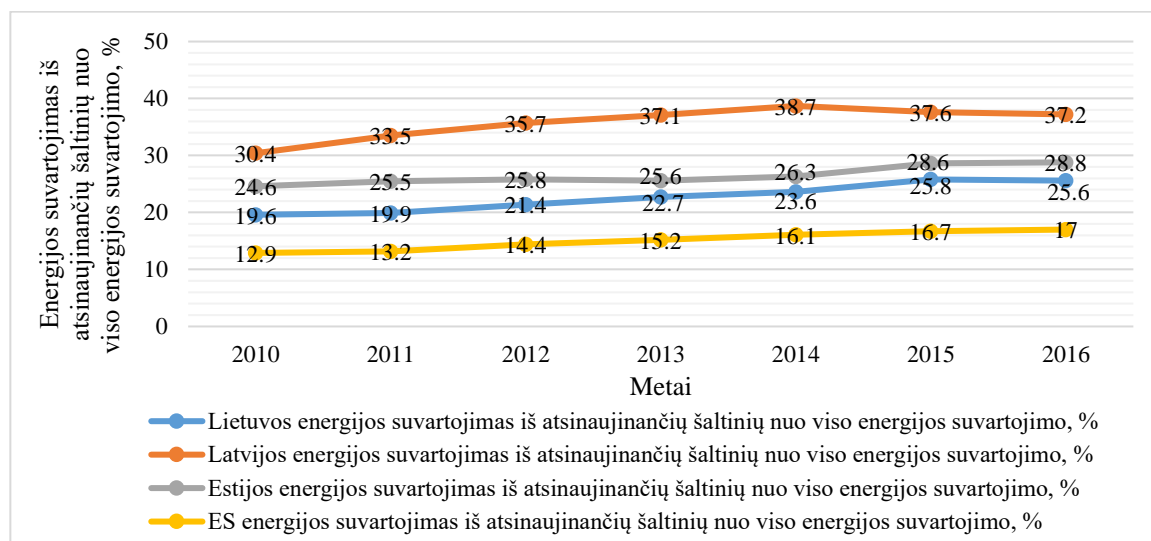
Išsilavinusių asmenų skaičius Lietuvoje yra vienas didžiausių tarp visų ES šalių narių, tačiau Lietuvoje asmenims sunku susirasti darbą su tinkamu darbo užmokesčiu, nėra sukuriamos pakankamos darbo vietos aukštos kvalifikacijos specialistams. Lietuva turėdama daug išsilavinusių asmenų skiria

nedaug dėmesio MTEP, kas prisideda prie šalies konkurencinio pranašumo blogėjimo. Lietuva turėtų ir toliau stengtis išlaikyti aukštą asmenų išsilavinimo lygį, švietimo sistema turi būti pritaikoma prie darbo rinkos ir jos pokyčių bei poreikių.

4.2.5. Lietuvos gamtos išteklių ir aplinkosaugos poveikis šalies ekonominiam augimui

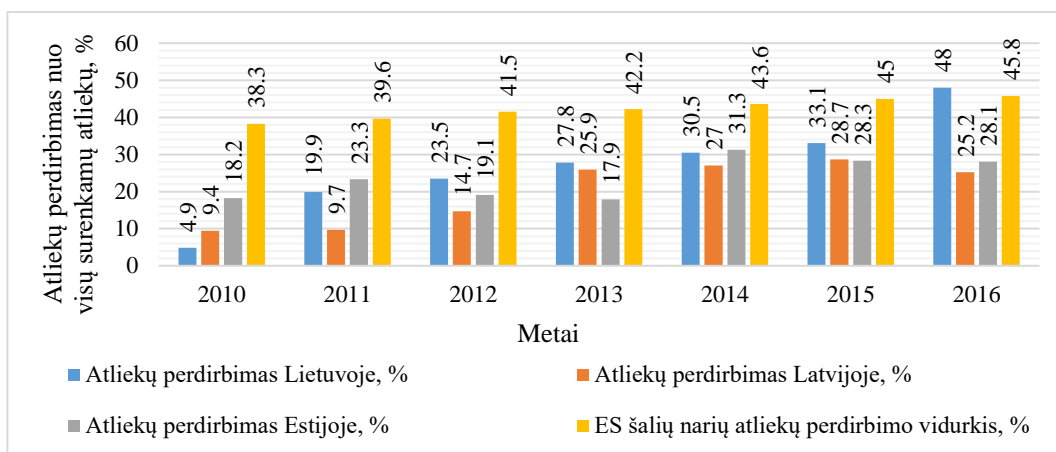
Atsinaujinančios energetikos plėtra – vienas svarbiausių švarios energetikos skatinimo ir tuo užsiimančių verslo subjektų veiklos plėtros tikslų. Didėjant atsinaujinančios energijos šaltinių skaičiui šalyje, auga ir energijos vartojimas iš šių šaltinių. Tarp Baltijos šalių, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvoje energijos suvartojimo iš atsinaujinančių šaltinių, nuo viso energijos suvartojimo, rodikliai (33 pav.) atsiliko nuo Latvijos ir Estijos. 2016 m. Lietuvoje šis rodiklis buvo 13 % mažesnis už Latvijos ir 45 % mažesnis už Estijos, tačiau 2010-2016 m. laikotarpiu, rodiklio didžiausias augimas buvo Lietuvoje – 31 %, kai Latvijoje sudarė – 22 %, Estijoje – 17 %.

Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, visu analizuojamu laikotarpiu, Lietuvos rodikliai buvo aukštesni, tačiau ES šalių narių energijos suvartojimo iš atsinaujinančių šaltinių rodiklio vidurkis augo sparčiau (32 %). 2016 m. Lietuva, šiuo rodikliu, lenkė ES šalių narių vidutinius duomenis 34 %. Visa tai prisideda prie šalies ekonominio potencialo didinimo.

33 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių nuo viso energijos suvartojimo 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

2016 m. Lietuva pagal energijos suvartojimo iš atsinaujinančių šaltinių, nuo viso energijos suvartojimo, rodiklį, tarp ES-28 šalių narių, užėmė 9 vietą, Latvija pagal šį rodiklį buvo trečioje vietoje (37,2 %). Lietuvoje atsinaujinantys energijos šaltiniai yra skatinami dėl energetinės nepriklausomybės didinimo.

34 pav. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkio atliekų perdirbimas nuo visų surenkamų atliekų 2010-2016 m. laikotarpiu, % (sudaryta pagal EUROSTAT duomenis)

Atliekų perdirbimas siejasi su aplinkosauga ir tausėniu išteklių vartojimu. Lyginant Lietuvą su Latvija ir Estija, 2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuva pagal atliekų perdirbimo, nuo visų surenkamų atliekų, rodiklį (34 pav.) užėmė geras pozicijas. 2016 m. Lietuva, šiuo rodikliu, lenkė Latviją 42 %, o Estiją – 47 %. Lietuvos rodiklis, visu analizuojamu laikotarpiu, išaugo net 880 %, kai Latvijos augo 168%, Estijos – 54 %. Lyginant Lietuvą su ES šalių narių vidurkiu, 2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuvos rodikliai atsiliko nuo ES šalių narių vidutinių duomenų, tačiau Lietuvoje šio rodiklio augimas buvo 20 % didesnis už ES šalių narių vidurkio augimą. Lietuvos atliekų perdirbimo rodiklis sparčiai augantis. 2016 m. Lietuva nuo ES šalių narių vidurkio atsiliko tik 5 % ir užėmė septintą vietą tarp ES-28 šalių narių. Daugiausiai ES šalyse narėse atliekų perdirbama Vokietijoje (66,1 %), mažiausiai Maltoje (7,1 %).

18 lentelė rodo statistinį ryšį tarp gamtos išteklių, aplinkosaugos rodiklių ir šalies realiojo BVP vienam gyventojui (skaičiavimai pateikiami 1 priede).

18 lentelė. BVP ir gamtos išteklių bei aplinkosaugos koreliacinės-regresinės analizės rodikliai

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
Energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių	0,964	stipri	0,929	0,000
Atliekų perdirbimas	0,959	stipri	0,920	0,001

Vertinant energijos suvartojimo iš atsinaujinančių šaltinių ir atliekų perdirbimo rodiklių koreliaciją su realioju BVP vienam gyventojui, egzistuoja stiprus ryšys. 2 priede pateikiami regresinės analizės grafikai, kurie rodo stiprų reikšmingumą šalies realiajam BVP vienam gyventojui, kadangi taškai išsidėstę arti tiesės, kas rodo rodiklių poveikio stiprumą. Abiejų rodiklių grafikai paaiškina apie 92 % realiojo BVP vienam gyventojui pokyčio sklaidos (žr. 2 priedas). Atsinaujinančių energijos šaltinių plėtra – vienas svarbiausių svarios energetikos skatinimo ir tai užsiimančių įmonių

veiklos plėtros tikslų. Atliekų perdirbimas prisideda ne tik prie tausesnio ir efektyvesnio išteklių panaudojimo, šis rodiklis didina energetinį efektyvumą, sumažina išteklių įsigijimo kaštus, prisideda prie ekologijos skatinimo ir aplinkosaugos būklės gerinimo, kas daro teigiamą poveikį šalies konkurencingumui ES. Lietuvoje didinant atliekų perdirbimą ir energijos suvartojimą iš atsinaujinančių šaltinių, šalies ekonomika yra veikiama teigiamai, sukuriamos naujos darbo vietos, šis rodiklis prisideda prie ekonominio augimo.

Apibendrinant ekonominį augimą lemiančių ekonominės integracijos rodiklių tyrimą, 2010-2016 m. laikotarpiu, Lietuvos realusis BVP vienam gyventojui (33 %) augo sparčiausiai, kai ES šalių narių augimas sudarė – 6 %. Išanalizavus ekonominės integracijos rodiklius, TUI, VDU, MMA, išlaidų MTEP, KSI, nedarbo lygio, emigracijos, išlaidų sveikatos ir socialinei apsaugai ir gyventojų gyvenančių žemiau skurdo ribos rodikliai Lietuvoje užima viena prasčiausių pozicijų tarp ES šalių narių. Lietuvos gyventojai yra finansiškai silpni lyginant su dauguma ES piliečių, nepilnai stiprinamas šalies patrauklumas, neigiamai veikiamas Lietuvos konkurencinis pranašumas, lyginant su kitomis ES šalimis narėmis. Visa tai neigiamai veikia Lietuvos ekonominį augimą. Lietuvos eksporto ir importo didėjimas yra aukštas, verslo subjektų plėtros tendencijos palankios, išsivalinusių asmenų skaičius šalyje yra vienas didžiausių tarp visų ES šalių narių. Pagal atsinaujinančių energijos šaltinių plėtros ir atliekų perdirbimo rodiklius, Lietuva yra geroje pozicijoje, kuri teigiamai veikia šalies konkurencingumą ES. Visa tai prisideda prie ekonominio augimo. Vertinant kokį poveikį tyrimui turi pasirinkti ekonominio augimo veiksniai, nustatyta, kad svarbiausi rodikliai yra TUI, švietimas, gamtos išteklių ir aplinkosauga, darbo rinka, TI užsienyje, tarptautinė prekyba, KSI, išlaidos MTEP, imigracija, socialinė aplinka. Vidutinio stiprumo rodikliai išskirti – emigracija ir įmonių subjektų skaičius. Užimtumo rodiklis yra nedidelės reikšmės šalies realiojo BVP augimui. Mažiausias reikšmingumas nustatytas tarp realiojo BVP vienam gyventojui ir išlaidų sveikatos apsaugai, gautas nereikšmingas koreliacijos koeficientas, reiškiantis, kad tiesinė regresija negalima (žr. 4 priedas).

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- ES, siekdama stiprinti šalių narių ekonomiką, bando sumažinti valstybių narių socialinius ir ekonominius skirtumus, kadangi jos pagrindinis tikslas – ekonominio augimo ir efektyvumo skatinimas, siekiant socialinės-ekonominės sanglaudos. 2004 m. gegužės 1 dieną Lietuvai tapus ES nare ji padarė svarbų žingsnį šalies ekonomikos integracijai į ES. Valstybei atsirado visos galimybės kapitalo, žmonių, paslaugų judėjimui ir laisviems prekių mainams tarp ES šalių narių. Nors Lietuvai įstojus į ES gyvenimo lygis kilo, tačiau viena pagrindinių problemų – Lietuvos makroekonominiai rodikliai atsilieka nuo ES vidurkio ir daugelio ES šalių narių.

- Atliktas mokslinis tyrimas parodė, kad ekonominė integracija – viena pagrindinių ekonominio vystymosi krypčių, skatinanti verslo globalizaciją ir regioninių prekybos blokų formavimąsi, kurie nulemia glaudesnę ir platesnę integraciją tarp dalyvaujančių narių. Dalyvaujant ekonominėse asociacijose, svarbiausias ekonominės integracijos pagrindas – ekonominio augimo skatinimas, kurio pagrindinis tikslas yra didinti ekonominę gerovę, kuri pagerintų žmonių gyvenimo lygį, sukurtų stabilią teigiamą socialinę-politinę situaciją šalyje, padidintų šalies tarptautinį prestižą. Mokslinės literatūros analizė parodė, kad, svarbiausi ekonominės integracijos rodikliai, skatinantys ekonominį augimą, yra TUI, tarptautinė prekyba ir verslumas. Kiti reikšmingi rodikliai yra: mokslo ir technologijos pažanga, inovacijos, darbo rinka bei socialinė aplinka, švietimas, gamtos išteklių ir aplinkosauga. Svarbiausias ekonominio augimo rodiklis yra realiojo BVP vienam gyventojui augimas per tam tikrą laikotarpį.

- Išanalizavus ekonominės integracijos poveikį ekonominiam augimui, pagrindinis ekonominės integracijos tikslas – skatinti Bendrijos šalių narių ekonominį augimą, kuris įgyvendinamas per masto ekonomijos ir konkurencingų struktūrų naudojimą, plečiant prekybos rinkas, pritraukiant trūkstamus išteklius, kaip užsienio investicijas, kapitalą, kvalifikuotą darbo jėgą iš kitų šalių ir investuojant į ekonomiškai patrauklias veiklos sritis. Ekonominį augimą šalyse lemia šie pagrindiniai ekonominės integracijos veiksniai: investicijos (šalies TI ir TUI), tarptautinė prekyba, kainos ir konkurencija, dinaminis efektas, masto ekonomija.

- Tiriamojoje darbo dalyje Lietuvos pagrindiniai ekonominės integracijos ir ekonominio augimo rodikliai lyginami su Latvijos, Estijos ir ES šalių narių vidurkiu 2010-2016 m. laikotarpiu. Lyginant šiuos duomenis įvertinta šalies būklė ir nustatyti Lietuvos ekonominį augimą skatinantys veiksniai. Išanalizavus ekonominės integracijos rodiklius, sąlygojančius ekonominį augimą, labiausiai atsiliekančius Lietuvos ekonominės integracijos rodikliai nuo ES šalių narių vidurkio yra didėjantis VDU ir MMA atotrūkis, kuris skatina gyventojų emigraciją ir neigiamai veikia šalies skurdo ir socialinės atskirties rodiklius. Lietuva užima vieną iš prasčiausių pozicijų pagal TUI tarp ES šalių narių, nes nepakankamai stiprinamas šalies patrauklumas. Lietuvos išlaidos MTEP yra mažesnės už ES

šalių narių vidutinius duomenis, tai neigiamai veikia Lietuvos konkurencinį pranašumą, lyginant su kitomis šalimis. Šių veiksnių atsilikimas nuo ES šalių narių vidurkio prisideda prie šalies ekonominio potencialo mažėjimo, atskirties didėjimo lyginant su kitomis ES šalimis narėmis, neigiamai veikia šalies ekonominę augimą. Tarptautinės prekybos rodiklių didėjimas Lietuvoje yra aukštas, kurį lemia palankus makroekonominis klimatas valstybėse-partnerėse. Lietuva yra palanki verslui pasaulyje ir tarp ES šalių narių. Lietuva pasižymi aukštu užimtumo rodikliu, dideliu išsilavinusių asmenų skaičiumi, sėkmingai vykdomais ekologijos ir aplinkosaugos tikslais. Šie rodikliai teigiamai veikia šalies ekonominę augimą. Išnagrinėjus Lietuvos ekonominio augimo pagrindinius rodiklius, Lietuvos realusis BVP vienam gyventojui atsiliko nuo ES šalių narių vidurkio, tačiau 2016 m. (lyginant su 2015 m.) Lietuvos BVP augimo tempai (2,3 %) buvo aukščiausi, lyginant su Latvija (2,1 %), Estija (2,1 %) ir ES šalių narių vidurkiu (2 %).

Įvertinus ekonominės integracijos rodiklių poveikį Lietuvos ekonominiam, svarbiausi rodikliai yra TUI ($r = 0,993$), 30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą ($r = 0,978$), energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių ($r = 0,964$), 20-24 m. asmenys, turintys vidurinę išsilavinimą ($r = 0,959$), atliekų perdirbimas ($r = 0,959$), VDU ($r = 0,962$), KSI ($r = 0,909$), MMA ($r = 0,904$). Šie rodikliai skatina šalies technologinę pažangą, naujų darbo vietų sukūrimą aukštos kvalifikacijos specialistams, naujų įmonių ir verslų susikūrimą, kuris siejasi su naujų technologijų plėtojimu ir įdiegimu. Kiti svarbūs rodikliai yra išlaidos MTEP ($r = 0,898$), TI užsienyje ($r = 0,846$), imigracija ($r = 0,828$), importas ($r = 816$), eksportas ($r = 0,799$). Šie rodikliai didina šalies konkurencingumą tarptautiniame lygyje, skatina tarptautinio darbo pasidalijimą, prisideda prie įmonių pelno didėjimo. Tiesinė stipri atvirkštinė priklausomybė nustatyta rodikliams: nedarbo lygis ($r = -0,848$), asmenys, gyvenantys žemiau skurdo ribos ($r = -0,840$), išlaidos socialinei apsaugai ($r = -0,797$). Vidutinio stiprumo rodikliai išskirti įmonių subjektų skaičius ($r = 0,536$) ir emigracija ($r = -0,690$). Tyrimo metu nustatyta, kad užimtumo rodiklis ($r = 0,401$) turi nedidelę reikšmę šalies realiojo BVP augimui. Nustatytas silpniausias veiksnys, veikiantys BVP vienam gyventojui augimą – išlaidų sveikatos apsaugai didinimas, nes determinacijos koeficientas mažiausias ($r = -0,293$).

REKOMENDACIJOS

- Keliant MMA Lietuvoje, spartėtų šalies ekonominis augimas. Įvertinant Lietuvos ekonomikos ir verslo galimybes, nuolatinis MMA kilimas šalyje prisidėtų prie nedarbo lygio, skurdo ir socialinės atskirties mažinimo. MMA kilimas skatintų gyventojų motyvaciją grįžti į darbo rinką, nes didesnis MMA už nekvalifikuotą darbą, didintų darbo jėgos pasiūlą, gerėjant Lietuvos gyventojų finansinei padėčiai, mažėtų emigracijos srautai. Kylantis MMA prisidėtų prie vidaus rinkos sustiprėjimo, didesni atlyginimai didintų vidinį vartojimą, ypač regionuose, kuriuose daugiausiai

uždirbama MMA. Regionuose verslui yra sunku išsiplėtoti dėl mažų atlyginimų. Vidinis vartojimas regionuose skatintų verslo ar įmonių kūrimąsi. Taip būtų sprendžiama regionų netolygaus vystymosi problema.

- Jaunimo užimtumo skatinimas svarbus šalies ekonominiam augimui. Švietimo sistema, jos kokybė lemia kiekvienos valstybės gerovės sukūrimą. Šalis turi tinkamai investuoti į švietimą ir mokymą, nes tik tada joje klesti verslas, mokslas ir menai. Mokymosi galimybės ar užimtumo didinimo suteikimas jaunimui užtikrina socialinę sanglaudą ir teisingumą, padeda spręsti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo problemą. Tam reikia kurti daugiau laisvalaikio praleidimo erdvių, kuriuose jaunimas saugiai ir prasmingai praleistų laiką, mokytusi, tobulėtų, investuotų į save. Vykdomi mokymai, seminarai, renginiai ar projektai, skatintų jaunimą kurti ir tobulėti. Vykdomos veiklos turėtų būti nemokamai prieinamos visiems ir atitinkančios jaunimo lūkesčius. Jaunimo įsidarbinimą skatintų galimybės mokytis ir stažuotis tarptautinėse bendrovėse, kurios padėtų jauniems žmonėms pasirengti profesinei veiklai.

- TUI Lietuvoje pasiskirsto netolygiai, daugiausiai jos koncentruojasi didžiuosiuose Lietuvos miestuose, todėl turi būti didinamas Lietuvos regionų patrauklumas užsienio investuotojams. Investuotojams informacija apie Lietuvos regionus (kuriuose matomas jų konkurencinis pranašumas pramonės sektoriuose pagal infrastruktūros lygį, gyvenimo kokybę, žmogiškųjų resursų pasiūla ir kt.), turėtų būti lengvai prieinama, kuri ženkliai pagerintų regionų investicinį klimatą, pritrauktų tikslinius investuotojus. Visa tai prisidėtų prie regionų konkurencingumo gerinimo, naujų darbo vietų kūrimo, atskirties nuo didžiųjų Lietuvos miestų mažinimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Abel, A., B., Bernanke, B., S., Croushore, D. (2016). *Macroeconomics*. Ninth edition. Global edition. Pearson.
2. Aghion, P. ir Howitt, P. (1998). *Endogenous Economic Growth*. Massachusetts Institute of Technology. The Mit Press.
3. Akcigit, U. (2017). Economic Growth: The Past, the Present, and the Future. *Journal of Political Economy*, 125 (6). [žiūrėta 2018-05-13]. Prieiga per internetą <https://www.journals.uchicago.edu/doi/full/10.1086/694617>.
4. Anyanwu, J. (2012). Why Does Foreign Direct Investment Go Where It Goes?: New Evidence From African Countries. *Annals of Economics and Finance*, 13 (2). [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą https://econpapers.repec.org/article/cufjournal/y_3a2012_3av_3a13_3ai_3a2_3an_3a7_3aanyanwu.htm.
5. Arnold, R. A. (2011). *Principles of economics*. Mason: South-Western. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?id=EGeEMRfsrRsC&pg=PA50&hl=lt&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false.
6. Atkočiūnienė, Z., O. (2008). *Žinių vadybos poveikis darniam vystymuisi*. Informacijos mokslai, 46. [žiūrėta 2018-04-18]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/informacijos-mokslai/article/view/3360/2428>.
7. Badinger, H. (2001). *Growth Effects of Economic Integration – The Case of the EU Member States (1950-2000)*. Research institute for European affairs. University of economics and business administration, Vienna. IEF Working Paper Nr. 40. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <https://core.ac.uk/download/pdf/11006719.pdf>.
8. Balassa, B., A. (1961). *The Theory of Economic Integration*. George Allen & Unwin Ltd. London.
9. Baral, S., K. (2017). Impact of European Economic Integration in Global Trade - A Case Study of Vietnam. *Splint International Journal of Professionals: A Monthly Peer Reviewed International Journal of Management & IT; Bhubaneswar*, 4 (4).
10. Bartosevičienė, V. (2010). *Ekonominės statistikos pagrindai: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija. [žiūrėta 2018-01-04]. Prieiga per internetą <https://vdocuments.site/v-bartoseviciene-ekonomines-statistikos-pagrindai.html>.
11. Bekaert, G., Harvey, C., R., Lundblad, C., T., Sigielski, S. (2017). Economic and Financial Integration in Europe. *Journal of Financial Economics*. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2953006##.

12. Berg, H. (2017). *Economic Growth and Development*. Third Edition. Singapore: World Scientific. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=kWQyDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=international+trade+and+economic+growth+hendrik+lewer+2017&ots=2I29qX0M5_&sig=BTr79LL7mXqg34l_8ATkvOetJYI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
13. Besomi, D. (2000). Keynes and Harrod on the Classical Theory of Interest: More on the Origin of the Only Diagram in the General Theory. *Journal of the History of Economic Thought*, 22 (3).
14. Benassy, J. P. (2011). *Macroeconomic theory*. New York: Oxford University Press. [žiūrėta 2017-12-14]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?id=uOxABHCCCkQC&printsec=frontcover&hl=lt&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
15. Blanchard, O., Johnson, D., R. (2013). *Macroeconomics*. Sixth edition. International Monetary Fund Massachusetts Institute of Technology. [žiūrėta 2017-12-27]. Prieiga per internetą <https://kamalludhani.files.wordpress.com/2017/02/macroeconomics-blanchard-6th-edition.pdf>.
16. Boianovsky, M. (2015). *Optimum saving and growth: Harrod on dynamic welfare economics*. Universidade de Brasilia. Presentation at the International Workshop on “Economic thought of Cambridge, Oxford, LSE and the transformation of the welfare state” [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <http://www.ier.hit-u.ac.jp/extra/doc/WS2015/12Boianovsky.pdf>.
17. Borowicz, A. (2017). The European Migration Crisis – Economic and Political Factors and Challenges for the Future. University of Gdańsk, Research Centre on European Integration. *European Integration Studies* 2017/11 [žiūrėta 2018-05-12]. Prieiga per internetą <http://eis.ktu.lt/index.php/EIS/article/view/18958/9048>.
18. Braunerhjelm, P. (2010). *Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth*. Past experience, current knowledge and policy implications. Research network debate, Swedish entrepreneurship forum. [žiūrėta 2017-12-27]. Prieiga per internetą http://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2013/03/WP_02.pdf.
19. Brazienė, R. ir Merkys, G. (2012). *Viešųjų paslaugų vartotojo pasitenkinimo indeksu metodikos taikymas Lietuvoje*. Viešoji politika ir administravimas. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/?l=216918.
20. Breton, T., R. (2014). *A Human Capital Theory of Growth: New Evidence for an Old Idea*. Center for Research in Economics and Finance (CIEF), Working Paper No. 14-13. [žiūrėta 2018-05-12]. Prieiga per internetą https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2456903.
21. Business Dictionary (2017). *What is Economic Growth?*. [žiūrėta 2018-04-18]. Prieiga per internetą www.businessdictionary.com/definition/economic-growth.html.

22. Budreikaitė, D. (2001). *Lietuvos ekonominė integracija į Europos Sąjungos bendrąją rinką: patirtis ir strateginės kryptys*. Pinigų studijos. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_2001_02_02.pdf.
23. Chamberlin, G., Yueh, L. (2006). *Macroeconomics*. Thompson Learning.
24. Čiegis, R. (2012). *Makroekonomika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
25. Čiegis, R., Dilius, A., Girdzijauskas, S., Griesienė, I., Sarvutytė - Gailiūnienė, M., Kiaušienė, I.,... Miceikienė, A. (2015). *Darnaus vystymosi problemos ir jų sprendimai Lietuvoje*. Kolektyvinė monografija. Vilniaus universitetas, Aleksandro Stulginskio universitetas. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/soctyri/Monografija_Darnaus_vystymosi_problemos_ir_ju_sprendimai_Lietuvoje.pdf.
26. Daugėlienė, R. (2011). *ES ekonominė integracija: priežastys, raida, perspektyvos*. Kaunas: Technologija.
27. Davulis G. (2009). *Ekonomikos teorija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2017-06-06]. Prieiga per internetą <http://ebooks.mruni.eu/product/ekonomikos-teorija25174>.
28. Dornbusch, R., Fischer, S., Startz, S. (2011). *Macroeconomics*. 11 edition. McGraw-Hill Higher Education.
29. Drożdż, J. (2010). Regioninės ekonominės integracijos poveikio Lietuvos žemės ir maisto ūkio sektoriui vertinimas - Rusijos, Kazachstano ir Baltarusijos muitų sąjungos atvejis. *Mokslo studija*, 16. [žiūrėta 2017-06-06]. Prieiga per internetą <http://gs.elaba.lt/object/elaba:5915723/>.
30. Dudzevičiūtė, G. (2015). *Ekonomikos plėtros pagrindai. Mokomoji knyga*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio karo akademija.
31. Dumčiuvienė, D. (2011). *Europos ekonominė integracija*. Kaunas: Technologija.
32. Dumčiuvienė, D. ir Stravinskas, T. (2012). Struktūrinės paramos įtaka šalies ekonominiam augimui. *Economics and management*, 17 (4). [žiūrėta 2017-06-07]. <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.17.4.2999>.
33. Economic discussion. (2017). *Domar Model of Growth : Assumptions, Explanation and Other Details*. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <http://www.economicdiscussion.net/harrod-domar-model/domar-model-of-growth-assumptions-explanation-and-other-details/13037>.
34. Economic discussion. (2017). *Solow's Model of Growth (With Diagram)*. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <http://www.economicdiscussion.net/solows-model/solows-model-of-growth-with-diagram/13067>.
35. Eurofund. (2016). *Statutory minimum wages in the EU 2016*. [žiūrėta 2018-04-17]. Prieiga per internetą <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/articles/working-conditions-industrial-relations/statutory-minimum-wages-in-the-eu-2016>.

36. Europos Sąjunga. (2017). *Europa 2020*. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą https://ec.europa.eu/commission/index_lt.
37. Europos Sąjunga. (2017). *Viena rinka be sienų*. [žiūrėta 2018-04-17]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/topics/single-market_lt.
38. Europos Anglių ir Plieno Bendrija. (1952). *Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis (1951 m. balandžio 18 d.)*. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą www3.lrs.lt/c-bin/eu/getfmt?C1=e&C2=9177.
39. Europos aplinkos agentūra. (2017). *Pramonė*. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą <https://www.eea.europa.eu/lt/themes/industry/intro>.
40. Europos ekonominė bendrija. (1957). *Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis (1957 m. kovo 25 d.)*. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą www3.lrs.lt/c-bin/eu/getfmt?C1=e&C2=27086.
41. Europos Komisija. (2014). *Regioninė politika*. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/topics/regional-policy_lt.
42. Europos Sąjunga. (2017). *Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties suvestinė redakcija*. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/consolidated_version_of_the_treaty_establishing_the_european_atomic_energy_community_lt.pdf.
43. Eurostat. (2017). *Statistiniai duomenys* [žiūrėta 2018-04-14]. Prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/eurostat>.
44. Eurostat. (2017). People at risk of poverty or social exclusion [žiūrėta 2018-04-15]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion.
45. Faure, A. P. (2013). *Financial system: an introduction*. Quoin Institute Limited. [žiūrėta 2017-12-20]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/259579363_Financial_System_An_Introduction.
46. Grebliauskas, A. ir Stonys, M. (2012). Lietuvos pramonės eksporto konkurencingumo vertinimas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*: 2012.6/2. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <https://ejournals.vdu.lt/index.php/applied-economics/article/view/345>.
47. Haenn N., Wilk R. R., Harnish A. (2016). *The environment in anthropology*. New York: New York University.
48. Hess, P., N. (2013). *Economic growth and sustainable development*. Abingdon: Routledge, 2013.

49. Ickes, B., W. (1996). *Endogenous Growth Models*. Department of Economics, Penn State University. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <https://pdfs.semanticscholar.org/80d0/d122649cf9055608036831f0014fd2e8de00.pdf>.
50. Isee systems. (2003). *Understanding Economic Dynamics*. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą http://legacy.iseesystems.com/community/connector/Zine/may-june_2003/economicdynamics.html.
51. Jakaitienė A. ir Kalinauskas Ž. (2003). Lietuvos ekonomikos augimo prognozavimas trumpu laikotarpiu. Vilnius. *Pinigų studijos*. Nr. 3. [žiūrėta 2018-01-04]. Prieiga per internetą http://elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu_studijos/Pinigu_studijos_2003_03_06.pdf.
52. Jakutis, A., Petraškevičius, V., Steponovas, A., Šečkutė, L., Zaicev, S. (2007). *Ekonomikos teorija: vadovėlis*. 6-tas leidimas. Vilnius: Eugrimas.
53. Jihene, S. (2013). *The Impact of Human Capital on Economic growth: Case of Tunisia, Morocco, Japan and South Korea I*. Proceedings Book of ICEFMO, 2013, Malaysia Handbook on the Economic, Finance and Management Outlooks. [žiūrėta 2018-05-04]. Prieiga per internetą <http://pakademicsearch.com/ebooks/ICEFMO-8-18.pdf>.
54. Karpuškienė, V. (2015). *Ekonometrijos paskaitų konspektas*. [žiūrėta 2018-01-04]. Prieiga per internetą web.vu.lt/ef/v.karpuskiene/files/2015/05/Ekonometrijos-paskaitu-konspektas.docx.
55. Kasnauskienė G. (2010). *Statiska verslo sprendimams: vadovėlis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
56. Kirstukas J., Rakštys R., Serva E., Vazonis B. (2013). *Inovacijų ir techninių pokyčių ekonomika. Mokomoji knyga*. Akademija: Aleksandro Stulginskio universitetas.
57. Kriščiūnas, K., Žitkus, L., Urbanavičius, J., Paužaitė, Ž., Daugėlienė, R., Barynienė, J.,... Greblikaitė, J. (2016). *Europos integracijos procesai*. Kaunas: Technologija.
58. Kumar, A. (2010). *Global Business Management. IGSM*. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą https://www.slideshare.net/amit_kesu/gbm-unit07-regional-economic-integration.
59. Kuznets, S. (1973). Modern Economic Growth: Findings and Reflections. *The American Economic Review*, 63 (3). [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <http://www.piketty.pse.ens.fr/files/Kuznets1973.pdf>.
60. Kuznets, S. (2016). *Six lectures on economic growth*. Routledge library editions: landmarks in the history of economic thought. [žiūrėta 2017-12-14]. Prieiga per internetą https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=-vqQDQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT11&dq=economic+growth&ots=ZNi5At6Fea&sig=bVaXM9LF0iXuXGkB9v50XumbV_0&redir_esc=y#v=onepage&q=economic%20growth&f=false.

61. Laskienė, D. (2010). *Ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir investicijas priimančios šalies tarptautinės prekybos: Lietuvos atvejis*. *Ekonomika ir vadyba*. [žiūrėta 2017-12-27]. Prieiga per internetą <http://internet.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/15/1822-6515-2010-140.pdf>.
62. Lietuvos Bankas. (2016). *Tiesioginės investicijos 2016 m.* [žiūrėta 2018-02-11]. Prieiga per internetą https://www.lb.lt/uploads/documents/files/statistika/isores_sektorius_statistikos_pranesimai/TUI2016_IVketv_apzvalgaL.pdf.
63. Lietuvos Respublikos Seimas. (2014). Lietuvos migracijos politikos gairės. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d5032f407e8611e396708cdccb584cb5?jfwid=18117litjs>.
64. Lietuvos Statistikos Departamentas. (2014). *Bendrojo vidaus produkto pirmojo įverčio skaičiavimo metodika*. Lietuvos statistikos departamento generalinio direktoriaus 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymo Nr. DĮ- 375 redakcija [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/648955/Metodika_2014_375.pdf.
65. Lietuvos statistikos departamentas. (2016). *Užsienio prekyba 2016 m.* [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5156655>.
66. Lietuvos statistikos departamentas. (2016). *Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2016 m.* [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=27704>.
67. Lietuvos statistikos departamentas. (2016). Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2016 m. [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/naujienos?articleId=5378592>.
68. Mackevičius, J. ir Molienė, O. (2009). *Bendrojo vidaus produkto vienam gyventojui analizės metodika*. Pinigų studijos: ekonomikos teorija ir praktika.
69. Magliano di, R., P. (2015). *The Harrod-Domar Model. Growth Economics*. Sapienza, Universita di Roma. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <http://www.coris.uniroma1.it/sites/default/files/5.%20Harrod%20Domar%20Model%20.pdf>.
70. Maksvytienė, I. (2007). Masto ekonomija ir įmonės konkurencingumas. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai: 2007.2*. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <https://ejournals.vdu.lt/index.php/applied-economics/article/download/463/398>.
71. Maniokas, K. (2002). Europeizacijos sąvoka ir jos vieta Europos integracijos teorijose. *Politologija*, 4 (28).
72. Mankiw G., N. (2009) *Macroeconomics*. Seventh Edition. New York: Worth Publishers.
73. Marin, D., Socol, C., Marins, M. C., Socol, A. G. (2011). Testing of the Okuns law in Romania. *Economic Computation & Economic Cybernetics Studies & Research*, 45 (1). [žiūrėta 2017-

- 12-27]. Prieiga per internetą https://www.researchgate.net/publication/285933977_Testing_of_the_Okun's_law_in_Romania.
74. Masteikienė, R. ir Šliburytė, L. (2010). Impacts of globalization on Baltic States exports competitiveness. *Business and management*. Vilnius, 2010. [žiūrėta 2017-12-27]. Prieiga per internetą http://leidykla.vgtu.lt/conferences/BUS_AND_MANA_2010/International_Economy/439-445_Masteikiene_Sliburyte.pdf.
75. Matulionytė-Jarašūnė, E. (2014). *Atsinaujinančių energijos išteklių vystymas energetinio saugumo kontekste*. Darna vystymosi strategija ir praktika/ Mokslo darbai. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą <https://www3.mruni.eu/ojs/sustainable-development-strategy/article/download/298/288>.
76. McCombie, J., S., L., Thirlwall, A., P. (1994). *Economic Growth and the Balance of Payments Constraint*. Scholary and Reference division. New York: St. Martin's Press.
77. Melnikas, B., Chlivickas, E., Jakubavičius, A., Lobanova, L., Pipirienė, V., Burinskienė, A. (2008). *Tarptautinis verslas : tarptautinės vadybos įvadas : vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius : Technika, 2008.
78. Molle, W. (1994). *The economics of European integration : theory, practice, policy*. Aldershot, Hants, England ; Brookfield, Vt. : Dartmouth Publishers.
79. Montvilaitė, K. ir Ruplienė, D. (2011). Globalizacijos poveikis ekonominio augimo tempams konvergavimo aspektu. Šiaulių universitetas. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (23). [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą http://su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/2011_3_23/montvilaite_rupliene.pdf.
80. Moura, R. ir Forte, R. (2009). *The effects of foreign direct investment on the host country economic growth - theory and empirical evidence*. Submitted to the 11th ETSG Annual Conference. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://www.etsg.org/ETSG2009/papers/forte.pdf>.
81. OECD. (2017). Statistiniai duomenys [žiūrėta 2018-04-14]. Prieiga per internetą <http://www.oecd.org/>.
82. Panayotou, T. (2003). *Economic growth and the environment*. Harvard University and Cyprus International Institute of Management. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/ead/sem/sem2003/papers/panayotou.pdf>.
83. Pukelienė, V. ir Glinskienė, R. (2000). Statiškieji ir dinamiškieji efektai muitų sąjungoje ir jų galimų pasekmių prognozės, Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungą. Kauno technologijos universitetas. *Socialiniai mokslai*, 3 (24).
84. Pukelienė, V. ir Linkevičienė, A. (2008). Mažų ekonomikų augimo veiksniai: atvirumo poveikis Lietuvos ekonominiam augimui. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 2 (2). [žiūrėta

2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367163014874/DS.002.0.01.ARTIC>.

85. Radžiukynas, J., Rimkus, V., Sarapinienė, S., Žitkienė, R., Povilauskienė, D. (2011). *Europos Sąjungos bendroji prekybos politika*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio Universiteto leidyba. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://ebooks.mruni.eu/pdfreader/europos-sjungos-bendroji-prekybos-politika25187>.

86. Radžvilas, V. (2009). Europos integracijos tyrimai: teorinės paradigmos paieškos. *Politologija*, 3 (55). [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/8401>.

87. Razauskas, T. (2009) *The cycles of economic development and depression within the different sectors of economy*. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. [žiūrėta 2017-12-18]. Prieiga per internetą http://su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_01_14/razauskas.pdf.

88. Reizgevičienė, R. ir Beržinskienė, D. (2013). Ekonominių ciklų įtakos nedarbo lygiui ES šalyse asimetrija. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (30). [žiūrėta 2017-12-20]. Prieiga per internetą <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:auiuyJpXBUJ:gs.elaba.lt/object/elaba:6099388/6099388.pdf+&cd=2&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.

89. Remeikienė, R., Gasparenienė, L., Grikštaitė, I. (2015). ES struktūrinių fondų paramos poveikio ekonomikos konkurencingumui problematika. *Socialinių mokslų studijos*, 7(2). [žiūrėta 2017-06-06]. Prieiga per internetą https://www.mruni.eu/upload/iblock/932/11_Rita%20Remeikiene_Ligita%20Gaspareniene_Ieva%20Grikstaite.pdf.

90. Romer, D. (2012). *Advanced macroeconomics*. New York: McGrawHill Irwin. [žiūrėta 2017-11-23]. Prieiga per internetą <http://bayanbox.ir/view/5531236431167536065/advanced-macroeconomics.pdf>.

91. Rudzkienė, V. ir Burinskienė, M. (2007). *Plėtros kryptių vertinimo ir valdymo informaciniai modeliai*. Vilnius: Technika.

92. Rudžinskienė, R. (2013). Jaunų ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką ypatumai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 7. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empiriya-politika-ir-praktika/article/view/1396>.

93. Ruplienė, D. ir Garšvienė, L. (2008). Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (12). [žiūrėta 2017-12-20]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161896483/DS.002.0.01.ARTIC>.

94. Sakalauskaitė, R. ir Miškinis, A. (2014). Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai. *Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai*, 8 (1). [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <https://ejournals.vdu.lt/index.php/applied-economics/article/view/162>.
95. Schiff, P. D. ir Schiff, A. J. (2014). *How an economy grows and why it crashes*. John Wiley & Sons, Inc. [žiūrėta 2017-12-14]. Prieiga per internetą <http://grero.com/047052670X.pdf>.
96. Skousen, M. (2009). *The Making of Modern Economy. The Lives and Ideas of the Great Thinkers*. Second Edition. New York: M. E. Sharpe.
97. Snieška V., Baumilienė V., Bernatonytė D., Čiburienė J., Dumčiuvienė D., Juozapavičienė A.,... Urbonas J. (2011). *Makroekonomika. Vadovėlis ekonominių specialybių studentams*. Kaunas: Technologija.
98. Starkevičiūtė, M. (2007). *Lietuvos ekonominės integracijos gairės*. Intelektinė ekonomika, 1 (83). [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą www3.mruni.eu/~int.economics/1nr/Rita%20STARKEVICIUTE.pdf.
99. Starkevičiūtė, M. (2011). Augimo politika globalios ekonomikos sąlygomis. *Viešasis administravimas*, 1.
100. Šidlauskaitė, B. ir Šeputienė, J. (2008). Bendros pinigų politikos optimalumo poveikis fiskalinei politikai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 3 (12). [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161906149/DS.002.0.01.ARTIC>.
101. Šneiderienė A. ir Jusčius, V. (2015). Regiono ekonominio augimo vertinimo metodologinės problemos. *Regional formation and development studies*, 1 (15). [žiūrėta 2017-06-06]. Prieiga per internetą journals.ku.lt/index.php/RFDS/article/download/986/pdf.
102. Štreimikienė D. ir Ramanauskienė J. (2006). *Ekonominio augimo teorijos: mokomoji knyga*. Kaunas: Vitae Litera.
103. Thanh, V., T. (2014). *Winners and Losers in International Economic Integration: Some Thoughts*. Presentation at the Conference „Growth that Matters: ASEAN Integration and Inclusive Growth. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <http://slideplayer.com/slide/9223934/>.
104. The World Bank. (2016). *Doing Business 2016*. [žiūrėta 2018-03-31]. Prieiga per internetą <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/lithuania>.
105. The National Bureau of Economic Research. (2018). *Endogenous Macroeconomic Growth Theory*. [žiūrėta 2018-04-23]. Prieiga per internetą <http://www.nber.org/papers/w3869>.
106. Thompson H. (2012). Economic Growth with a Nonrenewable Resource. *Journal of Energy and Development*, 10. [žiūrėta 2017-09-04]. Prieiga per internetą <http://www.auburn.edu/~thomph1/growNpost.pdf>.

107. Transparency International. (2016). *Korupcijos Suvokimo Indeksas 2016 m.* [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą <http://www.transparency.lt/korupcijos-suvokimo-indekse-lietuva-gavo-2-balais-maziau-nukrito-6-vietomis/>.
108. Tvaronavičienė, M. ir Tvaronavičius, V. (2006). Kai kurie Lietuvos ekonominio augimo aspektai. *Verslas: teorija ir praktika*, 4 (233). [žiūrėta 2017-10-26]. Prieiga per internetą <https://vb.vgtu.lt/object/elaba:6114378/index.html>.
109. UNCTAD. (2017). Statistiniai duomenys [žiūrėta 2018-04-14]. Prieiga per internetą <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>.
110. U.S. Bureau of Economic Analysis, U.S. Department of Commerce. (2006). *Gross Domestic Product by State Estimation Methodology*. [žiūrėta 2018-03-28]. Prieiga per internetą <https://www.bea.gov/regional/pdf/gsp/GDPState.pdf>.
111. Upreti, P. (2015). *Factors Affecting Economic Growth in Developing Countries*. Major Themes in Economics, Spring 2015. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://business.uni.edu/economics/themes/Upreti.pdf>.
112. Urbonas, J., Maksvytienė, I., Sabonienė, A., (2010). *Ekonomikos teorijos: praeitis ir dabarties tendencijos: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
113. Valkauskas, R. (2004). *Statistika: mokomoji knyga*. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija.
114. Van Vuuren, D. P. ir Faber, A. (2009). Growing within Limits. A Report to the Global Assembly 2009 of the Club of Rome. *Netherlands Environmental Assessment Agency*, 34. [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/500201001.pdf>.
115. Vilpišauskas, R., (1999). *Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: poveikis ekonominei politikai ir reguliavimui*. Pinigų studijos. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą www.elibrary.lt/resursai/DB/LB/LB_pinigu.../Pinigu_studijos_1999_04_03.pdf.
116. Vinnychuk, O., Grygorkiv, L., Makhanets, V. (2013). Research of economic growth in the context of sustainable development: neutral network approach. *Verslo sistemos ir ekonomika*, 3 (2). [žiūrėta 2017-06-07]. Prieiga per internetą <https://www3.mruni.eu/ojs/business-systems-and-economics/article/view/1475>.
117. Weill, D, N. (2005). *Economic Growth*. 1st ed. Pearson Education, Inc. Publishing as Addison-Wesley.
118. Žitkus, L. (2013). Integration of the Baltic Region States: driving forces and obstacles. *European integration studies*, 7. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą <http://www.eis.ktu.lt/index.php/EIS/article/view/5021>.

PRIEDAI

Ekonominės integracijos rodiklių, darančių poveikį ekonominiam augimui, regresinė analizė

- Tiesioginės užsienio investicijos, mln. EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,993	,985	,982	219,26445

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	16236758,368	1	16236758,368	337,725	,000
	Residual	240384,489	5	48076,898		
	Total	16477142,857	6			

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics				
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF			
	1	(Constant)	-1465,665			675,647			-2,169	,082	-3202,471	271,142			
	TUI	1,062	,058	,993	18,377	,000	,914	1,211	,993	,993	,993	1,000	1,000		

- Tiesioginės investicijos užsienyje, mln. EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,846 ^a	,716	,659	967,15697

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11800179,867	1	11800179,867	12,615	,016
	Residual	4676962,990	5	935392,598		
	Total	16477142,857	6			

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics				
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF			
	1	(Constant)	2984,483			2246,474			1,329	,241	-2790,261	8759,228			
	TIU	4,084	1,150	,846	3,552	,016	1,128	7,040	,846	,846	,846	1,000	1,000		

- Prekių eksportas, mln. EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,799	,638	,565	1018,26070

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9127346,538	1	9127346,538	8,803	,031
	Residual	5184274,291	5	1036854,858		
	Total	14311620,829	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics		
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF	
		1	(Constant)	2912,745			2952,935		,986	,369	-4678,016	10503,506		
	Eksportas	,000	,000	,799	2,967	,031	,000	,001	,799	,799	,799	1,000	1,000	

- Prekių importas, mln. EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,816	,666	,599	977,55027

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	9533598,219	1	9533598,219	9,977	,025
	Residual	4778022,609	5	955604,522		
	Total	14311620,829	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
		1	(Constant)	1475,790			3226,323		,457	,667	-6817,738	9769,318	
	Importas	,000	,000	,816	3,159	,025	,000	,001	,816	,816	,816	1,000	1,000

- Verslo subjektų skaičius, vnt.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,536	,288	,145	979,17045

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	1934697,553	1	1934697,553	2,018	,215
	Residual	4793873,875	5	958774,775		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	7690,770	2140,575		3,593	,016	2188,247	13193,294		
	Imonės	,021	,015	,536	1,421	,215	-,017	,059	1,000	1,000

- Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis, EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,962	,925	,910	318,18893

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6222350,460	1	6222350,460	61,459	,001
	Residual	506220,969	5	101244,194		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	6,201	1367,556		,005	,997	-3509,214	3521,616		
	VDU	21,074	2,688	,962	7,840	,001	14,164	27,984	1,000	1,000

- Minimalus mėnesinis darbo užmokestis, EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,904	,817	,781	495,64227

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5500265,119	1	5500265,119	22,390	,005
	Residual	1228306,310	5	245661,262		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	4872,906	1242,666		3,921	,011	1678,531	8067,281		
	MMU	21,145	4,469	,904	4,732	,005	9,658	32,632	1,000	1,000

- Gyventojų užimtumas, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,401	,160	,067	9.723

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	163	1	163	2	0
	Residual	851	5	95		
	Total	1013	6			

Model		Unstandardized Coefficients		t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-85.322	70.568	-1.209	0.257	-244.958	74.315		
	Užimtumas	1.813	1.382	1.312	0.222	-1.314	4.939	1,000	1,000

- Nedarbo lygis, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,848	,720	,664	,96118

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	11,858	1	11,858	12,835	,016
	Residual	4,619	5	,924		
	Total	16,477	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Correlations			Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Zero-order	Partial	Part	Tolerance	VIF
1	(Constant)	17,203	1,808		9,514	,000	12,555	21,852					
	Nedarbolygis	-,483	,135	-,848	-3,583	,016	-,829	-,136	-,848	-,848	-,848	1,000	1,000

- Asmenys, gyvenantys žemiau skurdo ribos, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,840	,705	,646	630,04530

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4743786,004	1	4743786,004	11,950	,018
	Residual	1984785,424	5	396957,085		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	22428,884	3405,329		6,586	,001	13675,207	31182,560		
	Skurdas	-378,637	109,530	-,840	-3,457	,018	-660,193	-97,082	1,000	1,000

- Išlaidos socialinei apsaugai, % nuo BVP

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,797	,636	,563	700,18736

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4277259,730	1	4277259,730	8,724	,032
	Residual	2451311,699	5	490262,340		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	20625,825	3375,681		6,110	,002	11948,360	29303,290		
	Socialinės	-638,942	216,318	-,797	-2,954	,032	-1195,005	-82,879	1,000	1,000

- Išlaidos sveikatos apsaugai, % nuo BVP

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,293	,086	-,097	1108,97530

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	579440,394	1	579440,394	,471	,523
	Residual	6149131,034	5	1229826,207		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	18963,172	12066,371		1,572	,177	-12054,421	49980,766		
	Sveikatos	-1282,759	1868,798	-,293	-,686	,523	-6086,658	3521,140	1,000	1,000

- Emigracija, žmonių sk.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,690	,476	,371	839,67604

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	3203292,129	1	3203292,129	4,543	,086
	Residual	3525279,300	5	705055,860		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	12965,333	1115,583		11,622	,000	10097,635	15833,031		
	Emigracija	-,046	,021	-,690	-2,132	,086	-,101	,009	1,000	1,000

- Imigracija, žmonių sk.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,828	,686	,623	650,20441

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	4614742,561	1	4614742,561	10,916	,021
	Residual	2113828,868	5	422765,774		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	8165,811	801,326		10,190	,000	6105,937	10225,685		
	Imigracija	,136	,041	,828	3,304	,021	,030	,242	1,000	1,000

- Korupcijos suvokimo indeksas

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,909	,825	,791	484,61578

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5554309,133	1	5554309,133	23,650	,005
	Residual	1174262,295	5	234852,459		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-348,770	2276,382		-,153	,884	-6200,396	5502,855		
	KSI	199,590	41,041	,909	4,863	,005	94,090	305,090	1,000	1,000

- Išlaidos MTEP, mln. EUR

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,898	,806	,768	510,29618

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	5426560,469	1	5426560,469	20,839	,006
	Residual	1302010,960	5	260402,192		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	6016,518	1040,853		5,780	,002	3340,920	8692,116		
	MTEP	43,666	9,566	,898	4,565	,006	19,078	68,255	1,000	1,000

- 20-24 m. asmenys, turintys vidurinį išsilavinimą nuo visų atitinkamo amžiaus asmenų, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,959	,919	,903	330,04548

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6183921,330	1	6183921,330	56,770	,001
	Residual	544650,099	5	108930,020		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	-56713,489	8946,204		-6,339	,001	-79710,439	-33716,539		
	Vidurinį	731,578	97,096	,959	7,535	,001	481,984	981,171	1,000	1,000

- 30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą nuo visų atitinkamo amžiaus asmenų, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,978	,957	,948	241,80905

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6436213,340	1	6436213,340	110,074	,000
	Residual	292358,089	5	58471,618		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error				Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1899,196	842,452		2,254	,074	-266,395	4064,787		
	Aukštąjį	146,059	13,922	,978	10,492	,000	110,273	181,846	1,000	1,000

- Energijos naudojimas iš atsinaujinančių šaltinių nuo viso energijos suvartojimo, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,964	,929	,915	308,49130

ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6252737,029	1	6252737,029	65,703	,000
	Residual	475834,400	5	95166,880		
	Total	6728571,429	6			

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistics	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	1489,831	1140,468		1,306	,248	-1441,835	4421,496		
	Energija	405,871	50,072	,964	8,106	,000	277,157	534,586	1,000	1,000

- Atliekų perdirbimas nuo visų surenkamų atliekų, %

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,959	,920	,904	328,08515

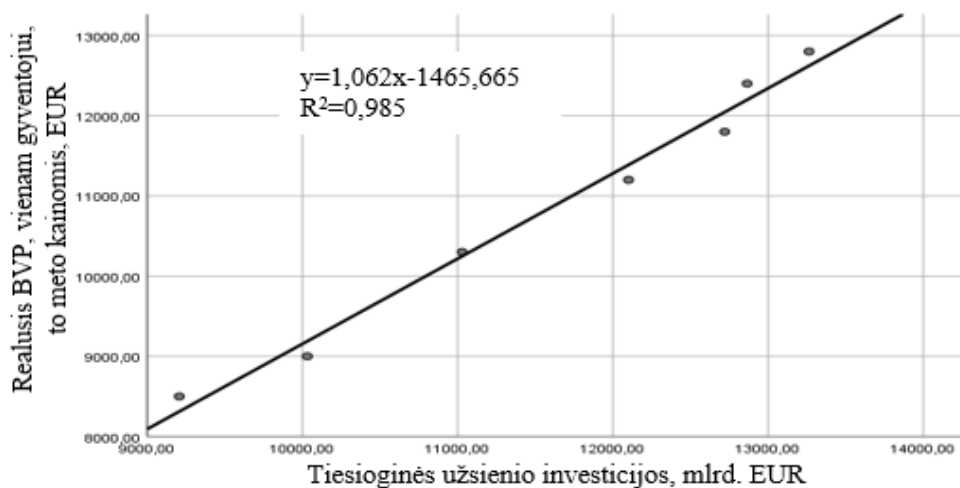
ANOVA

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	6190372,100	1	6190372,100	57,510	,001
	Residual	538199,328	5	107639,866		
	Total	6728571,429	6			

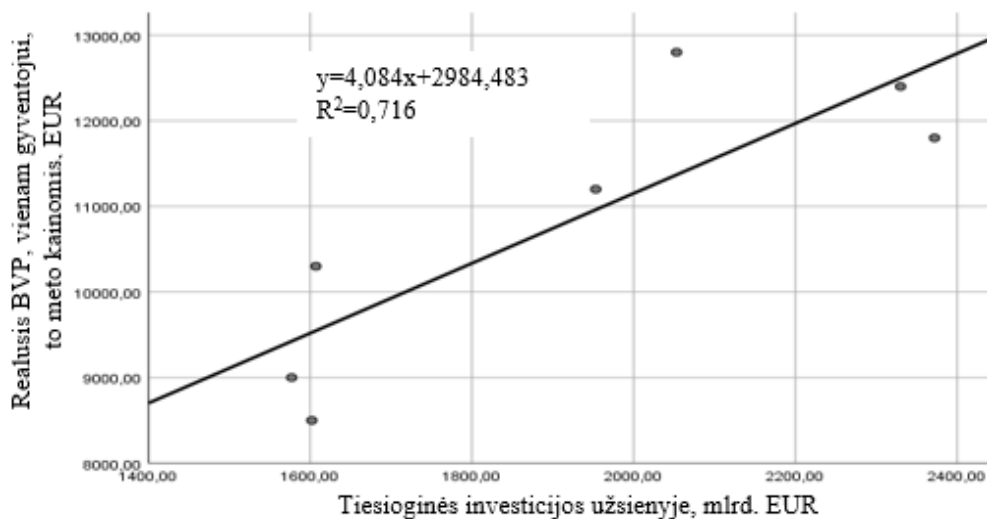
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95,0% Confidence Interval for B		Collinearity Statistic	
		B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound	Tolerance	VIF
1	(Constant)	8618,880	299,427		28,785	,000	7849,179	9388,581		
	Atliekos	77,080	10,164	,959	7,584	,001	50,952	103,207	1,000	1,00

Ekonominės integracijos rodiklių, darančių poveikį ekonominiam augimui, regresinės analizės grafikai

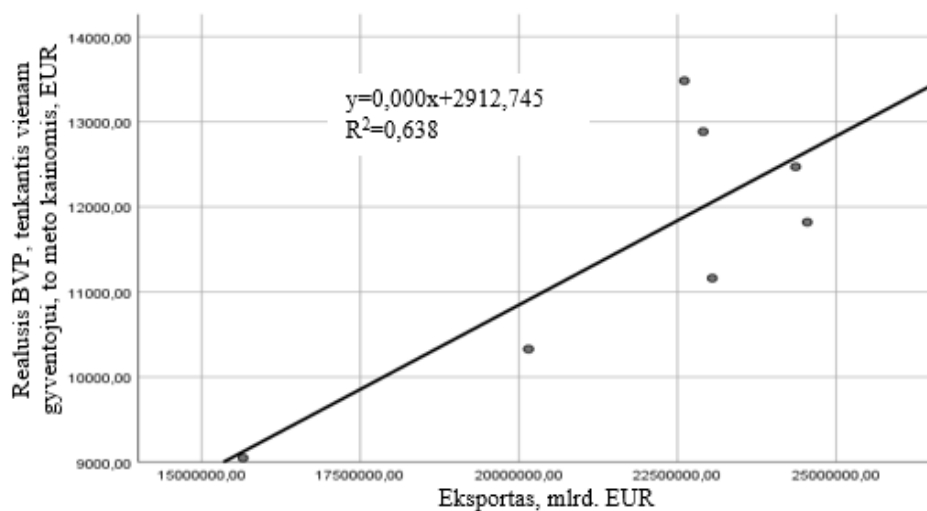
- BVP vienam gyventojui ir tiesioginių užsienio investicijų regresinės analizės grafikas

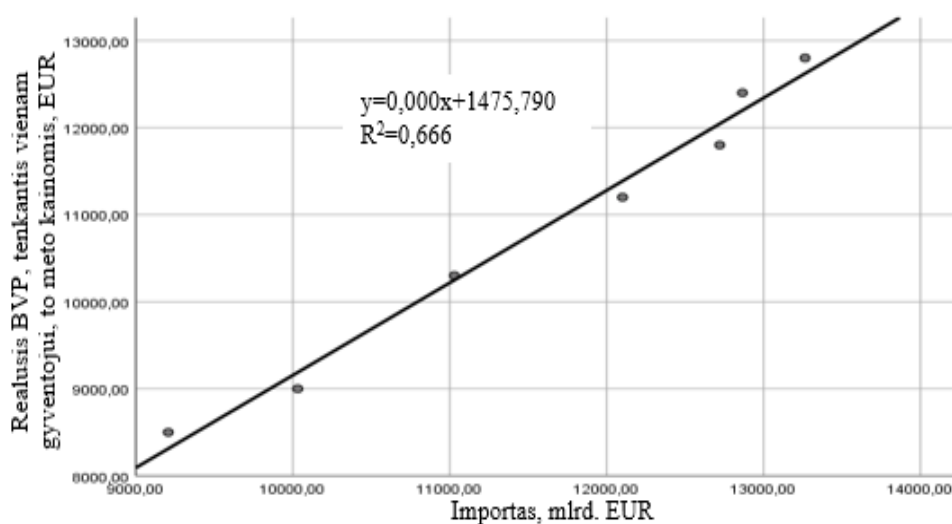
- BVP vienam gyventojui ir tiesioginių užsienio investicijų regresinės analizės grafikas

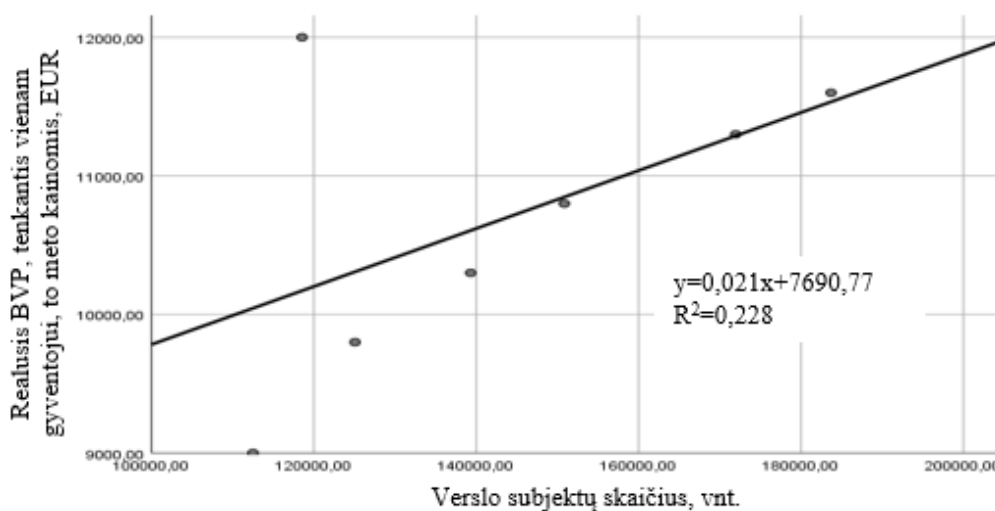
- BVP vienam gyventojui ir eksporto regresinė analizė

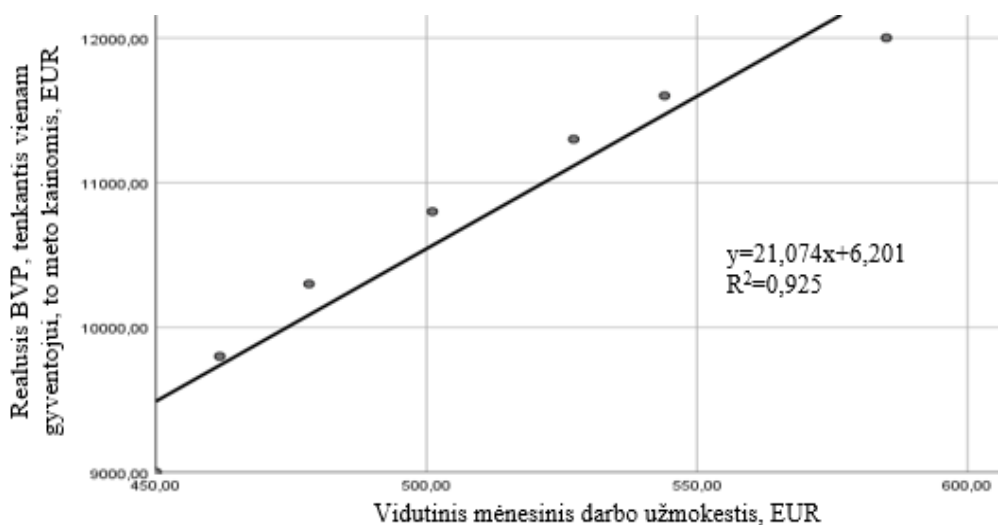
- BVP vienam gyventojui ir importo regresinė analizė

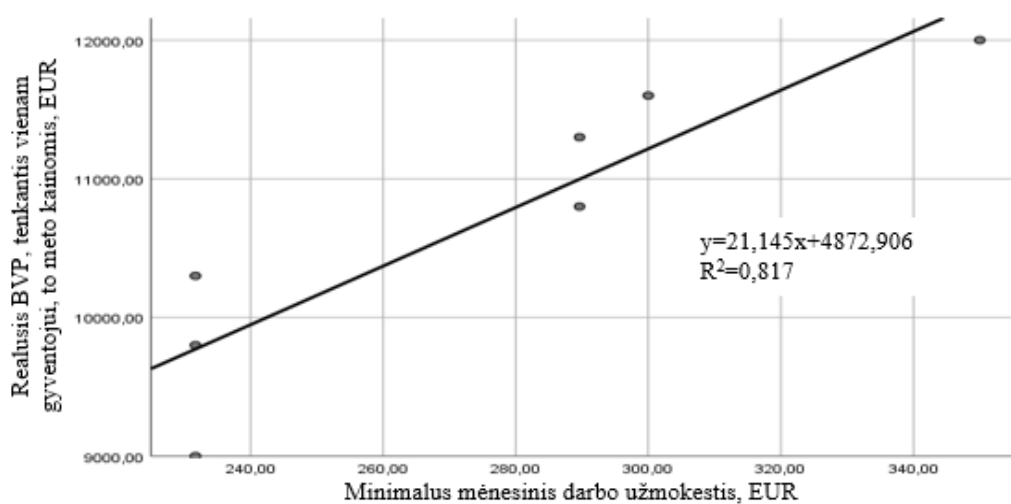
- BVP vienam gyventojui ir įmonių subjektų skaičiaus regresinė analizė

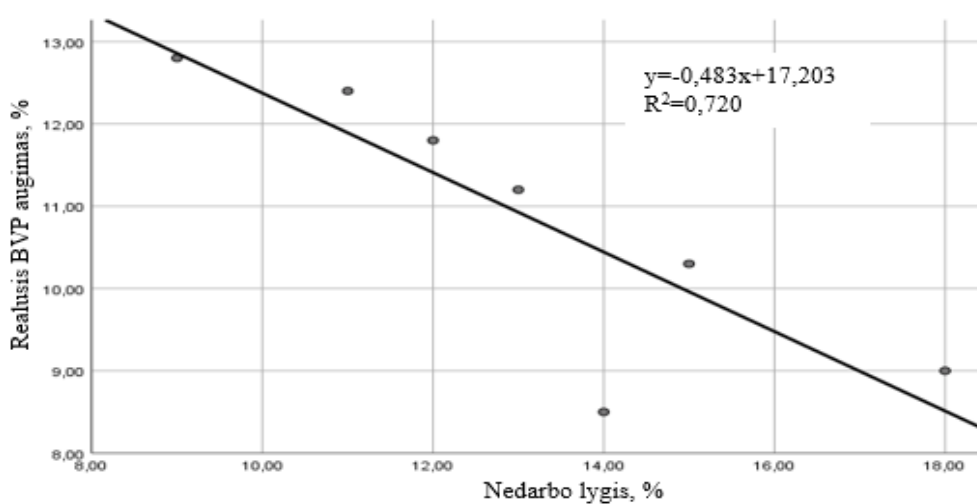
- BVP vienam gyventojui ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio regresinė analizė

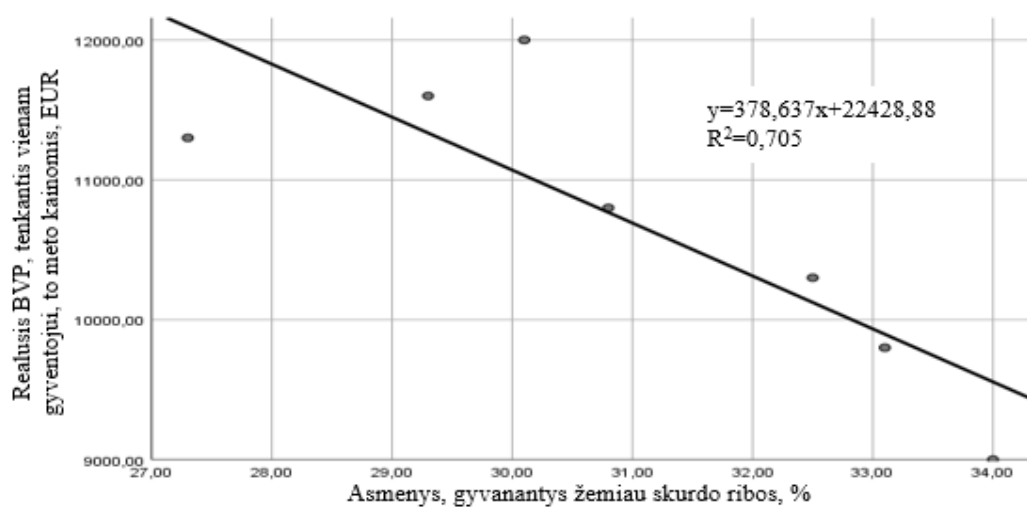
- BVP vienam gyventojui ir minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio regresinė analizė

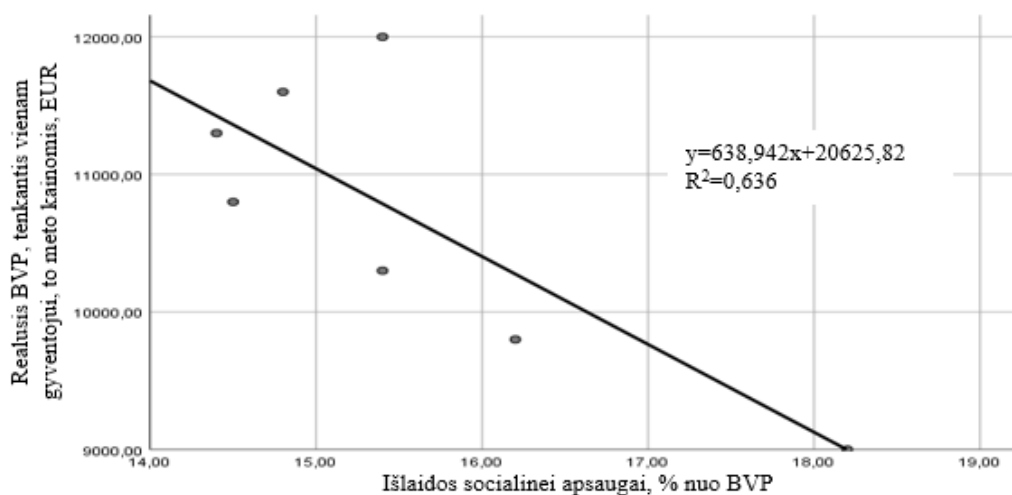
- 42 pav. BVP vienam gyventojui ir nedarbo lygio regresinė analizė

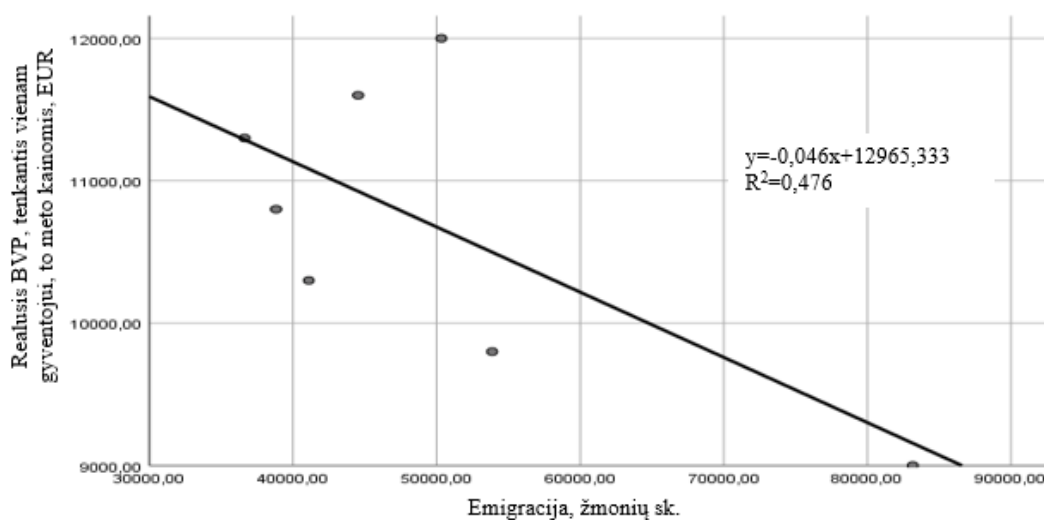
- BVP vienam gyventojui ir asmenys, gyvenantys žemiau skurdo ribos regresinė analizė

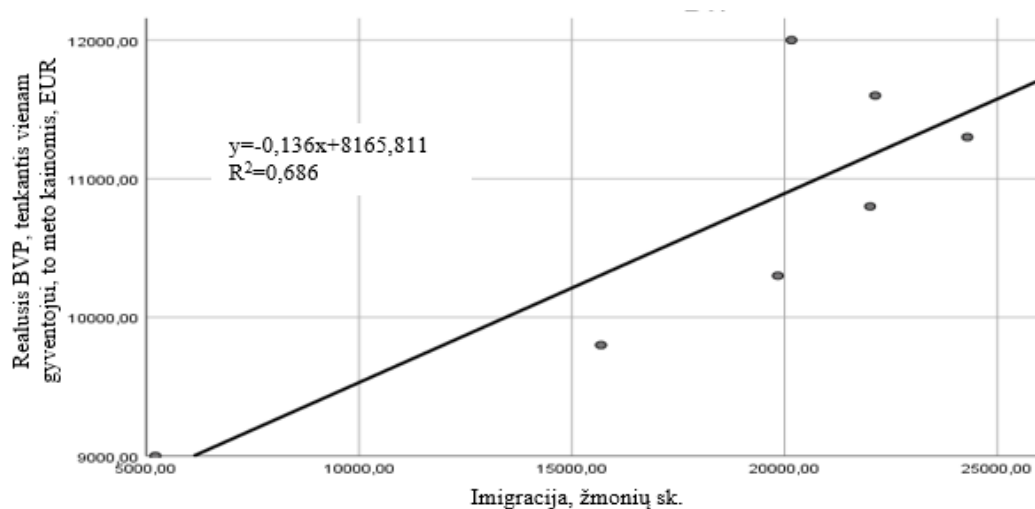
- BVP vienam gyventojui ir išlaidos socialinei apsaugai regresinė analizė

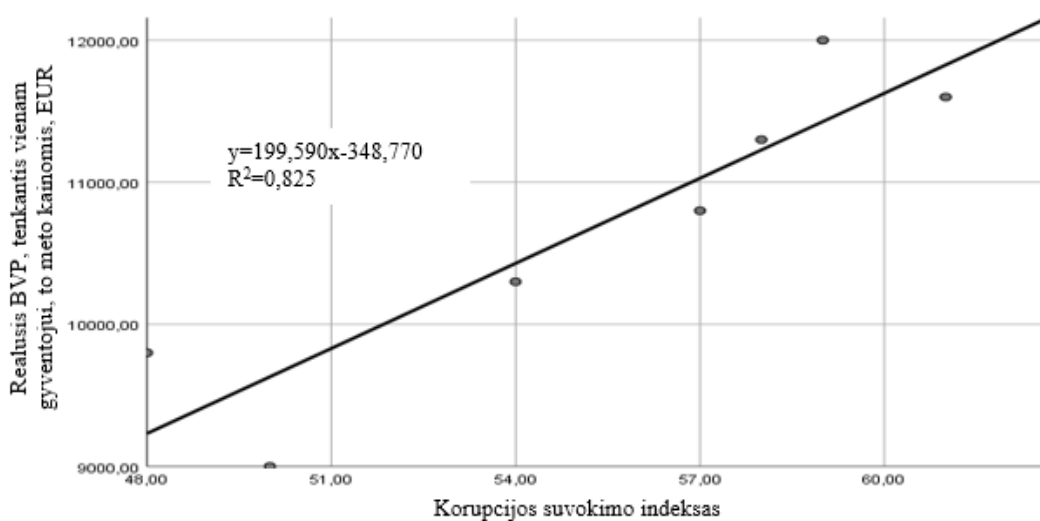
- BVP vienam gyventojui ir emigracijos regresinė analizė

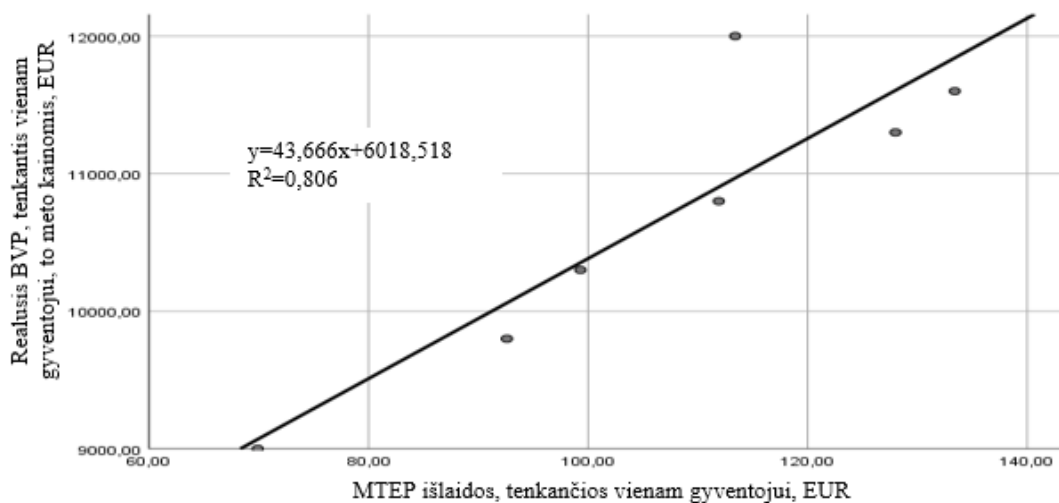
- BVP vienam gyventojui ir imigracijos regresinė analizė

- BVP vienam gyventojui ir KSI regresinė analizė

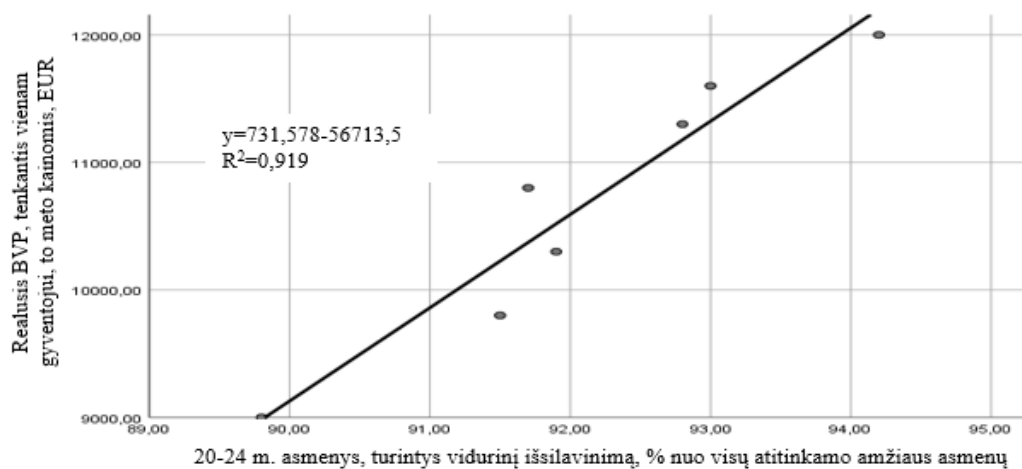

- BVP vienam gyventojui ir išlaidos MTEP regresinė analizė

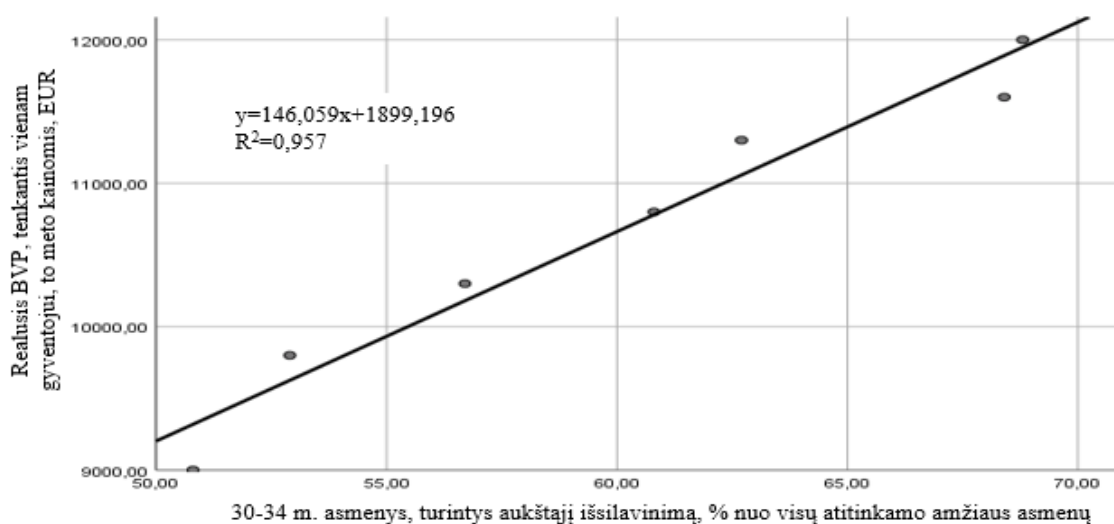

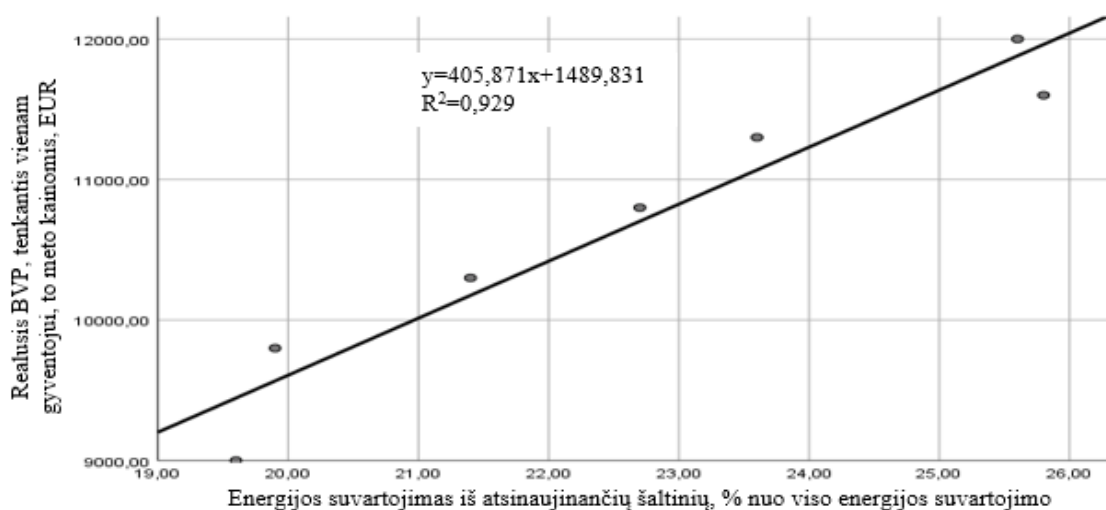
- BVP vienam gyventojui ir 20-24 m. asmenys, turintys vidurinį išsilavinimą, regresinė analizė

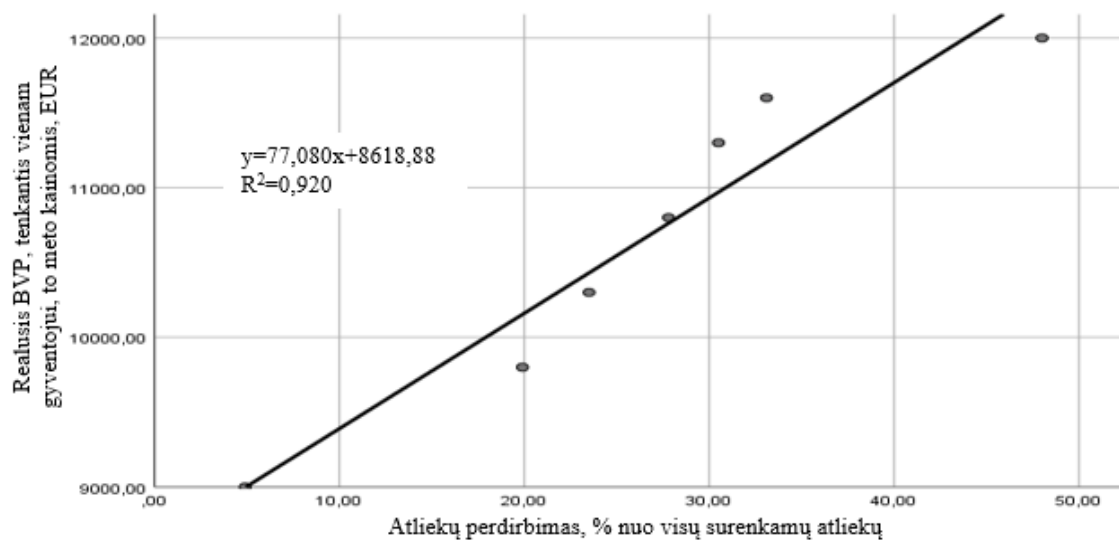
- BVP vienam gyventojui ir 30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą, regresinė analizė

- BVP vienam gyventojui ir energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių regresinė analizė

- BVP vienam gyventojui ir atliekų perdirbimo regresinė analizė

Smulkių ir vidutinių įmonių ir didelių įmonių skaičius, vnt.

		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Lietuvos	Smulkios ir vidutinės įmonės (1-249 darbuotojai)	112 216	124 779	139 010	150 523	171 616	183 351	*n. d.
	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	285	290	296	318	338	337	*n. d.
Latvijos	Smulkios ir vidutinės įmonės (1-249 darbuotojai)	80 456	78 424	91 036	95 850	99 179	108 274	*n. d.
	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	180	187	180	194	202	200	*n. d.
Estijos	Smulkios ir vidutinės įmonės (1-249 darbuotojai)	51 799	54 480	57 983	62 114	63 457	67 538	*n. d.
	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	133	146	151	161	166	172	*n. d.
ES	Smulkios ir vidutinės įmonės (1-249 darbuotojai)	766 193	782 580	792 921	800 998	826 372	768 885	*n. d.
	Didelės įmonės (250 ir daugiau darbuotojų)	1 494	1 550	1 545	1 548	1 571	1 552	*n. d.

* n. d. - nepateikiami duomenys.

Ekonominės integracijos rodiklių, veikiančių ekonominį augimą, ryšio stiprumo charakteristika

Ekonominės integracijos rodikliai	Pearson koreliacijos koeficientas (r)	Ryšio stiprumo charakteristika	Determinacijos koeficientas (R ²)	p-value <0,5
TUI	0,993	stipri	0,985	0,000
30-34 m. asmenys, turintys aukštąjį išsilavinimą	0,978	stipri	0,957	0,000
Energijos suvartojimas iš atsinaujinančių šaltinių	0,964	stipri	0,929	0,000
Vidutinis darbo užmokestis	0,962	stipri	0,925	0,001
Atliekų perdirbimas	0,959	stipri	0,920	0,001
20-24 m. asmenų, turinčių vidurinį išsilavinimą	0,959	stipri	0,919	0,001
Korupcijos suvokimo indeksas	0,909	stipri	0,825	0,005
Minimalus darbo užmokestis	0,904	stipri	0,817	-0,005
MTEP išlaidos	0,898	stipri	0,806	0,006
TI užsienyje	0,846	stipri	0,716	0,016
Imigracija	0,828	stipri	0,686	0,021
Importas	0,816	stipri	0,666	0,25
Eksportas	0,799	stipri	0,638	0,031
Išlaidos socialinei apsaugai	-0,797	stipri	0,636	0,032
Asmenys, gyvenantys žemiau skurdo ribos	-0,840	stipri	0,705	0,018
Nedarbo lygis	-0,848	stipri	0,720	0,008
Įmonių subjektų skaičius	0,536	vidutinė	0,288	0,215
Emigracija	-0,690	vidutinė	0,476	0,086
Užimtumas	0,401	silpna	0,160	0,22
Išlaidos sveikatos apsaugai	-0,293	silpna	0,086	0,523